

DOM IN SVET

KNJIŽEVNOSTI

UMETNOSTI ::

Letnik 27 – Štev. 8

»Leonova družba« Slovincem!

Naše razmere še niso take, da bi mogli imeti posebno znanstveno akademijo. Zato se je »Leonova družba« presnovala v književno društvo za strokovno znanstvo, za poljudno znanstvo in za leposlovje.

Leposlovje ima mogočen kulturni vpliv, dober ali slab, kakor priča ves razvoj modernega sveta, in v metafizični trojici, ki ustvarja harmonično kulturo, je, kakor je rekel tako resnično dr. Mahnič, tudi lepo. Zato hoče »Leonova družba« gojiti tudi leposlovje in dajati vodilno smer (direktivo) leposlovnemu delu. Imamo sicer že razne leposlovne knjižnice, vendar se zdi, da ne bo odveč, če bo dala tudi »Leonova družba« vsako leto svojim članom kako lepo izvirno delo ali kako klasično delo iz svetovne literature.

Po poljudnem znanstvu naš čas takorekoč kriči. Ljudstvo hrepeni po vedno večji izobrazbi, da bi moglo pridobiti novodobne kulture izrabljati za svoj vsestranski napredek; zakaj zaveda se, da bo v silni tekmi narodov zmagoval tisti, ki bo imel največjo kulturo. To izobrazbo mu mora podajati poljudno znanstvo. Pod videzom znanstva v poljudni obliki se pa žal v najširše sloje zanaša tudi nevera; celo med Slovenci pridobiva moderna laživeda vedno več tal. Zato nam je živo potrebna poljudno-znanstvena knjižnica.

A treba nam je tudi strokovnega znanstva. Le iz strokovnega znanstva more zajemati poljudno znanstvo; strokovno znanstvo daje kulturi smeri. Ljudstvo bo končno tako, kakršna bo inteligenca, a inteligenco vzgaja znanost. Naše ljudstvo gospodarsko krepko napreduje, vendar tega napredka ne bi mogli biti prav veseli, če se ne bi obenem krepila tudi duševna moč, če bi nam morda na polju duševne kulture gospodaril nasprotnik.

Naposled je treba revije, ki naj sproti zasleduje kulturne pojave, jih beleži, če treba, načelno presoja, in tako opozarja na znanstveni študij, obenem pa mnogoličnosti znanstvenih spoznav daje načelno enotnost in jasnost.

V zavesti teh živih potreb je »Leonova družba« svoj delokrog razširila. Ni več zgolj znanstveno, ampak splošno književno društvo, ki mu je namen »gojiti književnost v prosep krščanske kulture« (§ 1.). Ni več ome-

jena na akademično izobražene kroge, temveč kliče vse sloje, ki so željni omike in izobrazbe (§ 4. c). Izbrala si je odbor 21 mož, da bi tako pritegnila k delu kar največ moči (§ 7.). Za letnino je določila neznatno vsoto 6 K, da bi mogel biti član vsak količkaj zaveden Slovenec (§ 4. c). Ustanovna (200 K) se lahko plačuje v obrokih tekom štirih let.

Po tem programu hoče torej »Leonova družba« izdajati:

1. Znanstveno knjižnico;
2. poljudno-znanstveno knjižnico;
3. leposlovno knjižnico;
4. revijo »Čas«.

Za leto 1915. n. pr. hoče dati svojim članom:

- a) 1 zvezek znanstvene knjižnice (spisi P. Stanislava Škrabca),
- b) 1 zvezek poljudno-znanstvene knjižnice,
- c) 1 zvezek leposlovne knjižnice (prevod romana: Coloma, Malenkosti) in
- d) revijo »Čas«.

Ker hoče »Leonova družba« svojim članom vse to dajati za letnih 6 K, je samoposebi umevno, da mora računati s kar največjim številom članov. Nadeja se pa, da je ta up ne bo prevaral, tako živo je prepričana, kako izredno važno in nujno je, kar je započela, in ne more si misliti, da bi to prepričanje ne prevzelo vseh.

Upi, da bo po skupnem delu med nami Slovenci prišlo do kulturne skupnosti, so nas prevarali. V slovenski inteligenci je vrsta mož, ki so v načelnem nasprotju s krščanskimi kulturnimi načeli. Ti možje hočejo vsakemu skupnemu kulturnemu društvu vtisniti pečat svojih protikatoliških teženj. Zato nam ne preostaja drugega, kakor da se tudi na duševnem polju samostojno organiziramo, kakor se je naše ljudstvo že organiziralo na gospodarskem, socialnem in političnem polju! Dokažimo na vseh poljih življenjsko moč krščanskih idej! »Leonova družba« bodi naša Kulturna Matica!

V Ljubljani, dne 1. julija 1914.

Odbor »Leonove družbe«.

VSEBINA.

Izidor Cankar: Obračun	245
Jos. Dostal: Pota modernega slikarstva (Dalje)	249
Ivan Pregelj: Kajn	252
Jos. Lovrenčič: Obol	252
— — Jesen	252
— — Ko se odprejo oči	253
Ivan Sadar: Oranže pojo	253
— — Enolično življenje	253
Milan Kuret: Šumeči školjki	253
Dr. Ivan Knific: Med bogomolci v »ruskem Jeruzalemu«	254
Narte Velikonja: Suša	260
Dr. A. Breznik: Razvoj novejšje slovenske pisave pa Levčev pravopis (Dalje)	265

Ivan Cankar: Črtice	268
Jos. Lovrenčič: Fragmenti iz Trentarskega študenta	270
Jože Plot: Čez vrt tri svetle zvezdice	270
Dr. A. Žigon: Študija	271
Književnost	276
To in ono	278
Drobiž	279

SLIKE.

Umetniške priloge. F. Hodler: Izvoljenec . — Klimt: Schubert pri klavirju . — Gauguin: Pokrajina . — Fr. Dobnikar: Risba	
Smrt sv. Lovrenca	264
Vinjeta	280

»Dom in Svet« izhaja 25. dne vsakega meseca. — Naročnina: 10 K, za dijake 7 K, za Ameriko 3 dolarje, za Italijo 13 lir, za Nemčijo 11 mark. Sprejema lastništvo in upravljanje v Katoliški Tiskarni.

Urednik: dr. Izidor Cankar v Ljubljani, Marijanišče. — Založnik in lastnik: **Katoliško tiskovno društvo**. — Tiska **Katoliška Tiskarna** v Ljubljani.

Meliva je hodil precej časa v družino svetnika Kluna in vendar je Marto komaj bil opazil. Prve čase se je izključno pečal z Marijo (ki so jo doma klicali za Beato, on sam pa jo je pozneje, ko je prišlo do ljubezenskih razpravljaj med njima, nazval Beatriko) in nje prikazen se mu je zdela, dasi nikakor ni bil novinec v ljubezenskih zadevah, tako nova in silna, da o drugih stvareh tiste čase sploh ni mogel misliti. Njegova navada je bila, da si je o ljudeh, s katerimi se je seznanjal, takoj pri prvem srečanju napravil sodbo, največkrat pravilno, včasih pa tudi zelo napačno, in prav tako naglo je ocenil tudi Marto. Ko je odhajal od prvega obiska pri Klunovih, poln novih vtiskov in venomer si ponavljajoč: »Kdo si, Beata, kdo si, kdo si vendar?« mu je bila Martina podoba tako jasna in nezanimiva, kakor bi že bil dolgo let z njo občeval. Bila je daljna sorodnica Klunove gospe, osirotela, z manj kot povprečno izobrazbo meščanskih hčera — in čudno! — dejstvo, da je sirota, da živi od dobrote svoje energične »tete« in raztresenega »strica«, da molči in dolgo, zamišljeno zre ljudem v oči, s pogledom, ki je bil skoro plašen in poln čudnega dvoma, to dejstvo samo je bilo vzrok, da si je Meliva po prvem srečanju dejal o njej: »Sirota Jerica, še vsa mlada in tako ljubezni žejna! Vse bo minilo, deklica preljuba; umrla boš, srečna mati mnogih otrok!« V resnici ni Marta umrla kot srečna mati mnogih otrok, temuč zelo drugače; pa tudi sicer je bila Melivova sodba napačna.

Spoznal je to mnogo kasneje.

Nekega večera — bilo je približno ravno leto dni od tega časa, tudi junija, ko so večeri najlepši — je bil Meliva pri Klunovih na obisku v njihovi vili, skromni hiši, z majhnim, pa pisanim vrtom obdani, tam pod tivolskim gričevjem. Prišel je bil precej zgodaj popoldne, in dasi se je že mračilo, se nikakor ni mogel odločiti, da odide. Sedel je z Beato in Marto na verandi, v pogovoru, katerega vsebine bi nikakor ne mogel ponoviti, dasi ga je stal silnega dušnega napora; po takih pogovorih, ki so prihajali popolnoma nepripravljeni, nehoteni, in od katerih mu je ostajal samo spomin velike, neizrečne lepote, polne notranje muke in slastne nezadovoljnosti, ki jo povzroča neizgovorljiva beseda, se je vračal domov močno truden, skoro

omamljen. Tedaj je že bila ljubezen med njim in Beato, še nepriznana, še vsa polna trnja in sladkosti. Besede so imele tedaj med njima svoje posebne pomene, in kadar sta se razhajala, je bilo obema, kakor da sta zamudila končati važen pogovor, od katerega je mnogo, mnogo odvisno. Beatine oči so bile tiste čase mnogo večje in svetlejše kot prej ali pozneje, njeno telo se je vzravvalo in pomladilo, lice, ki je bilo polno, pa ohlapno, se je čudno napelo. Meliva se je čutil zdravejšega, le glava ga je češče bolela kot sicer, in neznansko podjetnega; misli so se mu porajale v toliki obilici, da jih ni mogel sproti urediti; ves njegov dušni in telesni organizem je bil v močni, z vsako uro silneje naraščajoči plimi.

Prav posebno je to čutil tisti večer. V glavi mu je nastajala tolika množica podob, da jih ni mogel z besedo obvladovati, iz vsakega zvoka so nastajale in iz tišine so se porajale. Vse, kar je videl, je imelo zanj mnogo daljnih, skrivnostnih pomenov, ki so se čudežno združevali v tako močno čuvstvo, da je nenadoma zardeval in mu je semintja brez vsakega zunanje povoda začelo srce močnejše bítí. Bilo mu je, kakor da je v središču vsega, kar je, da vidi stvarstvu v dno srca, čuti vsak njegov utripljaj in vidi vse neštete kaplje žive krvi, ki se shajajo v njem in razhajajo. Nobene skrivnosti ni bilo zanj, vse mu je bilo prozorno kot steklo. In videl je tudi, da Beata ravno tako čuti kot on. Njegova beseda je našla točen odziv pri njej in je priklicala sorodnico, sestro; razumljivo je bilo, kar se ni dalo povedati. Videl je, da je Beata včasih sunkoma zakrila lica z dlanmi, preden je stavek izgovoril do polovice; potem je tudi njega zazebló v hrbtu in ni končal; bilo je povedano.

Marta je sedela ves čas njunega pogovora mrtva in tiha, trdo prekrižanih rok na prsih, nizko čelo nabrano v mnoge, še neizrazite gube in tenke ustnice stisnjene v zaničljiv nasmeh, strmeč polzaprtih oči v tivolske gozdove, in kadar je za hip pogledala gosta ali sestrično Beato, je bil ta pogled posmehljiv in sovražen. »Kaj se godi v duši tega otroka?« se je vprašal Meliva, toda takoj nato se je tudi njena podoba strnila z mnogimi drugimi, ki jih je imel tisti hip v srcu, v eno samo veliko sladkost.

»Zvezde so že,« je rekel slednjič, »oditi moram.«

Zadel ga je Martin zaničljivi pogled.

»Ah, zdaj še ne pojdete; večer je prelep,« je rekla. Meliva ni vedel, ali je posmeh, ali vabilo, naj še ostane.

»Oče mora priti vsak trenutek; ostanite še,« je dejala Beata.

»Saj res; zelo bo vesel, če Vas vidi pri nas,« je pritrdila Marta in še trpkeje stisnila ustnice.

»Kaj se godi v duši tega otroka?« se je vprašal Meliva.

»Zakaj dobivajo vse stvari ob mraku drugo podobo?« je rekla Beata. »Poglejte tisto drevo...«

»Katero drevo neki?« jo je prekinila Marta.

»Tisto pritlikavo hruško, prav na razpotju steza... sedaj je šinila kresnica mimo nje, in vidite, še ena jo obletava pri tleh... Če pogledam njene povešene in krive veje, si ne morem misliti, da je mrtvo bitje, in me spominja... saj je to neumnost, ampak kakor mati je.«

»Katera hruška?« je ponovila Marta trmo-glavo.

»Ne bodi, Marta! Rekla sem ti, na razpotju steza.«

»Zakaj te spominja na mater?«

»Ne na mojo mater, na vsako mater.«

Marta je vstala in nepremično gledala v smeri proti drevesu.

»To so domišljije, prazne besede dveh... dveh ljudi, ki ne vesta, kaj govorita. Jaz ne vidim nobene matere.« Ni mogla zakriti, da ji glas trepeti.

»Prav kakor mati je,« je dejal Meliva. On je dobro razumel, kaj hoče Beata. Trde, nasilne krivulje drevesnih vej so izzvale v njem tolik občutek trpljenja in ljubezni, da je vzkliknil: »Mati, mati! In kresnice so obletavale drevo!« Lotila se ga je opojnost, ko je gledal na vrt in proti hribu, na nizko bilje, v večernem vetru tiho vznemirjeno, na pritlikavo drevje, tal se oklepajoče, in visoko drevje, v mrak in k zvezdam težeče, lahno upognjenih vrhov in ravno navpik dvignjenih, in nad vsem tem zeleno nebo s prvimi zvezdami.

»Vse je živo,« je rekel.

»Beata, zakaj praviš, da je materi podobno? Kakšna je mati?« je vprašala Marta. Oči so se ji razširile, krog usten ni bilo več posmeha, temuč kakor strah in skrajna pazljivost.

Tisti hip sta stopila Klun in njegova žena, ki je bila šla možu naproti, v vrt. Klun je že od vrat veselo vihtel v desnici obilen zavoj in klical:

»Haló, otročiči, nekaj novega, dekleta! No, Marta, ali bi, kaj meniš?« se je smejal bingljaje z zavojem nad glavo. »Beata — ohó, Beata ima družbo! Malo preveč poseda ta Meliva pri nas,

mama, ali ne? Breskve sem prinesel, dečko moj, prve breskve,« mu je zašepetal in ga prijel za uho.

»Kaj imaš?« je vprašala Beata in stopila k očetu, da ga poljubi. Obenem je segla z roko po zavoju, toda Klun ga je hitro skril za hrbet.

»No, no, le počasi! Dekleta, prinesite krožnike in...«

»Kaj bomo zdaj jedli?« je vprašala gospa.

»Kdaj pa?« jo je zavrnil Klun. »Ti, Meliva, odloži klobuk še za en trenutek — sicer je pa najbolj prav, če ostaneš pri nas pri večerji.«

»Ne vem,« je rekel Meliva neodločno in je pogledal gospo, ki mu ni bila zelo naklonjena. »Nekaj dela imam doma.«

»Saj te počaka. Sicer pa: kdor ne konča vsega v uradu, je slab delavec. No, tako!« je rekel in stresel breskve na krožnik. »In kje je zdaj Marta? Marta!«

»Tukaj sem!« se je oglasila iz sosednje sobe.

»Sem pridi!«

»Hvala, ne bom. Ne morem.«

»Sem pridi in ne bodi otročja!« je trdo ukazala gospa. »Kakšno obnašanje je to?«

»Saj ne morem.«

Beata je odšla v sobo k njej, pa se je kmalu vrnila:

»Na zofi leži in še odgovoriti neče. Pustimo jo; mislim, da je res bolna.«

»Nič bolna, muhasta je in slabo vzgojena. To je vse,« je rekla gospa.

Svetnik je izbral najlepšo breskev, mehko, sočno in rdečo ter jo dal Melivu:

»Nesite ji v sobo, gospod Meliva, Vi ste mojster v besedah.«

Meliva je vzel breskev in stopil v sobo. Bilo je že popolnoma mračno, le ob steni, kjer je vedel, da stoji zofa, je videl sivo liso; bila je bela obleka Marte. Stopil je tja in se sklonil:

»Gospodična Marta!«

V sobi je bilo vse tiho, niti njenega dihanja ni slišal.

»Zakaj ne pridete ven? Žalost jim delate in jezo!«

»Komu?«

»Vsem njim. Vsem nam,« se je popravil.

»Komu je mar zame?«

»Glejte, stric Vam je poslal najlepšo breskev; rad Vas ima.«

Sedel je k njej na zofu, ji stisnil breskev v pest in obdržal njeno roko v svoji. Bila je vsa vroča.

»Zakaj dela vedno neumnosti z menoj? Kaj je meni za njegove breskve, saj nisem otrok. Uidem jim, če mi ne bodo dali miru.«

»To so neumnosti, Marta,« je rekel Meliva in jo pobožal po laseh. Videl je, da ima opraviti z otrokom; zvijala je glavo pod njegovo dlanjo kakor mačka. »Pridite ven, Marta.«

»Čakajte, gospod... Kako ste mislili tisto reč o materi. Natančno mi povejte. Zares, prosim Vas.«

»Ne vem, to pride v hipu... in potem ni več. Pojdiva ven, Marta!«

»Ali niste mislili tako, kakor ste rekli?«

»Pač. Mislim, da sem.«

»No, ali bo kaj?« je zaklical svetnik Klun z verande.

»Prosim, prosim Vas, hitro povejte!« je rekla Marta in ga prišla z levico; čutil je, da ji prsti drgetajo.

»Pustiva vendar to; saj ne vem, če še mislim tako, kot sem tedaj rekel. Sedaj si ne morem več tega predstavljati.«

»Ah, Vi, Vi! Vi, tepec!«

Naglo je dvignila levico in ga udarila s pestjo dvakrat po čelu. Meliva jo je prijel za roko in nekaj hipov presenečen obsedel. Potem se je vzdignil in odšel proti vratom.

»Vi, lažnik!« je tiho kliknilo še za njim od stene. Čutil je, kako mu je udarila breskev v hrbet, in slišal, da se je potem zakotalila po tleh.

»Nespravljliva je,« je rekel s prisiljenim nasmehom, ko je stopil na verando, in se je kmalu potem poslovil.

Ta večer se je zgodilo vprvič, da so se Melivove misli mudile pri Marti. »Ali je bolna? Ali je hudobna? Ali je nesrečna?« Toda takrat še njegovo razmerje do Beate ni bilo pojasnjeno, še vedno mu je bila tuja in nadvse mikavna in tako je dogodek z Marto kmalu skoro popolnoma pozabil. Nekaj časa se mu je umikala, potem se je še preveč silila v njuno družbo in Meliva je govoril z njo napol šaljivo, napol radovedno, kakor je menil, da se občuje z otroki. Tiste čase je pripeljal v družino svojega prijatelja Bresta, kateri mu je kmalu potem izjavil:

»Marta je lepo dekle; vzel jo bom.«

»Počasi, bratec moj,« mu je rekel Meliva; »naj odraste letom in trmi, ti se pa tačas drži svojega konja, tekmuji v plavanju in uganjaj ostale športe.« Bilo mu je, čeprav ni vedel, zakaj, neprijetno, da je Brest tako nagel. »Sicer me pa nič ne briga!« je pristavil.

Ob času sodnih počitnic je povabil Klun Meliva in Bresta na svojo pristavo na Dolenjskem, kjer se je mudil z družino, na obisk, »da mi de-

kleta ne umrjejo dolgega časa.« Zmenili so se za dan, toda nesreča je hotela, da Meliva ravno takrat ni mogel dobiti dopusta. Klel je v uradu, prosil in grozil, pa ni dosegel ničesar. »Hodi sam v božjem imenu,« je rekel Brestu in Brest se je naslednje jutro odpeljal. Meliva se je bil sicer že razgovoril z Beato o svoji ljubezni, njegovo razmerje do nje se je zjasnilo in umirilo, toda ker je že štirinajst dni ni videl, se je oglasilo hrepenenje v njem s toliko močjo kakor najprve čase ljubezni. »Samo videti bi jo hotel, samo dober dan ji želeti in oditi zopet; niti roke ji ne bom dal, samo modrikasti lesk njenih las hočem videti!«

Zjutraj je bil šef boljše volje in tako je Meliva odpotoval s popoldanskim vlakom. V vasi ob postaji je nekako dobil voz in se odpeljal proti Klunovi pristavi.

Tam so bili kosili na prostem, v travi sedé in ležé, in so bili vsi slabe volje. Svetnik ni mogel prav jesti v tem položaju, je vedno podstavljaj kaj pod krožnik in je po kosilu vzdihnil: »Vrag vzemi Vaše piknike. Lačen sem.« Gospé je bila jed premalo snažna in posoda in orodje tudi ter je rekla: »Čemu nam je bilo treba hoditi semkaj? Ti si vsega kriva, Beata, in tvoje neumne želje.« Beata ni mogla prav verjeti, da Meliva res ni dobil dopusta, medtem ko je Marta menila: »Ah kaj! Saj je vseeno, kje smo in kako nam je.«

Tedaj se je zgodilo nekaj nenavadnega.

Po precej hudi strmini klanca, s katerim se je končavala pot k pristavi, se je začulo naglo peketanje konj, potem se je prikazal voz in Meliva, spredaj stojé v njem, v levici vajete, v desnici droben revolver in neprestano streljaje nad konji. Bila je to zopet ena njegovih otročjih muh, ki se jih je tako zelo sramoval in ki se jim vendar ni znal ubraniti v trenutkih velikega veselja ali velike žalosti. Prestrašena konja sta dirjala na vso moč, toda voznik ni odnehal, dokler ni voz obstal na kolovozni poti dvajset korakov od Klunovih.

Svetnikova družba, ki je bila ravno pri črni kavi, se je začudeno ozrla, ko se je prikazal voz na klancu.

»Kaj je spet to?« je rekla gospa in je stisnila obrvi.

»On je,« je odgovorila Beata vsa zardela.

»Vražji dečko!« je odkimal Klun.

Vse te besede so bile izgovorjene v hipu. In prav v tistem hipu so se vsi ozrli na Marto. Skočila je bila, blede in vzravnana kot kip, široko odprtih oči, in je strmela v novega gosta. Najprej se ji je iztrgalo iz prsi tiho, mučno, dušeče jecanje, potem si je zakrila obraz in zajokala z glasnim, rezkim jokom. Bila jo je groza pogledati, zlasti

ker se je vse zgodilo tako naglo in na nerazumljiv način. Brest je mislil na kak srčen krč — on ni imel o teh stvareh nobenega pojma — in ji je hitro natočil kozarec vode. Odrinila ga je z naglim sunkom roke in se vrgla svetniku krog vratu. Beata je skočila k njej in jo hotela poljubiti, toda Marta ji je skrila obraz:

»Pojdi, ti, pojdi!«

»No, otrok, no, tiho, tiho! Kaj je to? Le mir, dete, Marta, le mir. Kaj bo to?« jo je božal Klun po laseh; tudi njemu so silile solze v oči.

Gospa je stala visoko dvignjenih obrvi in je skoro sovražno motrila Meliva, ki je bil pristopil začuden in v zadregi. »Vsega ste Vi krivi in to neumno orožje,« je rekla.

Minilo je pet minut, preden se je Marta uto-lažila. Potem so jo odpeljali v sobo in je morala v posteljo.

Ko sta Meliva in Brest zvečer odhajala, je Meliva tiho vprašal Beato ob slovesu:

»Kaj je z Marto? Kaj ji je bilo?«

»Ali ne veš?« je odgovorila Beata žalostno.

»Kaj bi ji bilo?«

»Mislim, da te ljubi.«

»Koga?«

»Tebe, dragi. Lahko noč tedaj!« je rekla in mu je toplo, toplo stisnila roko.

»Kaj je bilo Marti danes?« je vprašal potem še Bresta na vozu. »Ali jo je kdo užalil? Občutljiva je.«

»Ne, prej ni bilo nič. To so živčni napadi, mislim. Gospa svétnica mi je rekla, da je njena mati umrla v blaznici.«

Dober teden pred tistim dnevom, ko ga je prišla Marta navsezgodaj v stanovanje obiskat, se je Melivu zgodilo nekaj, kar mu je bilo sedaj zelo neljubo. Njegova ljubezen do Beate se je bila popolnoma ustalila, postala je tako tiha in »navadna«, da se je včasih vpraševal, če jo sploh ljubi. »Kaj pa je pravzaprav ljubezen?« se je vpraševal kakor dijak. Zdelo se mu je, da je nekaj nepristnega, institutskega v Beatini dobroti in popustljivosti ter da so nje načrti le preveč idealno kreposti. »Ali pa sem sam tako pokvarjen človek?« Obveznosti, ki jih je imel do Klunove rod-

bine, so ga začele naenkrat skrbeti, dasi ni prej nikoli mislil nanje.

V tistih dneh pred obvezno zaroko je stopila Marta enkrat za njim, ko je odhajal zvečer iz Klunove hiše. V veži je bilo temotno in skoro zdrznil se je, ko je zaslišal za seboj nje lahni korak.

»Prosim Vas,« mu je zašepetala, »povejte gospodu Brestu, ki je Vaš prijatelj, naj neha s svojimi... neumnostmi. Vi mu to lahko poveste razločno, mene ne razume.«

»S kakimi neumnostmi?« Čudil se je, da so se ji oči v mraku tako zelenkasto svetlikale.

»Zaljubljenih bedarij naj mi ne govori... Tega nečem.«

Meliva je prijetno zaključevalo v srcu.

»Lahko mu povem,« je dejal zamolklo.

»In še nekaj! Ali zelo ljubite Beato?«

Stopila je prav blizu k njemu. Naravnost v oči mu je strmel njen zeleni pogled in Melivu je začelo srce močneje biti.

»Mislim... Ne, ne vem. Zakaj?«

»Tako. Lahko noč!« in mu je podala roko.

Meliva jo je z drugo roko prijel pod brado in jo lahko poljubil na usta.

»Uboga, uboga!« je rekel nevedé, kaj govori.

Marta je odločno odkimala z glavo in odhitiela v sobo.

»Kako bo zdaj to?« si je rekel, ko je odhajal domov. Bilo mu je neznansko prijetno. »Eh, prokleta,« je pristavil, kakor vedno, kadar ni vedel, kaj naj misli, »mora že tako biti!«

* * *

Meliva je bil človek močnih, hipnih impresij, ki so potem prav tako hitro obledele, kot so nastale. Sedaj, ko je Marta terjala od njega jasne besede, si nikakor ni mogel misliti, kaj bi to bilo. »O čem se bova neki prerekala?« se je vprašal, ko ji je rekel:

»Marta, otrok moj, govoriva tedaj!«

»Vi morate govoriti,« mu je odgovorila, še vedno stisnjena v kot zofe, in ni odmaknila rok z obraza. »Tako ne more več biti.«

V tem trenutku je nekdo močno potrkal na vrata. Marta je planila pokonci in zašepetala:

»Skrijte me! Ivan, skrij me!«

(Dalje.)

JOS. DOSTAL: POTA MODERNEGA SLIKARSTVA.

(Konec.)

Preostaja nam še, da se ozremo na nekatere prav markantne osebnosti med še živečimi modernimi slikarji, ki ne gredo z množico onih, ki se pehajo za senzacijo vsakokratne mode, ampak ki se skušajo uveljaviti s krepkim osebnim stilom. Pri tem se hočemo omejiti le na nekatera imena. Navesti hočemo le slikarje, ki so tudi v Avstriji znani, bodisi da so Avstrijci, ali da imamo pri nas njihova dela, ali da so pri nas razstavljeni in se nam tako pokazali.

Naj imenujem na prvem mestu Španca I g n a c i o Z u l o a g a (roj. leta 1870.). Na mednarodni umetnostni razstavi v Rimu leta 1911. so vzbujale njegove slike veliko pozornost. Naslednje leto smo ga imeli na Dunaju, na pomladni razstavi v Künstlerhausu, kjer je imel posebno dvorano in bil zastopan z 21 slikami.

Veliki problemi modernega slikarstva niso imeli na špansko slikarstvo posebnega vpliva, šele Zuloaga je ubral novo pot s tem, da je pokazal svetu stare slikovite narodne tipe v novih barvah. Torej je predmetno retrospektiven. Njegove slike so velikega formata, dekorativne; osebe slika v naravni velikosti, barve so ploskovno rabljene, temne in nasičene, tudi od impresionizma in pleinairizma osovraženo črno barvo rabi z efektom. On slika španski narod, tuintam krasne tipe, v obče pa bolj degenerirani narod, osebnosti, iz katerih pa vendar v posameznostih odseva še medlo sijaj nekdanje španske grandezze. Značilne so njegove slike anekdotskega genra španskih mladih žena s pajčolanom, torerov, kruljavih in grbavih, sploh deformiranih beračev, starih bornih žena. To mu je izumirajoča Španka. Zuloaga slika dalje zapuščena španska mesta, mrtva obzidja, turobne ravnine. Njegove pokrajinske slike napravljajo sploh temen, melanholičen vtis, kakor bi bile zastrte s težkim zagrinjalom žalosti. Ta vtis povečujejo še posebej skoro grozni barvni akordi, n. pr. žveplenorumeni barva na sliki »Samotar in cerkev sv. Device na skali«. Zuloaga ni impresionist in pleinairist, čeprav postavlja svoje figure v zrak in v naravo. Naravo komponira v črtah in zrak slika v barvah, da mu dvignejo osebe. Sam se je izrazil: »Zrak je za dihanje in ne za slikanje.« V svojih slikah iz narodnega življenja se deloma naslanja na Velasqueza, še bolj na Goya, v barvnih ekspresijah mu je vzor Greco. V slikah mladega sveta prevladuje erotično čustvo, počutnost, iz-

ražena v rafiniranih akcentih, n. pr. v očeh, na ustnicah. Celo na sliki »Krvavo razpelo« nima več mlada španska deklica, stoječa poleg križa, neoskrunjenih oči. Pogosto ponavljanje te strani človeškega življenja ni simpatično. Tudi kjer se loti drugih problemov, n. pr. pobožnosti v narodu, na sliki »Flagelanti« vprizarja le ekscentričnost. Sicer pa že slikarju očitajo, da postaja zunanji, maniriran. Naši sliki (Priloga D. in Sv. št. 7.) nam kažeta Zuloaga kot slikarja tipičnih osebnosti, deloma kot portretista. Res krasen, statuarično lep je njegov »Torero el Corcito«, krepek, barvno dober portret Lucienne Bréval v vlogi Carmen.

Znano je, da moderne slikarske smeri niso pospeševale monumentalnega slikarstva. Poleg socialnih razmer je slikarstvo samo krivo, da je monumentalnost iz umetnosti izginila. Zato se ni čuditi, da iz vrst slikarjev niso nikdar izginili slikarji, ki stremijo po monumentalnem slogu, po nekem novem idealizmu. Res, da niso imeli dosti prilike, da bi bili svoja dela izvršili v monumentalnih stavbah, kamor spadajo, in bi v monumentalnem slogu koncipirane slike tudi na zunanji, po namenu postale monumentalne, vendar so v svojih delih pokazali nova pota monumentalnega slikarstva.

Monumentalnost v slikarstvu je pred vsem odvisna od krepkosti črte, konture. Tako je bilo vedno in bo tudi ostalo. Zato je naravno, da moderni, ki hočejo slikati monumentalno, poudarjajo iznova črto, jasno konturo. Eden takih mogočnih slikarjev je Švicar F e r d i n a n d H o d l e r (roj. leta 1853. blizu Berna). Zdaj živi v Genevi, njegove važnejše slike pa hrani muzej v Bernu. Šolal se je pri Francozih. Dela njegove prve dobe niso dosti znana, raztresena so po raznih krajih. Starejša dela kažejo lepo tehniko, označujejo tudi v detajlih krasno diferenciranje barv. Slikal je interieurje, s polno dušo se je vglabljal v pokrajino (Genevsko jezero), portretiral je tudi z bistrim umevanjem bistvenih potez. Potem pa se je spremenil in je nastopil s silnim osebnim slogom. O Hodlerju se je mnogo pisalo, nekateri so ga hvalili, celo oboževali, drugi grajali, zaničevali. Poleg zgodovinskih slik »Boj pri Marignanu« v muzeju v Curihi in »Odhod prostovoljcev leta 1813.« na vseučilišču v Jeni je ustvaril Hodler mnogo alegoričnih in simboličnih slik. Naj navedem nekaj imen takih slik: »Sveta noč«, »Pomlad«, »Izvolje-

nec«, »Razočarani«, »Naveličani življenja«, »Noč«, »Dan«, »Pesem iz daljave«. Povsod so figure ostre, suhe, v izrazu nepojmljive in neizrekljive žalosti. Pogled strmi v daljavo, kakor od težkih sanj izmučen. To niso več osebe, ampak simboli človeške usode in človeških strasti. To gledalca ne umiri. Hodler je težko umljiv, kar povečuje vtis skrivnosti njegovih slik. Včasih so psihologično kar mučne. Hodlerju je glavno črta, risba. Name-noma poudarja konturo, strogo začrtano silhueto, pogosto je arhaično strog in resen. Obleka se kakor mokra tesno oprijemlje telesa v ozkih gubah. V barvah je enoličen, skoro reven, na nekaterih slikah so njegove barve naravnost prstene. Strogost svojih oblik povečuje Hodler s paralelizmom. Enake figure, štiri, pet, šest, se na sliki ponavljajo ter naj izražajo duševno razpolo-ženje, pogostokrat pa mučno monotonijo le povišujejo. Na sliki »Razočarani« n. pr. sedi pet mož na klopi, vsak izraža v obrazu in gesti boleost ali žalost, vsi v črnih haljah simetrično eden poleg drugega, le srednji se drugače drži in je drugače oblečen, nekaka geometrična proporcionala. To je Hodlerjeva simetrija. Paralelizem in simetrija v umetnosti sta že stara. Gotovo ni oboje lepše izraženo kakor v starokrščanskih mozaikih, kjer se strinja ta način v lepo harmonijo in krasno izražen mir. Hodlerjeve figure pa kažejo prav dobro modernega duha. Vse so neproste, brez volje. Prisilno se gibljejo in zvijajo ude, kakor očarani gredo Hodlerjevi ljudje za daljnim glasom ali srepo in nemo strme eden v drugega in naj s tem izražajo kako idejo. Pogostokrat je Hodler trivialen, oduren, n. pr. v slikah »Dan« in »Noč«, ki so jih po krivici najbolj hvalili, sploh v slikah, kjer se je lotil nagote ali erotike. Hodler je slikar pesimizma. Za zgled Hodlerjeve simbolične umetnosti prinašamo reprodukcijo slike »Izvoljenec« (glej prilogo). Slika kaže hkrati, kako brez učinka so lahko figure, če niso komponirane v prostor; teh šest angelov nima nikake zveze s ploskvijo, še manj s pokrajino, v katero jih je postavil.

S Hodlerjem bi lahko primerjali Tirolca A l - b i n a E g g e r - L i e n z (roj. leta 1868. v Pustriški dolini). Zdaj živi v svoji domovini, ko se je odpovedal lani profesorski službi v Weimaru, kamor je prišel z Dunaja. Hodler in Egger-Lienz nista prijatelja. Egger-Lienz je Hodlerjevo umetnost močno napadel. Tudi Egger-Lienz je monu-mentalni slikar. Kako dobro ume slikati tirolskega kmeta v tipu moči, truda, žrtve, ljubezni do domo-vine. Ogiblje se vseh posameznosti, kar bi moglo motiti enotnost in značaj. V barvah se giblje v rjavih in rjavordečih tonih; to je vsa skala njegove

palette. Kako čudovito izrazita je n. pr. njegova slika »Smrti ples leta 1809.« ali »Haspinger in črna vojska« (1909). Pri poslednji se človeku zdi, kakor da zemlja bobni pod težkimi koraki cesarju vdanih Tirolcev. Defregger in Egger-Lienz, kakšen razloček v karakteriziranju! Tudi bibličnih moti-vov se je slikar lotil, n. pr. v sliki »Sovražnik«. Predstavlja biblično misel o sejavcu in sovražniku, ki je natrosil slabega semena na njivo. Za mestno hišo na Dunaju je naslikal monumentalni friz »Vhod Atila in Kriemhilde na Dunaj«. Egger-Lienz je v vsem bolj simpatičen kakor Hodler, in kar je največ, je v slikah npravno brez graje.

Prezreti ne smemo slikarja M a k s a K l i n - g e r j a (roj. leta 1857., Lipsko). Ne spada sicer v vrsto prav modernih, ali ker ima močno indivi-dualno razvit značaj in ker sta dve izmed njegovih velikih slik, ki jih je zasnoval kot monumentalne, na Dunaju v avstrijski državni galeriji, namreč »Paridova sodba« (1887) in »Kristus v Olimpu« (1897), ga moramo omeniti. Klinger je umetnik globoko razmišljajočega razuma in ognjevit domišljije, je kipar, slikar in predvsem risar, radirar. V monumentalnem velikem slikarstvu se mu ni vse posrečilo. Sliko Paridove sodbe so spočetka močno grajali. Trda risba in trdo slikanje, pa tudi pomanjkanje npravne nežnosti je bilo vzrok temu. Zdi se, da je Klinger s to sliko potrdil izrek Her-modora: »ὄντως βουκόλος ἦν ὁ Πάρις«, da je pri-sodil darilo ponujajoči se heteri. Pokrajina slike je pa vse hvale vredna. Slika Kristusovega kri-žanja, v zasebni lasti v Trstu, je naletela na splo-šen odpor. In res nam jasno kaže, da slikarju ni prav nič ne na zgodovinski, ne na duševni tema-tični resnici predmeta; vse kar je dodal slikar iz svojega, je nemotivirano, celo žaljivo. Klingerjeva poslednja velika slika je »Kristus v Olimpu«. Delal je na njej deset let. Olimpijski bogovi, deloma prav slabotne figure, so zbrani na cvetoči ravnici, ve-sele se nad plesom deklet, ko pride mednje Kristus resnega obraza. Za njim neso štiri ženske, alego-rične podobe glavnih čednosti, križ. Ves Olimp se preplaši, le boginja neumrljive duše, Psiha, se zateče h Kristusu. Ideja je precej nenavadna. Rekli so, da predstavlja slika zmagoslavje in povelicanje krščanstva. Slikar si je težko kaj takega mislil. Kvečjemu je hotel pokazati konflikt krščanskega svetovnega naziranja in poganskega. Na sliki je marsikaj lepega v zamisli, v formalni kompoziciji, v tehniki. Ima pa tudi velike hibe. Pred vsem manjka duševnosti v Kristusu, ki naj bi nastopil kot nekaka vis maior, in v perso-nifikacijah čednosti. Klinger je dal obema svo-jima velikima slikama ahitektonski, s plastičnimi

marmornatimi kipi okrašen okvir, kajti njegov ideal je arhitekturo, kiparstvo in slikarstvo združiti v harmonično soglasje in enotno monumentalnost.

Posebno vrsto monumentalnega sloga si je ustvaril Dunajčan *Gustav Klimt* (roj. l. 1862.). V tehniki si je prikrojil rafinirane vrste pointilizem, stvarno sta mu človek in narava le dekoracija. Sprva je slikal v zmislu Makartovega kolorizma, izvršil je lepe slike v dvornem gledališču in v dvornem muzeju (umetnostnozgodovinski muzej) na Dunaju, v palači grofa Dumbe supraporto »Schubert pri klavirju«. Pri luči sveče spremlja Schubert na glasovirju petje dunajskih deklic. Pozneje je prehodil vse moderne struje, da so mu očitali celo neoriginalnost in odvisnost. Najbrže ga je to spodbodlo, da je skušal na vsak način doseči kaj novih efektov. Zato je zašel predaleč. Znana je zadeva o slikah za slavnostno dvorano dunajskega vseučilišča. Naslikal naj bi alegorije prava, modroslovja, zdravilstva. Proti slikam se je dvignil tak protest, da je bil slikar primoran slike umakniti. Ni tu prostora, da bi slike analiziral, kdor se zanje zanima, se bo mogel drugod poučiti. Slikarsko in tehnično imajo te slike velike vrline, stvarno jih pa ni mogoče odobravati. Klimtove slike sploh so »počutnost trudne orientalske pasme, ki se je izživela, obdana in odeta z vsem, kar blesti in očara, v izberi snovi se nagiba k stvarnem, ki ž njimi jezi pobožni okus.« »Klimtova umetnost je skozinskoz nemoška in pri tem govori nadčutno, lahno se izgubljaajočo govorico, ki se pa, kakor se zdi, poraja iz pijanosti hašiša, kajpada ne brez njegovega slabega pookusa.«

Tako smo si na kratko in povrh ogledali pota in razvoj modernega slikarstva. Pridejane slike naj bi nekoliko pokazale in pojasnjevale tekst. Priпомnim pa, da se bodo slike marsikomu zdele puste in prazne, manjka namreč barv, brez katerih si modernega slikarstva ne moremo prav predočiti. Marsikaj dobrega ima vse gibanje na polju slikarstva, ustvarilo je potence, odkrilo globine in perspektive, ki jih bo morala prihodnost vedno vpoštevati. Seveda je še vse neustaljeno, vse je le iskanje določnejših ciljev, mnogo je pri tem zablod, mnogo razočaranj. Tudi tu odseva pač moderno kulturno življenje.

Našega domačega slikarstva nisem omenil. Saj nam je vsem znano. Naša umetnost je iz druge, tretje roke. Rečemo pa lahko, da naše slovensko slikarstvo tiči še globoko v impresionizmu. Mo-gočnih skokov mu bo treba, da ne pojde korak za korakom po vseh, tudi zablodnih potih dosedanjega razvoja, kakor se je vršil drugod.

K sklepu le še nekaj splošnih opomenj. Kolikokrat se dandanes čuje: dajte umetnost ljudstvu! Splošnost je namreč, kakor vidimo, precej apatična nasproti moderni umetnosti. In kaj vidimo? Kdor hoče dati umetnost ljudstvu, mora poseči nazaj v zgodovino in podati ljudstvu v reprodukcijah umotvore starejših slikarjev. Z izbiro pri modernih smo kmalu pri kraju. Ali moderni slikarji ne slikajo za splošnost? Impresionisti so se še trudili, da bi svojo umetnost popularizirali. Pa že Cézanne je priznal: »Vidim, da se bo umetnost obračala vedno le do majhnega števila izvoljencev.« To je čisto napačno mnenje. Moderni se sicer ravnaajo potom načela, kajti splošno imajo za geslo »ode profanum vulgus«, dočim je pri Grkih veljalo: *ἀφθονοὶ Μουσῶν θύραι*. Kaj je lepše? Zato pa tudi umetnikom ne cvete sreča in mnogi morajo reči z Libermannom: »Slike slikati zna vsakdo, a prodati jih, to je umetnost.« Na razstavah opazamo značilen listek »prodano« navadno na slikah, ki občinstvu vsebinsko in formalno kaj povedo. Druge stvari si obiskovalci hitro ogledajo in gredo mimo. Kako se morejo vendar moderni slikarji tako premagovati, da slikajo samo za umetnostni snob, ki sta ga pomagala vzgojiti nesrečno plačano slovstvo o umetnosti in borzno urejeni umetnostni trg. »Prokletstvo naše dobe je, da pojo vsaki prenapetosti in vsaki dvomljivosti v umetnosti zmagoslavno pesem, da govore vedno o nerazumnosti tope mase in dušni revščini estetike, če se obrača proti takim dekadentnim in boleznim prikaznim; nasproti pa je obžalovanja vredno, da se dobijo ljudje, ki z blestečimi besedami oznanjajo kot umetniška, celo genialna razodetja, kar je v resnici nenaravno in odurno.«

Ni se bati, da bi ljudstvo prave umetnosti ne razumelo. Ljudstvo se je vednoanimalo za umetnost, dokler mu je imela kaj povedati. O zidanju stolnice v Straßburgu piše kronist l. 1275.: »Opus ecclesiae Augentinensis sicut flores maji variis ornatibus consurgens in altum oculos aspiciantium magis et magis allicit et eisdem dulcibus oblectamentis alludit.« Mislino dalje na globokozamišljeni simbolični plastični okras srednjeveških katedral. Ljudstvo ga je umevalo. Ko so odkrili o Vseh svetih leta 1509. Michelangelove freske v Sikstini, je vse rimsko ljudstvo hitelo gledat nesmrtno umotvore. Ljudstvo je tudi umevalo to gigantsko delo. Čudno se nam morda to zdi. Saj ni treba, da bi umotvor na prvi hip in prvi mah odkril vso svojo vsebino. To bi bilo kvečjem, ako bi primitivi slikali za primitive. Reven in plitev bi bil umotvor, ki bi kar ob prvem vtisu razodel

vse, kar ima povedati. Platon in Aristotel pravi, da je *θαυμάζειν* (čuditi se, z občudovanjem opazovati) vir filozofije. Na umetnost preneseno bi se to reklo: ako zna umetnik s svojim umotvorom, recimo s sliko, glede na njeno vsebinsko in formalno stran pridobiti gledalca, da ju bo z zanima-

njem opazoval in premišljeval, se mu bo polagoma, čeprav ne brez truda, odkrila ideja, ki jo izraža umetnik s svojim umotvorom. To nam nepobitno dokazuje umetnost vseh časov, v kolikor je klasična, veljavna tudi za nas in ne samo trenutno hedonistična.

KAJN.

Mojih otrok dvojica molitve šepeta,
moja duša je žalostna . . .

O Bog, o Bog,
sredi zemlje s krvjo prepojene,
s krvjo junakov, krščanskih bratov,
sredi zemlje, namočene s solzami
sirot in vdov in mater,
sredi velike gomile,
sredi posvečene,
je vstal
in dvignil roko v zločin,
omadeževal mater zemljo,
kri junakov in grob,
solze mater in vdov in sirot,
izsilil kletev stotisočem
bratov, vernih kralju in spominu
dedov. — Kajn!

O zemlja bedna,
kje si to zaslužila,
da si ga rodila,
ki mu je ime Kajn!

O zemlja, ti si morila!
Ti si kralja morila!
Ti si moža morila!
Ti si ženo morila!
Ti si očeta in mater sirotam morila!
Ti si ga rodila,
ki mu je ime — Kajn!
Ali je to plod, ki raste iz mater naših,
da svojega gospoda mori,
svojega gosta mori,
gosta iz zasede mori?
Ali je to plod mater naših? Kajn?
— Mati! Bolno obličje zakrij!
Mera tvojih boli je šteta,
huje več ne boš zadeta,
kot te dni,
ko ti pljunil je v oči
tvoj sin, tvoj Kajn!

Mojih otrok dvojica molitve šepeta,
moja duša je žalostna.

Ivan Pregelj.

OBOL.

(Ob smrti matere.)

Bila si zvezda in nisem Te videl,
da bi rekel v temi: Svetloba.
Zdaj Te vidim, ko iz groba
poganjajo misli in se vežejo
v žareč, žgoč obroč krog srca
in vanj režejo
besedo, eno samo besedo:
Mati! — —

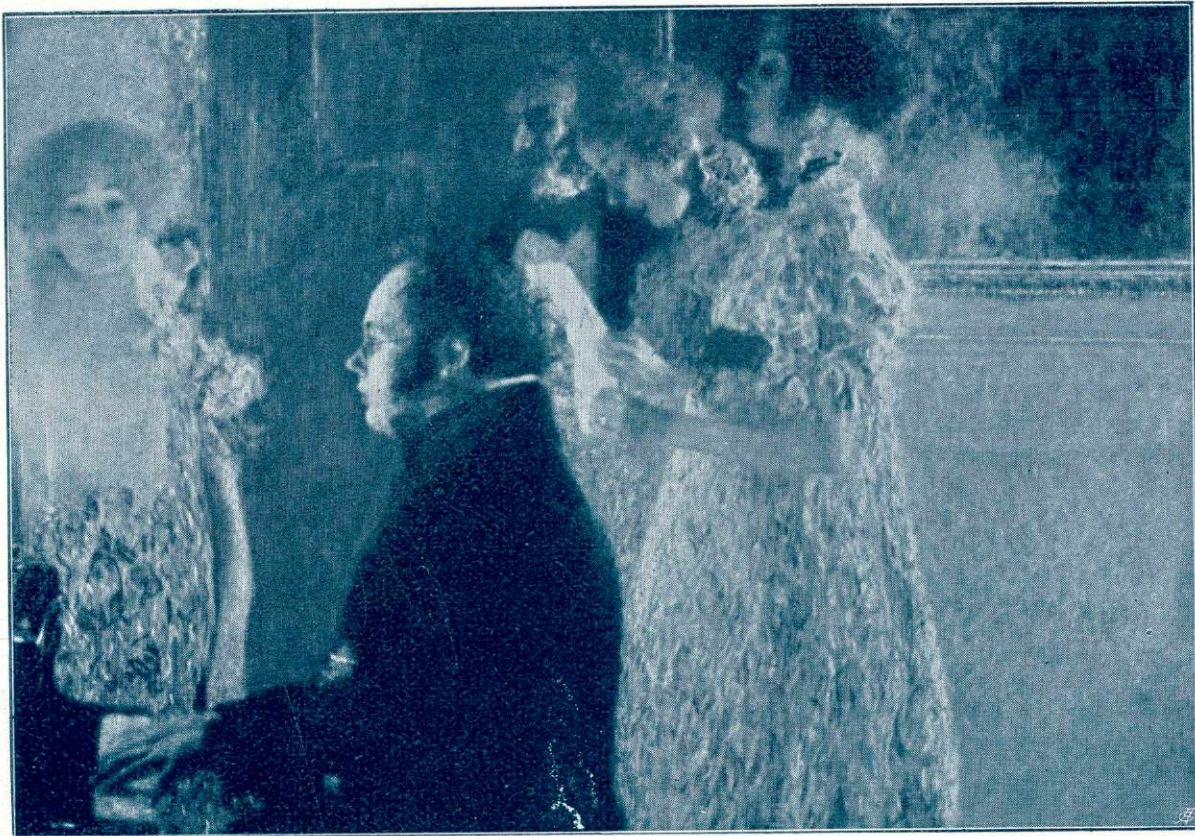
JESEN.

Zunaj je jesenska noč. Fantje pojo.
Rože vidim in slano
in slišim žalost po dekletu.

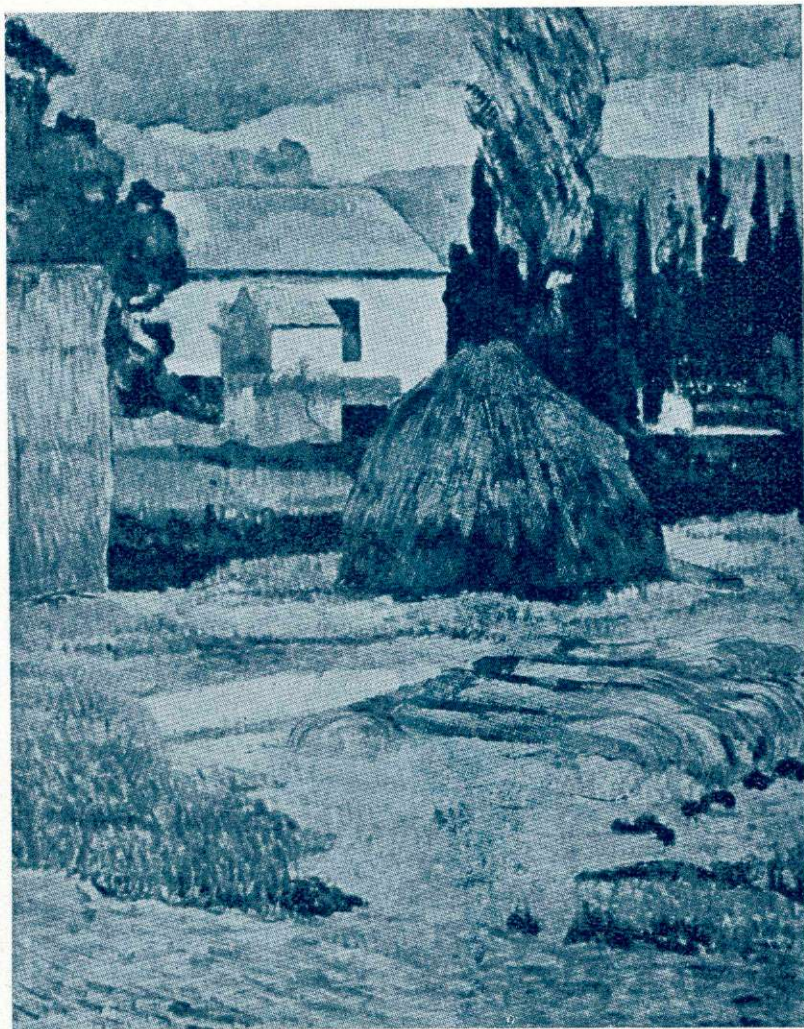
Pokličem se in si odgovarjam:

Razparam si prsi, z roko zgrabim po srcu
in ga treščim ob steno,
da ji vtisne rdečo rožo in pade na tla.

Jos. Lovrenčič.

Klimt : Schubert pri klavirju.

Gauguin : Pokrajina.

KO SE ODPREJO OČI.

Vsnul sem zadnji sen v mrzlem trepetu.
Vzbudil sem se na onem svetu.

Kaj sem videl, kaj sem doznal?
Na kolena sem pal
in jecljaj:

Kako sem ubog, ubog,
kako si dober, neskončno dober, Bog! —

Jos. Lovrenčič.

ORANŽE POJO:

Štiri oranže —
zlatorumene,
sočnovabljive,
pesem pojo mi:

»Zunaj sije pomlad,
— mlad, — mlad, — mlad;
zunaj večerni mir,
— nemir, — nemir, — nemir.«

Pesem brez konca.

ENOLIČNO ŽIVLJENJE.

(Staroeگیptovska slika.)

Vrsta gre za vrsto:
Vsi možje so eden,
vsi koraki eden,
vsi gibljaji eden,
vsi obrazi eden.

Samo valpet, ki gre za njimi
s težkim bičem v roki,
se od njih razlikuje.

Ivan Sadar.

ŠUMEČI ŠKOLJKI.

Šumiš, šepečeš, poješ tiho, zdaj močneje
poemo vzvišeno vesoljnega morja;
zdaj rahlo: to je plesk valov ob brežne meje,
zdaj burno: to je hrum razpenjenih vodâ.

Šumeča školjka morska, duša si pojoča:
iz večnosti morja te je priklical Bog;
v ljubezni nežno-tiha, v srdi burno-vroča,
tvoj spev — je večne pesmi le odmev ubog.

Iz nje šumi, zveni in vanjo se izliva,
in v njej v zagrobnem molku spev zamrl bo tvoj.
Zamrl? Utihnil? Ne! Le pesem večnoživa
bo vplela glas njegov v akord prekrasni svoj.

Milan Kuret.

DR. IVAN KNIFIC: MED BOGOMOLCI V »RUSKEM JERUZALEMU«.

Kdor išče v Rusiji naravnih lepot, se je zmotil. Vsa dežela je ravna, ponekod valovita, toda zelo enolična, na jugu prav malo drugačna kot na severu. Enoličnost pa uspava in dolgočasi; zato vožnja po ruskih planjavah razvajenim turistom ni kar nič povšeči.

Ko sem se prvič zbudil na ruskih tleh, me je pozdravilo zaspano jutro. Deževalo ni več, le megla se je vlačila po tleh, oblaki pa so ves dan zastirali solnce. Zato se mi je tudi pokrajina zdela puščobna, in vendar pravijo, da je Ukrajina zanimivejša in rodovitnejša nego ostala Rusija. Večkrat smo se vozili po dolinicah; v daljavi smo včasih uzrli malo naselbino, kup nizkih, zidanih, s slamo kritih poslopij; ob progi se je tuintam prikazala čreda ovac; o višjih gričih s cerkvicami ali razvalinami pa ni bilo ne duha ne sluha. Domišljal sem si, da bom kar z vlaka občudoval ruske mužike, kako žanjejo in orjejo, toda na polju ni bilo nikočar. Setev so ravnokar poželi; v velikih kopicah se je po njivah sušila pšenica, rž in oves, — kozolcev ne poznajo, — dokler žita ne spravijo domov na gumno, da ga omanejo z živino ali pa omlatijo. Drugod so polje zasadili s krompirjem in turščico; v kijevski guberniji goje tudi sladkorno peso; blizu hiš je mnogo zelnikov.

Vasi smo videli prav malo. Zelo so si podobne. Na vzvišenem prostoru so zgradili z zeleno pločevino krito pravoslavno cerkev z visoko kupolo, krož nje pa večje ali manjše število stanovanj. Zdelo se mi je, da se železnica izogiblje večjih krajev. »Kje pa je derévnja (vas)?« sem vprašal znanca, če smo obstali na večji postaji. »Za gričem, onstran gozda,« mi je odgovarjal. »Pri nas so zgradili postaje zunaj selišč. Ponekod se vozijo uro daleč, da pridejo s kolodvora do vasi.«

Izprva me je pokrajina zanimala. Polje se je vrstilo z gozdi. Mnogo sveta sploh ni obdelanega. Po širnih travnikih so se pasle živali: goveda in konji. Največ smo se vozili skoz gozde. Ne smete si pa misliti gosto zarastlih pražozdov s stoletnim drevjem, temveč le tanke smreke, breze in hraste; pred Kijevom samim se razprostirajo mogočni borovi gozdi. Ob kolodvorih so zložili velikanske skladanice drv.

Postaje so redke; zato pa ob večjih »stancijah« vlak dalj časa stoji. Potniki hite v »bufét« (tako se v uradni ruščini nazivljejo jedilnice), kjer imajo »bufétčiki« mnogo posla, da zadoste potre-

bam vseh potnikov. Ob steni stoji velikanski samovar z vročo vodo, ki ji Rusi pravijo »kipjatók«. Krož samovarja se je vsula množica, ki je odprla vse pipe, da se krop kar kadi iz njega. Potniki nosijo s seboj pločevinaste čajnike, da vso pot srebljejo čaj, svojo najljubšo pijačo. Ko sem na prvi postaji v jutro zahteval kave, me je znanec opozoril, da v pravi Rusiji ne pijo kave. Tudi po mestih nimajo kavaren, ampak le »čajnaje«. Kraj večjih kolodvorov so branjevci postavili stojnice, kjer prodajajo slanino, klobase, kruh in sadje; ob dopoldanskih urah stoje ponekod tudi ženske, ki ponujajo sveže, toplo mleko.

Moj prijatelj si je natočil veliko posodo kropa, dejal vanjo čaja, pripravil dva kozarca, potem pa me je povabil na zajtrk; iz kovčega je potegnil še gnjat, in medtem ko smo dirjali po planjavi, sva tolažila neukrotljive želodce. Zahteval pa je od mene, da sem mu tolmačil cene živin in plače raznih stanov po naših krajih. Taka naloga je težja, kot si marsikdo misli. Rusi ne poznajo ne kilograma, ne centa. Manjše stvari tehtajo na »funt« (410 g), težje na »pud« (dobrih 16 kg), cene izražajo seveda v rubljah. Nalogo: »Po čem je pri Vas govedina?« sem preračunal tako-le: Kilogram stane 1 K 40 h, 10 dkg 14 h, 40 dkg ali ruski funt pa 56 h; pet vinarjev sta dve kopejki; funt mesa velja torej 23 kopejk. Ko bi mu pa dejal, da stane pri nas kilogram govedine 1 K 40 h, bi Rus ne imel najmanjšega pojma o taki ceni. Na ta način sem preračunal cene čaja, sladkorja in drugih jestvin, pa tudi plače uradnikov in šolnikov. Te vsote je primerjal z ruskimi ter pristavil: »Živila so pri nas cenejša, plače pa višje.«

Če Rus ne pozna kilograma, ne pozna tudi metra. Ceste in železnice meri na »vrste«. Ker je vrsta dolga dober kilometer (1067 m), sem si pomagal tako, da sem razdalje cenil kar na »vrste«, če jih pri nas označujemo s kilometri; razloček je prav majhen. Z metrom je že večja težava. Rus pozna »sáženj« (dobra 2 m) pa »aršín« (71 cm); vsak sáženj ima po tri aršíne. Nalogo: »Kako visoka je pri Vas najvišja gora?« sem premislil tako-le: Triglav meri 2864 m, to je malo manj kot 1400 sáženjev ali dobrih 4000 aršínov; vzel sem v roke papir, preračunal natančno ter naštel 4030 aršínov. — Kdor potuje po svetu, mora znati ne samo zemljepis, ampak mora biti podkovan več ali manj v vsaki vedi; vrhutega se

mora zanimati za najpreprostejše stvari, pa tudi za najvišja politična vprašanja. Zato si s potovanjem razširimo obzorje, tuje mnenje pa nas obvaruje enostranskih, ozkosrčnih nazorov.

Tudi drugi potniki so se vmešavali v pogovor. Veselilo jih je, da se kot Slovan zanimam za ruske razmere, dasi smo jim Slovenci popolnoma neznan. Izmed avstrijskih Slovanov najbolj poznajo Čehe. »Učitelj, ki poučuje mojega sina gimnazijca v telovadbi in muziki, je rojen Čeh, izboren človek,« mi je pravil Kijevljan. »Pred par leti so nas obiskali češki Sokoli; to so Vam izvrstni telovadci; vsi časopisi so jih hvalili.« O Poljaki ne marajo govoriti; če pa govore, se hudujejo nanje. Hrvate komaj poznajo, pač pa Srbe in Bolgare.

Ko bi se po naših krajih v istem kupeju vozil ves dan, bi se vožnje naveličal; v Rusiji mi je čas minul, da nisem vedel, kdaj in kako. Obenem sem se vadi v ruščini, ki nam je sorodna, vendar pa v začetku težko umljiva. Sicer pa moji sopotniki niso bili Velikorusi — Moskali, temveč Malorusi ali Ukrajinci. Nisem jezikoslovec, zato tudi nisem opazil razločka med njihovo govorico in pristno ruščino. Le toliko se mi je zdelo, da njih izgovarjava ni velikoruska, ker nenaglašene o niso govorili kot a, nenaglašene e ne kot i, kakor to delajo Moskovljani. »Što ti govorila?« je hči vprašala mater; »naša zemlja plodonosna,« se je hvalil Malorus; Moskvic bi dejal: gavarila, zimlja, pladanosna. Sicer je pa tudi med Velikorusi mnogo narečij, in ista beseda se po raznih krajih različno izgovarja. Število »pet« se n. pr. v pristni ruščini piše in izgovarja: pjat; zašel sem pa v pokrajine, koder govore »pjač«, »peč«, »pit«. Na Kaspijskem morju me je domačin vprašal, koliko je ura, in ko mu rečem: »Pjat«, me radovedno gleda in vpraša: »Pet?« Potovanje križem Rusije bi bilo za izrazitega jezikoslovca zelo poučno.

Dan se je že nagnil, ko smo se bližali slavnemu Kijevu, »ruskemu Jeruzalemu«, »materi ruskih mest«. Ponosni so Rusi na to mesto; z veseljem so mi pravili: »Kijev očien harošij górod« (Kijev je zelo lepo mesto). Neki pisatelj celo piše: »Kar je solnce med planeti, kar je car med narodom, to je Kijev med ruskimi mesti.« Kijev je takorekoč zibelka ruske države, pa tudi zibelka krščanstva, ki se je odtod širilo med poganske Ruse. In še dandanašnji je Kijev največja pravoslavna božja pot, kamor prihaja vsako leto krog 200.000 »bogomolcev« (romarjev) počastit ostanke ruskih svetnikov in pomolit v imenitnih svetiščih.

Že so v daljavi blestele pozlačene kupole, že smo se vozili mimo predmestnih vil, že se je na desni in levi prikazala tvornica z visokim dimni-

kom, ko se vlak naenkrat ustavi. »Naš kolodvor,« me opomni znanec; »nosilščki že stopajo v kupeje.« Poslovimo se pristrčno, zgrabim za kovčeg in hajdi na prosto.

Prvič v ruskem mestu! Pred kolodvorom je stala dolga vrsta izvoščkov. Skoraj bi se jim smejal, tako smešni so se mi zdeli. Široki ruski obrazi, porastli z dolgo, zanemarjeno brado; na glavi staroveški visoki cilindri, zgoraj ploščati in znatno širši kot ob krajevcih; oblečeni pa so debelušni možički v široko, do peta segajočo temnomodro suknjo, podobno duhovskemu talárju; čez ledja so se prevezali s širokim usnjatim pasom.

»Bárin!« me pokliče izvošček, ki sem ga opazoval, in mi veli sesti na voz.

»Mihájlovski monastír; sjem griven« (70 kopejk), mu zakličem; Kijevljan me je bil poučil o mestnih cenah. Upiral se je voznik in zahteval rubelj.

»Eto vaš tarif,« ga zavrnem.

»Čort vazmí tarif!« (vrag vzemi tarif) zarentači voznik, mi odvzame prtljago, sede na kozla, vzdigne bič in požene.

Možato sem se držal na rdečem baršunastem sedežu in prevzetne misli so mi silile v glavo, češ: »Tako-le se vozimo mi, ki imamo kaj v žepu.« Pa kmalu sem se prepričal, da je taka baharija odveč. Ruska mesta so zelo razsežna, kolodvori daleč v predmestju. Zato se mora v mesto vsak voziti; kdor nima prtljage, sede na tramvaj, vsi drugi pa na vozove. Prehitevala sva kmete in delavce, ki so natovorili na gosposki voz cele skladanice jerbasonov, cul in orodja. Izvoščki niso dragi, vozijo pa dokaj naglo. Po knjigah se bere, da ne rabijo biča, kar pa ni gola resnica; premnogokrat sem videl, kako je voznik švignil z bičem; mogoče pa je, da so udarci prav lahni, da živali ne zaskale.

Vsa blatna je bila cesta, ki je vodila s kolodvora v mesto; saj je menda bistvena lastnost ruskih pokrajinskih potov, da so po deževju zelo umazana, ob suši pa neizrekljivo prašna. Tudi kotanje ovirajo vožnjo; skoraj me je vrglo z voza, ko smo preskočili prvo. Ko sva privozila v mesto, je blato izginilo, pač pa se je pričel kamniti tlak, ki so po njem odletavala kolesa, da sem se iz previdnosti oprijel ročajev.

Kam se voziva, nisem prav vedel. Vprašal sem na vlaku znanca, kod naj prenočim. On pa mi je svetoval: »Pojdite v Mihájlovski monastír; leži sredi mesta, je snažen, pa ne predrag.« Pomišljal sem se: »Ni to meniški samostan? Jaz bi rajši stanoval v hotelu.« — »Saj je to 'gostinnica', pa še velika,« mi je pravil, »na mirnem, vzvišenem kraju. Če greste v kak hotel

na Kreščatiku, ne boste imeli miru ne podnevi ne ponoči.«

Vožnje kar ni hotelo biti konec. Najprej sva drevila po klancu navzdol, v dolini sva krenila na levo, naenkrat se voz zasučje navkreber; iz ene ulice prehajava v drugo; mimo velike cerkve zavijeva na trg z visokim bronastim spomenikom; odnekod privrši tramvaj; vrtovi se razgrinjajo pred nama in zginjajo za nama. Zdelo se mi je, da se mi godi kot preroku Jonu, ki je cel dan korakal v Ninive, pa še ni prišel do srede mesta: »Ninive pa je bilo mesto, tri dni hoda veliko.«

Ko se je že mračilo in so prižigali luči, zavozil izvošček pod širokim obokom na prostorno dvorišče. »Vot kantóra!« (Tamkaj-le je pisarna!) mi reče in obstane. Bože mili, sem li res v samostanu? Ni bilo časa razmišljati; vratar me pelje v malo sobico, kjer je za široko mizo stal — bradat menih.

»Móžno-li polučít u Vas adnú kómnatu?« (Morem li pri vas dobiti sobico?) sem se bil naučil na izust.

»Možno. — Vaš pasport?«

Pričelo se je izpraševanje. Menišič je komaj poznal latinico. Vse je hotel vedeti.

»Vашe otéčestvo?«

Saj res, »očetovstva«, t. j. očetovega imena, mi niso vpisali v potni list; to pa je v Rusiji potrebnejše nego družinsko ime; saj se Rusi ne kličejo po rodbinskem priimku, marveč samo po krstnem imenu in očetovstvu: Iván Petróvič, Timofej Aleksandrovič, Olga Nikolajevna, Nadežda Feodorovna.

Ko sem mu pravil, da sem doma od Ljubljane, me vpraša mehaniški: »V kateri guberniji?« Izvežbani Rusi poznajo vseh 60 gubernij evropske Rusije, podobno kot Francozi, ki poznajo vse departemente svoje države, o tujih deželah pa ne vedo ničesar. »Pri nas nimamo gubernij,« se odrežem. Tedaj pa se na široko zasmije menih: »V Avstriji nimajo gubernij!« Smešno se mu je zdelo, da obstoja država, ki ni razdeljena v gubernije.

Prisodili so mi: Tretje poslopje, štirideseta soba. Zadnje število sem si zapomnil, ker rabijo Rusi za 40 besedo »sórok«, ki je popolnoma različna od naše, dasi se drugi števnikji vjemajo s slovenskimi; izhaja pa »sórok« menda iz grškega »tesarákonta«.

Vratar me je spremil v stanovanje. Pravcata samostanska celica, opremljena z najpreprostejšo opravo! Naslonil sem se na okno in se zagledal v okolico. Onkraj ceste sem opazil nasade, za njimi strm breg, za bregom pa ničesar. Globoko v dolini se je oglasila parna piščal. Spoznal sem,

da stojim vrhu visokega desnega brega reke Dnjepra, ki po njem vozijo parniki. Ob solnčnem svitu sem ugledal onkraj reke široko ravan. Posebnost ruskih rek je namreč ta, da je desna stran višja od leve; včasih je desni breg zelo visok in strm, medtem ko je levi popolnoma raven, tako nizek, da reka ob deževju preplavi ravnino.

Utrujen sem zgodaj legel k počitku.

* * *

Ustanovitev in prva stoletja starega Kijeva nam je popisal »oče ruskih zgodovinarjev«, letopisec Nestor († 1115). Pripoveduje, da so živeli trije bratje Poljanci, ki so se z ravnine preselili na višavje ob Dnjepru; tod so ustanovili naselbino, ki so jo po najstarejšem bratu Kiju začeli nazivati Kijev. To se je zgodilo po l. 800, samo par desetletij prej, nego so Novgorodci poklicali švedske Varjage pod Rurikom: »Naša zemlja je velika in bogata, samo reda ni v njej; pridite k nam in vladajte nad nami!« Po smrti prvega ruskega kneza Rurika je zavladal njegov brat Oleg mesto mladoletnega Rurikovega sina Igorja. Oleg je z vojsko prišel nad Kijev in ga osvojil (882). Mesto mu je tako ugajalo, da je zaklical: »To bodi mati vseh ruskih mest!« in se je za stalno iz Novgoroda preselil na obrežje Dnjepra. Tristo let je bil Kijev prestolica ruskih velikih knezov.

V 10. stoletju so se Rusi pokristjanili. Sv. Olga, vdova Igorjeva, je prva sprejela krščanstvo (955). Krstitelj ruskega naroda pa je postal njen vnuk veliki knez s v. Vladi m í r¹ (980—1015) s pridevkom »ravnoapóstolnij« (apostolom enak). Krstili so ga v Carigradu l. 988.; istočasno se je oženil z Ano, sestro bizantskega cesarja. Iz Cariграда je pripeljal v Kijev grške učitelje, duhovnike in umetnike. Takoj po vrnitvi je dal vse Kijevljane krstiti v Dnjepru, ki je vsled tega pravovernemu Rusu »sveta reka«. V Kijevu je zgradil mnogo cerkva, grške blagovestnike pa je razposlal po vsej državi. V par letih se je pokristjanila vsa Rusija, l. 988. pa tvori mejo med poganstvom in krščanstvom. — Sv. Vladimira pripoznava tudi katoliška Cerkev; apostolska stolica je namreč unijatom dovolila, da ga smejo častiti kot svetnika.

Ob času sv. Vladimira — pripoveduje izročilo — je došel v Kijev menih Mihael z več sobratí. Knez ga je prijazno sprejel in ga imenoval prvim metropolitom vseruske države. Ta menih je sezidal cerkev ter jo posvetil svojemu patronu, poleg cerkve pa je sezidal samostan, sedanji »Mihajlovski monastir«.

¹ Navadno naglašamo: Vládi m í r; po ruski bi bilo to napačno, ker se naglašja in izgovarja: Vladjímir.

Ko vstanem, prečitam na steni nabita »naznani romarjem«. Obveščajo nas, kdaj in kje se v Kijevu vrše molitve in bogoslužja. Ob torkih — se je glasilo — se pojejo v Mihajlovski cerkvi ob 8. slovesne dnevnice v čast velikomučenici sveti Barbari, nato pa liturgija. Priporočajo nam, da dneve, ki jih prebijemo na božji poti, posvetimo z molitvijo in obiskom svetišč. Svetujejo nam skupno jutranjo in večerno molitev v samostanski dvorani. Drug papir nam predočuje »hišni red«; zapomnil sem si, da je vsak romar dolžan moliti pred jedjo in po jedi. »Sem vendarle zašel v pošteno krščansko hišo!« sem si mislil, ko sem korakal v obednico, da sem si s čajem in mrzlim prigrizkom pridobil moči za dopoldan.

Stopil sem na dvorišče; tedaj sem šele spoznal, kako ogromna je naša romarska hiša. Sestoji iz več poslopij, ki jih imenujejo »korpus« št. 1, 2, 3 itd. V pritličju so obednice, po ruski: stolóvaja. Kesneje sem se prepričal, da so še večje romarske hiše zgradili poleg Pečerske lavre, kjer imajo korpusov 12, če ne več.

Poleg monastirja se dviga starodavna Mihajlovska cerkev. Sedem kupol ima, pozlačenih, da odsevajo na solncu, druga streha pa je zelenkasta. Zvonik stoji zase; cerkve so zidane v takem slogu, da se stolp ne more nasloniti na svetišče. Znotraj so si ruske cerkve zelo podobne. Ladjo loči od oltarja visoka stena, ki sega ponekod do stropa, znani vztočni ikonoστάς. Kakor je cerkev bogatejša ali revnejša, tak je tudi ikonoστάς. Navadno je pozlačen; nanj so v več oddelkih pritrdili svete podobe: ikóne. Stena ima troje vrat. Srednja, »carska vrata«, sme prestopiti samo duhovnik; skoz dvojna stranska prihajajo in odhajajo diakoni pa cerkveni služabniki. Na desni strani carskih vrat visi podoba Kristusova, na levi pa slika Bogorodice. Pred ti dve ikoni, pa tudi pred druge, postavljajo stojala, da verniki nanje pritrdijo goreče svečke. Po imenitnejših cerkvah in kapelah ves dan gore množine takih sveč. Carska vrata so drugače zaprta; le pri glavnih mašnih delih se odpro.

Liturgije so neznansko dolge. Nedeljska služba božja, peta seveda, traja dve uri. V Mihajlovski cerkvi so pričeli z dnevnici ob osmih; poldan je odbilo, ko sem se vračal mimo cerkve; peli so zadnje molitve. Sedežev nimajo v pravoslavnih cerkvah. Verniki so pomešani brez reda. Molitvenikov ne rabijo, kakor tudi ne molkov; pač pa se mnogo križajo in priklanjajo; potihoma molijo in poslušajo petje. Če pomislimo, kako vroče je poleti in mrzlo pozimi, se čudimo njih vztrajnosti. Pridig imajo prav malo; zato so navadni Rusi v

verskih resnicah le slabo poučeni, tembolj pa čednostni. Hvalijo nramnost in usmiljenost preprostega Rusa.

Krasno je cerkveno petje. Orgle in vsa godala so po cerkvah strogo prepovedana; zato pa tembolj skrbje za pevski zbor.

Vsakovrstni romarji so dohajali v Mihajlovsko cerkev: Mužiki z dolgo brado, mastnimi lasmi, zamazano obleko in visokimi škornji; mamice, oblečene kot preproste Slovenke; pa tudi nekaj gospode sem opazil, celo v uradniški uniformi. Poljubovali so romarji ikone, križali se na moč, poklekavali, z glavo se dotikali tal in v tej legi molili. Videlo se jim je, da molijo zaupljivo, iz srca. Menihu-zakristanu so prinašali male kolačke; ta jih je izročil svečeniku, da jih je nesel za ikono-stas in tam blagoslovil.

Dnevnice so peli v stranski kapeli sv. Barbare. V srebrni rakvi na vzvišenem prostoru hranijo njene ostanke. Romarji molijo pred rakvijo ter jo s častjo poljubujejo. 13 menihov — »černorizci« (črnooblečeni) jim pravijo Rusi — sem naštel ob službi božji; nekateri so nosili črno meniško haljo, drugi pa so si nadeli rdečkaste dalmatike in plašče. Prvi dijakon je z glasom, da se je cerkev tresla, prepeval evangelij o pametnih in nespametnih devicah. Neumljivi so mi nizki basi, ki sem jih občudoval po Rusiji. Cerkveni pevci so venomer ponavljali: »Góspodin, pómiluj!« Le po kaki cerkveni molitvi so zaklicali: »Aliluja, áliluja, alilúja!«

Ruska duhovščina se loči v dva dela: črno duhovénstvo in belo duhovénstvo. Redovniki se oblačijo črno, nosijo na glavi visoke štule brez krajevcev, ovite s pajčolanom, ki jim sega na hrbet; žive po samostanih in se ne smejo ženiti. Beli duhovniki (svjaščéniki) nosijo ohlapno haljo sive ali rjave barve, žive med svetom in morajo biti oženjeni; komur soproga umrje, se ne more več oženiti, lahko pa stopi v samostan. Višja duhovščina: metropolit, nadškofje in škofje, arhimandriti (opati), igúmeni (predstojniki samostanov) morajo biti redovniki. Svetni duhovniki so protopopi ali protoiereji (nadžupniki) ter navadni popi (iereji), ki jim ljudstvo pravi »bátjuška« (oče). Tem so podrejeni diakoni (brez mašniškega posvečenja) in psalomščiki (cerkveni pevci).

Nedaleč od Mihajlovskega monastira, na najvišjem kraju mesta, se dviga kijevska stolnica, Sofijska katedrala¹ ali Sofijskij sabór, po carigraskem vzorcu posvečena Božji Modrosti. Na petnajsterih zlatih kupolah bleste ruski križi; vidijo se daleč naokrog. Stolnico krase prav lepe slike

¹ Preprosti Rusi pišejo in izgovarjajo: kafidrala.

in mozaiki. Sploh so ruske cerkvene slikarije jako dostojne; resni obrazi so včasih še preveč asketični. Poleg cerkve stoluje metropolit. Kako visok gospod je to, izprevidimo iz tega, da stomilijonskemu narodu načelujejo samo trije metropoliti: peterburški, moskovski pa kijevski.

Na širnem trgu pred stolnico stoji visoki spomenik Bogdana Hmelniškega, glasovitega kazaškega hetmana. Ko so gospodarili Poljaki po Ukrajini, so se jim Kazaki upirali. Njih poglavar Hmelnicki je spoznal, da sam ne more premagati Poljakov; zato je (1654) ponudil deželo moskovskemu carju, ki je z močno vojsko udrl na Poljsko in si priboril Maloruse. Na visokem, do vrha z bršljinom porastlem podstavu stoji bronast konjenik. Žival se vzpenja v zrak, orjaški hetman pa vihti v desnici »bulavo« (žezlo), ki z njo kaže proti Moskvi. Na prednji strani so napisali: »Velim pod carjá vastóčnava pravoslávna.« (»Želimo pod vzhodnega pravoslavnega cesarja.« Tako so najbrž klicali hetmanovi Kazaki.) Na levi so vklesali: »Bogdanu Hmelnickomu — edinaja nedjelimaja Rossija«, na desni pa letnici: 1654—1888.

Nikogar ni bilo, da bi mi razkazoval mesto, turistovskega Baedekerja si pa tudi še nisem omislil; zato sem prvi dan brez cilja taval po ulicah. Povrh gričev sem jo ubral proti severu. Prispel sem do lepe stavbe, cerkve sv. Andreja »prvopoklicanega«. »Prepodobni« (blaženi) Nestor poroča, da je sveti Andrej prišel z učenci tudi na Rusko; po Dnjepru je plul navzgor in se ustavil pod griči sedanjega Kijeva. Prerokoval je učencem: »Vidite li te gore? Ko bo na teh hribih zasijala milost božja, se bo dvignilo veliko mesto in sezidalo se bo mnogo cerkva.« Zlezel je na grič, postavil križ, pomolil k Bogu in blagoslovil pokrajino; nato je plul dalje po Dnjepru. Kjer je (po Nestorju) zasadil križ, so njemu v čast zgradili cerkev, ki me ni toliko zanimala, kakor pa razgled za svetiščem.

Cerkev so sezidali 90 metrov nad reko, kjer je pobočje najbolj strmo. Krasen pogled se nam nudi odtod na Dnjeper. Široka, umazana reka leze prav leno; po njej švigajo parniki navzgor in navzdol. Do morja seveda ne morejo, ker so pod Jekaterinoslavom svetovnoznani, 70 kilometrov dolgi »porógi« (praгови), koder je reka plitva, struga preprežena s skalami, ki mimo njih voda z veliko hitrostjo dere na jug. Sedem takih Dnjeprovih brzin zavira vožnjo, ker so »porógi« nepremagljivi. Onstran prafov so Kazaki zasedli vso zemljo; odtod njih ime: Zaporoški Kazaki.

Čaroben je razgled od sv. Andreja na Dolnji Kijev (Podol). Na severni strani se griči za trenutek odmaknejo od reke; v nastali ravni-

nici so sezidali kupčijski del Kijeva z ravnimi, širokimi, pa umazanimi ulicami, ki se križajo pravokotno. Ob Dnjepru je malo pristanišče za ladje, kraj njega velika skladišča, v Podolu samem pa trgovina pri trgovini. Na prostornem glavnem trgu so postavili stojnico poleg stojnice za žito in sadje; posebne tržnice so sezidali za mesarje in suknarje. Vse strehe so krite z zeleno pobarvano pločevino, le kupole pri cerkvah — in teh je veliko — se leskečejo v zlatu, priostreni zvoniki pa v srebru. Ogledal sem si ta mestni del, pa nisem našel ničesar zanimivega.

Ves desni Dnjeprov breg, eno uro v daljavo, so v novejšem času izpremenili v krasne nasade. Pota vodijo vsevprek po drevoredih in cvetličnjakih. Marsikje so postavili razgledni paviljon, drugod prodajajo limonado; večja zabavišča zažive šele na večer. Na strmem pobočju so iz mozaičnih kamenčkov bele, modre in rdeče barve sestavili ogromni črki H in A (Nikolaj, Aleksandra), nad njima pa dvoglavega orla z razprostrtimi krili. S Podola vodi v zgornje mesto velikansko stopnišče, malo v stran pa vzpenjača.

V sredi hriba ugledam spomenik svetega Vladimira. Na širokem osmerokotnem podstavu stoji 4 metre visoka bronasta soha. Veliki knez se je obrnil na vzhod, odkrite glave zre proti nebu, kakor da bi molil za Rusijo, v desnici drži ogromni križ, ki je višji kot on sam, v levici pa knežjo kapo. Okrog sohe in križa so pritrdili nebroj električnih luči, ki zvečer zažare, kar se z Dnjepra prav lepo vidi. — Sv. Vladimir je bil pač eden največjih ruskih vladarjev. Združil je male kneževine, vpeljal krščanstvo, zidal je cerkve in samostane, poklical je v deželo umetnike in učenjake, Ruse je pošiljal na Grško, da so se tam izobraževali, podpiral je trgovino in uredil pravosodje.

Ko sem prvi večer korakal po rebri navzgor, sem začul domače zvonjenje; Rusi zvonkljajo vse drugače. Ozrem se in ugledam cerkev z latinskim križem, katoliško cerkev sv. Aleksandra, ki stoji prav blizu Mihajlovskega monastira. Drugo jutro sem jo obiskal; nima nikakih posebnosti. V cerkvi se poje in moli samo poljski. Duhovniki razumejo tudi francoski, nemški pa ne. Katoliki se v pratiki ravna po ruskem koledarju. Kesneje sem izsledil še eno, večjo in lepšo katoliško cerkev v bližini kolodvora. Sezidana je v gotičnem slogu, ima dva mogočna stolpa, da se vidi že oddaleč, in je posvečena sv. Nikolaju.

»Kje neki leži glasovita Pečerska lavra, kje Kreščatik, ki so mi ga toliko hvalili sopotniki na vlaku?« sem se izpraševal, ko sem legal k po-

čitku. »Kupiti si moram Baedekerja, sicer ne vidim največjih kijevskih znamenitosti.« V jutro se obrnem na policista: »Gdje Kreščatik?« Neverno me pogleda; mislil je, da se šalim, ko ga izprašujem po glavni kijevski ulici; vendar pa zamahne z roko in pravi: »Tudá.«

Kreščatik leži v dolinici med Starim Kijevom in onim gričem, na katerem stoji Pečerska lavra. Je zelo široka ulica, ki po njej neprestano dreve tramvaji, kočije in avtomobili. Največje in najelegantnejše trgovine se nahajajo v tej ulici, seveda tudi najdražji hoteli. Stopim v največjo knjigarno in vprašam po Baedekerju. Nemške izdaje nisem dobil. »Če pridete čez deset dni, Vam jo naročim iz Lipskega,« mi reče postrežljivi pomočnik. Zadovoljil sem se s — francosko, čeprav že deset let staro.

V banki sem zmenjal denar. Za vsakih 100 K sem dobil 39 rubljev; na Dunaju se plača za 100 rubljev 253—254 K.

Nedaleč od Kreščatika stoji kijevsko vseučilišče; obdajajo ga lepi parki. Mogočno poslopje, temnordeče barve, ima pred vhodom lepo stebrovje, nad katero so z velikimi črkami napisali: »Imperatorskij universitet sv. Vladimira. 1842.« Pred univerzo se dviguje spomenik carja Nikolaja I., ker so za tega vladarja vseučilišče semkaj premestili iz Vilne. Rad bi si bil ogledal poslopje, pa so ga popravljali.

Današnji Kijev je lepo moderno mesto z vsemi novodobnimi napravami, lepimi hišami, širokimi ulicami ter mnogimi krasnimi parki. Vrhutega ima več znamenitosti kot vsako drugo mesto; ni tako enolično kot so navadna gubernijska mesta, ki so si podobna kot jajce jajcu, turistu pa ne nudijo ničesar. Srednji mestni del, Stari Kijev, se razprostira po višavju; tod je sedež uradništva, posvetne in duhovske gosposke. Severni del, Dolnji Kijev, se širi ob Dnjepru in služi trgovini. Južni del, Pečersk, pa so prevzeli bogomolci ter vojaki. V tem majhnem delu mesta je 16 cerkva in več monastirov, med njimi najimenitnejši ruski samostan: Pečerska lavra.

Leta 1051., pripoveduje letopisec, je priromal v Kijev z Atoške gore menih Antonij, Rus po rodu. Igúmen ga je pri odhodu blagoslovil in mu prerokoval: »Antonij, vrni se v Rusijo in blagoslov sv. gore Atos bodi s teboj! Iz tebe bo izšlo mnogo menihov.« Prišedši v Kijev si je izbral votlino nad Dnjeprom, kjer je živel kot puščavnik. Od vseh strani so hiteli k »črno rizcu« pobožni možje in so razširjali votlino s tem, da so v ilovico in v skale vsekavali hodnike in celice. Votlina se v ruščini nazivlje »peščéra« ali »pečóra«; zato so

Kijevljani ta čudni samostan krstili za »pečerski monastir«. Kesneje so mu izposlovali častni naslov »lavra«. Tako se imenujejo le monastirji prvega reda. V ogromni Rusiji so samo štiri lavre: samostan Aleksandra Nevškega v Peterburgu, Sergijevska lavra pri Moskvi, Počajevska ob gališki meji in Pečerska v Kijevu; zunaj Rusije pa tri: samostan sv. Sabe v Jeruzalemu ter samostana na Sinajski in Atoški gori.

Središče lavre tvori katedrala Marijinega Vnebovzetja, ne velika, pa bogata cerkev s sedmimi pozlačenimi kupolami. Množica romarjev se gnete v njej, se križa, poljubljuje tla in ikone, zavedajoč se, da je ta tempelj najimenitnejša ruska božja pot. Menihi pa prepevajo, da se vernemu Rusu kar srce topi od ginjenosti. Krog katedrale se širi samostan z mnogimi poslopji in manjšimi cerkvami. Menihi seveda ne bivajo več po votlinah, marveč v zidanih poslopih. Streljaj proč stoji zelo masivna stavba v štiri nadstropja: 92 m visoki zvonik.

Krog lavre se je zbralo prav mnogo — beračev, ki jih tudi sicer nikjer ne manjka. V dolgih vrstah sede na tlaku in kličejo: »Barin, barin, kapjéjcku!« In če nisem takoj segel v žep po kopejko, je nadležnež udaril na verske strune: »Kapjejcku, barin, Hrísta rádi (zaradi Kristusa)!« Izprva sem jih rad poslušal, ko so mílo pojoč zdihovali po kopejkah, pozneje sem se jih že otresal.

Onstran lavre je 12 romarskih hiš. Stopil sem v obednico in zahteval mesno kosilo; samostanski brat, ki streže po mizah, pa me zavrne: »Danes je sredo, jemo le postno.«

Zanimive so »peščeri sv. Antonija«. Ko se nas je nabralo nekaj romarjev, smo si kupili svečke. Menih nas je peljal v podzemne jame, ki so v njih bivali starodavni puščavniki. Hodniki so visoki ravno prav, ozki pa tako, da samo en človek more korakati med stenama. Pot se vije semintja. V steno so vsekane dupline, nekdanje celice. Sedaj stoje v njih odprte rakve; vanje so položili ostanke menihov, zavite v rdečo svilo. Romarji s častjo poljubljujejo ikone po rakvah. V steni gori lučca in s pičlo svetlobo razžarja ves prostor. Menih-vodnik razlaga, čigavo truplo se hrani v celici, in pove kaj o dotičnem puščavniku. Zanimale so me posebno »móšči prepodóbnava Nestorja (ostanki blaženega N.)«, ruskega Herodota, ki ga slavita vera in veda. Preživel je v zatohli celici skoraj vse življenje in ob brleči luči pisal zgodovino stare ruske države. Nekateri asketi so se dali v celico zazidati; skoz malo odprtino so jim podajali hrano; če se puščavnik ni več oglasil, so zvedeli tovariši, da je umrl.

Nekje izvira studenec. Vodnik je vzel v roke votel križ in dajal romarjem piti »sveto vodo«. Jaz je nisem maral, zato me pokara: »Vi nočete piti svete vode?« — »Ja njet pravoslavni,« sem se izgovarjal. Čudil se je romarju, ki ni pravoslaven. — »Odkod ste?« — »Iz Avstrije.« — »To ni daleč.« — Tedaj sem se čudil pa jaz. Tri dni bi se vozil neprenehoma, da pridem od doma do Kijeva, ta starec pa pravi, da to ni daleč! »Blizu« in »daleč« sta pač zelo raztegljiva pojma.

Poleg lavre so sezidali vojašnice; Kijev je trdnjava; najmočnejše utrdbe so na griču Pečerskega svetišča. One dni, ko sem se mudil v Kijevu, so preizkušali vodljive zrakoplove Zeppelinovega sistema, podolgate, jajčaste oblike.

Apetit raste z jedjo. Ko sem okusil prvo rusko mesto, bi rad pogledal še drugo. »Denar imam, čas pa tudi,« sem si mislil, poravnal v samostanski pisarni svoj dolg in odrinil proti — matuški Moskvi.

NARTE VELIKONJA: SUŠA.

Živina nima več vode!«

Tisto leto je Bog odtegnil svoj prst izpred solnca; nastala je suša. Porumenela so pobočja, listje je odpadalo zvito kakor v krču, nad poljem se je tresla vročina v zraku ko roj komarjev in mušic. Kakor bi tesne žage pilile nad njivami, so drgnili skržati na češnjah in okleščenicah dan za dnem. Če je človek odprl usta, ga je žgalo in dušilo v pljučih. Niti potilo se ni več čelo, želodec ni več občutil žeje; vse je otopelo: misel, roka in noga. Ko si gledal na vas in slamnate strehe, te je obšla misel, da bi vse zažgal in se grel. Vseeno je, ali zažgeš ti ali solnce. Bolje, da človek zaneti podnevi sam in se smeje.

Vodnjaki so bili povečini že posušeni. Kdor je imel vodo v njem, jo je zaklepal kakor zlato. Ob vsaki kaplji, ki se je razlila, so se nabirali tropi os; brenčale so, silile v nos in usta. Ljudje so si že šteli požirke, šteli kaplje skoraj. Kdor ni imel vodnjaka doma, je moral nositi vodo globoko izpod rebri. Pol dneva mu je trebalo za škafo. Kadar je dospel navrh, ni bil ne žejen, ne lačen; samo preko hrbta je čutil, kakor bi mu kdo počasi rezal kožo: bilo mu je skoraj prijetno.

Skržati pa niso hoteli nehati žagati in piliti, izpilili so vodnjakom in kalužam luknje, setev so osmodili njihovi glasovi; ljudem in živalim je pretila smrt.

Kaluže so se osuševale dan na dan. Pastir Urh je v gori zasadil zadnjo šibo v dno in gledal dan na dan, kako pada voda. Živina je pila, tlačila blatno vodo iz vlage in ilovice.

Tako je zamukala krava ob praznem kalu, pastir Urh je čutil, kako ga je zarezalo nekaj v srce, preko hrbta ga je zažgalo kakor udarec biča.

»Ni več vode!«

Zvečer so se zbrali gospodarji pri Podmajcu in sklepali.

»Priženimo domov!« je predložil Podmajec. Madidelj je prsnil skozi zobe slino, pomlaskal se, pogledal kvišku in opomnil:

»Kam, ljudje božji? — Sena ni na staji niti za zimo, ob studencu ni paše; v gori obira živina bezeg vsaj in malinčevje.«

»A v gori nam pocrka žeje. Naj rajša doma! Tako daleč se še meso ne more prinesiti, se prej usmradi,« je rekel Cipruž. Utaknil je spet roko v žep široke hlačnice, ki mu je opletala nogo.

»Tebi je lahko,« je opomnil Madidelj, »samo eno kravo imaš; tisti lahko iz studenca naneseš, da ima dovolj. A nama s Podmajcem je druga!« Cipruž se je zgani, pa ni rekel besede.

»Zakaj pa je ledenica v gori?« je po premolku povzel Madidelj in se spet pomlaskal. Ker ni bilo hitro odgovora, je nadaljeval.

»Jamo izkopljimo in vanjo nanesimo ledu.«

»Nevarno je!« je pripomnil pastir Urh.

»Lestve naredimo!«

»Nevarno je!« je ponovil Urh.

»Nosili so že. Zakaj bi pa mi ne?«

»Led je bil pri vrhu; zdaj ga ni videti v brezdnu. Pod skalo je, če je sploh še v jami.« Mirno je govoril, naslonil brado na palico in položil levico na torbo.

»Kako pa drugače?«

»Ne vem!«

Po premolku je potrdil Podmajec.

»Poizkusimo.«

Ko so odhajali, je zagnal Cipruž:

»Kolikor krav, toliko nosačev.«

Drugi dan so se zbrali ob jami v gori. Odrtina je bila globoko v pobočje, iz nje je puhtela mrzla sapa, kakor bi dihala reber. Izkopali so na ravnicah kal, zabili ga z ilovico, usekali jelko, nabili vanjo klinov in splezali v brezno. Ko so bili na lestvi, je zagodrnjal Cipruž:

Fr. Dobnikar : Risba.

»Premalo nas je.«

Drugi so preslišali.

Zagrnila jih je tema. Prižgali so svetilko in se plazili po mokrem, opolzlem kamenju v podzemske hodnike. Kaplje so pljuskale s stropa v školavnice, močile klobuke; ledu ni bilo videti.

Dospeli so do mokre skalne stene. Tupatam je udarila kaplja, podvalil se je kamen pod nogo; možje so bili tiho.

»Ledu ni!« je rekel Cipruž za dolgo.

»Res!« je povzel Madidelj.

»Zaman se trudimo!« je potrdil Podmajec.

Madidljev fant je mislil molče, ogledoval mokro kamenje in tipal ob steni.

»Pojdimo!«

Zaščemelo jih je solnce v oči, ko so dospeli do lestve. Ko je fant stopil na ravnico, je zamukala krava, kopala v svežo izkopano zemljo in lizala mrzel kamen.

»Pavel, ali ni ničesar?« je vprašal Urh.

»Ničesar!« je rekel fant, legel pod grm in pokrnil s klobukom oči. Videl je žejno kravo in bilo mu je težko.

Krava pa je zavohala mokroto, približala se fantu, potegnila z jezikom preko njegovega klobuka in lizala kaplje na njem.

Pavel se je okrenil, dvignil glavo, pogladil žival preko čela, potipal jo po vratu in vprašal:

»Cika! — Ali si žejna?«

Cika mu je položila glavo čez ramo in lizala moker klobuk na tleh.

»Pa je še druga votlina vendar,« je trdil Urh možem, ko so posedli na vrhu.

»Pri steni smo bili.«

»Na desno je treba.«

Fant je skočil kvišku in splezal naglo nazaj v jamo.

»Čakaj, Cika.«

V temi je obstal in prisluškoval: kaplja je udarjala na kapljo. Plezal je nato po skali, po glasu je došel do školavnice, zajel vode v klobuk, prijel ga z zobmi in splezal nazaj.

»Ná!«

Cika je potegnila z enim samim požirkom vodo iz klobuka in potem gledala vanj s svetlimi očmi.

Madidelj je poklical.

»Pavel, nazaj gremo.«

»Varujte se stebrov!« je opomnil Urh.

»Čakaj,« je naročil Pavel kravi in se ni brigal za pogovor mož, »napiješ se še.«

Odpravili so se nazaj; krava je zvesto gledala za njimi. Tavalili so bolj na desno po votlini; pred njimi se je odprla obokana jama, ob stenah se je

svetlikalo, vedno bolj in bolj se je luščilo iz teme. Ko se je vrnila svetloba, so zagledali ledene stebre, ki so viseli od stropa do tal. Pod nogami so čutili blato in vlago, tam špičasto skalovje in drobno kamenje.

»Led!« je vzkliknil Pavel.

»Stebri so; poiščimo ob steni.«

Pavel je splezal naprej do stene. Kjer se je votlina ožila, je otipal skozi ozko odprtino pod nogo led.

»Tukaj!«

Sedel je in začel v prvem iznenadenju razbijati z ostrim kamnom pod seboj, da je pršelo na vse strani.

»Še je, hvala Bogu!« je rekel Madidelj in ukazal Pavlu, naj prinese z vrha sekire in koše.

Fant je vzel svetilko in plezal na svetlo. Mimogrede je zajel spet vode in stisnil klobuk z zobmi. Na ravnici so se zbrala goveda, gledala v jamo, mežikala v solnce in se podila pred muhami po grmovju.

»Našli smo.«

»Kje?« je vprašal Urh.

»Ob steni.«

Živina pa je kopala z nogami, tiščala v senco in grmovje. Pavel je pomolil klobuk pisani telici. Srknila je in naglo odletela. Goveda so planila k fantu; toliko da se je umaknil. Voda se je razlila na tla.

Živina je udarila skupaj, odgrizla mokro travo, lizala tla do peska in hropela žeje in vročine.

»Ná, zdaj nima nobena!« se je hudoval Pavel nad kravami. Ko je prtal koše in sekire, mu je segla Cika spet v glavo čez ramo in ga oblizala po licu.

»Potrpi; kmalu boš pila.«

Stopil je na lestvo; stari pastir je zaklical za njim:

»Pazi se!«

»Prav, Urh!«

Utonil je v temo. Cika na vrhu je zamukala, iz globine se ji je odzval Pavlov glas.

Udarila je z glavo, odpodila muho na nogi in stopila na roj os, ki so pile razlite kaplje po trati. Zabrenčalo je, krava je dvignila rep in planila v grmovje.

Urh je izvlekel suho pogačo iz torbe in zaklical:

»Ohá, Cika!«

Skržat je pilil in žagal na bližnji smreki, kakor bi pilil zadnjo oporo, ki drži solnce nad zemljo.

Solnce je žgalo in peklo, krava pa je drla navzdol, dospela do steze, zamukala in skakala spet čez grmovje in veje.

Stari pastir je zamišljeno rezal pogačo, sedel in klical:

»Ohá, moja, ná, ná!«

* * *

V ledenici so posvetili tla, odvalili kamenje. Pavel si je zavihal rokave in zavihljal sekiro; ko je odkrhnul kepo ledu, ga je položil v koš. Molče je vzel Cipruž sekiro in sekal, da so mu opletale hlače okoli suhih nog. Kadar je stopil Pavel z lestve nazaj v jamo, je imel Cipruž pred njim na hrbtu drugo kepo.

Molčali so in nosili.

Po četrti kepi je opomnil Cipruž:

»Preveč živali je; nas premalo.«

»Nocoj jih moramo napojiti,« je pripomnil Podmajec.

»Pozno bo.«

»Do večera smo doma.«

»Za mojo kravo bo kmalu dovolj; ker nimajo doma vode, moram domov.«

»Nikamor zdaj!« je rekel trpko Podmajec.

»Danes smo skupaj in skupaj moramo napojiti.«

Pavel je poslušal pogovor, udaril s sekiro, da je zaječalo v ledu in stisnil med zamahom:

»Samogladnež!«

Cipruž je osupnil in molčal. Ko se je Madidelj vrnil, je sedel na koš, obrisal oči in vzdihnil:

»Hudo si nas obiskal, Gospod!«

Kakor da ga je Pavel preslišal, je vprašal:

»Ali je treba še mnogo?«

»Še parkrat za danes.«

»Ali so pile?«

»Malo je vode.«

Fant je pograbil naložen koš. Ko je prišel na svetlo, je iztresel breme v izkopano jamo. Urh je odganjal živino, da ni poteptala ledu v blato. Goveda so mukala, silila k ledu in vodi, kopala z nogami in tulila.

Ko je tretjič prinesel Pavel iz jame, je opazil, da ni Cike nikjer.

Obšel je jamo; krave nikjer. Ko se je oglasil, ni bilo odgovora. Urh ni vedel zanjo.

Kup pred jamo se je tajal, vode je vendar bilo malo v kalu.

Vzel je kos kruha, sedel je in prigrizoval sir. Pa mu ni dalo miru. Vstal je spet, odšel na vrh sedla in klical; Cike nikjer.

Potan in žejen se je vrnil. Sklonil se je k otajanici, da bi pil mrzlo vodo, a je planil na noge in pokazal:

»Kal pušča.«

Votla korenina je odpirala dno v skalovje; kar se je otajalo, je odteklo iz jame.

Zamašila sta z Urhom, zadelala dno; vode ni bilo za telico dovolj. Živina se ni pasla, ni obirala grmovja. Bila je z nogami ob tla, gledala z mokrimi očmi Urha in Pavla in silila k vodi. Poldan je bil že, a vode je bilo premalo.

Pavla je stisnilo nekaj okoli srca, ko je videl nestrpno živino okoli kala.

Naložil je naglo očetu koš, pograbil sekiro in sekal sebi. Ko je prinesel navrh, je vprašal:

»Ali Cike še ni?«

»Ne še!« je odgovoril Urh. »V senco je legla kam. Nocoj ne bo pila, kakor druge ne.«

»Bodo!«

Spet je naglo utonil v votlino; na čelu mu je stal pot, obrisal se je z rokavom platnene srajce. Ker je bila blatna od ledu in kamenja, je imel tudi sam na licu rjave lise. Sekal je, da je svetilka metala dolgo senco, ki je letala preko stene.

Za njim je sedel na skali Cipruž in nekaj go-drnjal in govoril v brado.

Zasvetilo se je pod sekiro, iskre so švigile naokrog. Pavlu je obstala roka; osupnil je.

»Kamenje!« je razložil Cipruž.

Zazvenčala je spet sekira na drugi strani; ledu ni bilo več v jami.

Sklonili so se, iskali in tipali z rokami okoli skalovja; povsod le ostri zobje, iskali so ob steni: nič.

Pavlu je spet nekaj stisnilo srce; odvalil je kamenje, svetil po tleh; povsod le ledeni drobci, blatno kamenje in blato.

»Nič!« je rekel Cipruž.

»Kaj pa zdaj!« je obupno vprašal Madidelj.

»Domov pojdimo!« je predlagal Cipruž.

»In živina bo žejna,« je povzel Cipruž.

»Za mojo kravo je že dovolj.«

»Pa ni samo tvoja tukaj!« je poudaril osorno in strogo Podmajec.

»Saj so stebri še!« je skoraj zaklical Pavel.

»Stebri so nevarni!«

»Poizkusi se!«

»Ne!« je odločil Madidelj.

»Torej pojdimo domov!« je zahteval nanovo Cipruž. Ko je oprtal svoj koš, so mu začele zopet opletati široke hlačnice ob suhih nogah.

Napravili so se tudi ostali. Kadar je osvetlila luč ledene stebre, ki so se lesketali v svetlobi kot svetli kristali, se je Pavel ustavil in jih ogledal.

»Na gornji strani bi se lahko izpodsekalo,« je preudaril glasno.

»Radi mene — jaz ne čakam dalje,« je opom-nil polglasno Cipruž.

»Pojdi!« je rekel Madidelj.

Podmajec je sopel pod bremenom in molčal.

Na vrhu jih je čakal Urh.

»Živina je kakor divja; planila je na vodo in led, da je vse razkopala in poteptala v blato. Ni bilo mogoče ubraniti; žival je žejna, da je že besna.«

»Ali so pile?« je prišel Cipruž prvi do besede.

»Tvoja in dve telici!«

Pavel je obstal, dvignil sekiro in udaril ž njo, da se je zasadila globoko v zemljo.

»Vrag!«

Toliko da je iztresel iz koša, že je planila živina skupaj, lizala led ter prhala ob mrzlih kosih.

Pavel se je obrnil v stran; da bi zakril čuvstvo v sebi, se je okrenil k Urhu:

»Ali Cike še ni?«

»Ne!«

Možje so sedli. Molčali so, gledali razteptano jamo pred seboj in žejno živino. Cipruž je nekaj pripravljaj in godrnjal sam s seboj. Ko se je dvignil, so se ostali ozrli; Podmajec se je popravil na trati.

»Kam pa?«

»Domov! — Kdo bo tukaj sedel?«

»Pa živina?« — je zahrkal Urh. »Vode je premalo.«

»Ledu tudi ni več!«

»Stebri so še!« je trdo opomnil Pavel.

Urh je dvignil glavo, hotel je nekaj reči. Ko je njegov pogled šinil od Pavla preko glav, je misel prehitela besedo:

»Žejne so.«

Cipruž je medtem že napravil koš, da odide.

»Počakaj vendar!« je rekel Podmajec.

»Čemu? — Ob čas je, ko tako sedite.«

»Podsečem!« Pavel je skočil na noge, stisnil sekiro pod pazduho in izginil s svetilko po lestvi.

»Pavel!« je vstal Urh. »Pazi!«

Ni dal odgovora. Kmalu je bil pri stebrih. Na stropu so bili debelejši; prvi steber se je nagibal v jamo. Ogledal ga je; ker se mu je zdel najmanj nevaren, si je podvalil kamen in zamahnil s sekiro. V votlini je jeknilo, a steber se ni zamajal, le spodaj je odkrhnul polovico z udarcem.

Ogledal si ga je spet, poizkusil zamajati ga, popravil skalo pod nogo in spet zasekal. Steber se je stresel do stropa, v votlini je zabobnelo in zapleskalo po skalah. Ko je glava stebra udarila na tla, je planilo iz jame zamolklo in zateglo.

»Marija, pomagaj!«

Urh se je pokrižal, moža sta obstala nepremično.

»Bog bodi usmiljen!«

Ko sta dospela Madidelj in Podmajec do Pavla, je ta ležal med ledom in tiščal glavo. Okre-

nil se je počasi ob svetilki in vprašal polglasno, skoraj šepetaje:

»Kje je?«

»Kdo?«

»Cipruž!«

Govoril je tiho in poslušal.

»Domov je šel!«

»Recite tudi za kravo... tudi krava ima zdaj dovolj ledu.«

Onesvestil se je, kri je polzela po belem ledu; na glavi je imel rano od kamena, na prsi mu je udaril steber.

»Pavel!«

Fant se je sunkoma dvignil.

»Nanesite živini... da se napije!« — Ozrl se je v luč, udaril z roko, kakor bi hotel pokazati na led.

»Jezus!...«

Madidelj je ulovil roko; moči ni več bilo v njej, posvetil je v obraz: oči so bile steklene.

»Sin!«

Solnce je še pripekalo, ko sta moža dospela v vas. Preko polja je žagal skržatov glas in žagal osulim cvetom smrt, kamenje po klancu je peklo skozi podplate. Za njima je stopal Urh.

Madidelj je obstal streljaj od hiše.

»Urh, poprimi ti!«

Ženo je našel v kuhinji. Sedel je in obrisal pot na čelu; v grlu ni bilo ne glasu, ne sape.

»Je-li led?«

»Je!«

»Hvala Bogu!«

»Samo Cike ni!«

»Domov je prišla!«

Umolknil je, otipal nož v žepu in ga odprl. Okoli vogla so udarjali koraki.

»Žena!«

Pogledal jo je, pomolčal je nekoliko, koraki so bili vedno bliže.

»Žena!«

Ko so obstali pred vrati, se je dvignil, prijel jo za roko in pokazal.

»Ubilo ga je!«

Hipno je zastal, žena ga je pogledala.

Pokimal je z glavo in potrdil: »Da!«

Obstala je, starec je sklonil glavo. Ko so položili nosila na tla, jih je odgrnila in pokleknila.

»Pavel!«

Okoli vogla pa se je pripodila besno čreda krav, razbila škafo poln luga pri vodnjaku in zamukala. Pred vrati je obstala velika rogata glava; Cika je zaprla vhod, počakala par hipov in stresla z glavo, da je zamolklo zapel zvonec na njenem vratu.

Smrt sv. Lovrenca.

DR. A. BREZNIK: RAZVOJ NOVEJŠE SLOVENSKE PISAVE PA LEVČEV PRAVOPIS.

(Dalje.)

Etimologični *v* se v pisavi ni sprejel še v sledečih besedah: *L a s*, *lasu* itd. Etimologično pravilna oblika je *vlas vlasu*, kar se je pogostoma izkušalo uvesti v pisavo. Najprej sta pisala tako mladi Levstik in Jeriša,¹ ki pa nista našla posnemalcev. Pozneje je stalno rabila te oblike mariborska Zora, ki pa tudi ni mogla vplivati na splošno pisavo. Danes te oblike niso več v rabi, le beseda *lasulja* se piše tudi po etimologiji (*vlasulja*), ker se tako piše v hrvaščini, odkoder smo jo vzeli.²

T o r e k, *torka* itd. Narodna govorica in starejša pisava rabita še pogostoma etimologično obliko *vtorek vtorka* itd. V naši dobi sta jo izkušala oživiti Bl. Potočnik, ki jo je pisal v Ljubljanskem Časniku, in za njim Levstik, ki jo je pisal stalno v Napreju. Posnemal ju razen mariborske Zore ni nihče. V najnovejšem času jo je izkušal zopet obnoviti Levec,³ toda zopet zastonj, oblika se ni sprejela!

V z d i g n i t i, *v z d i g n e m*. V prejšnjih dobah se je navadno rabila oblika *zdvigniti*, *zdvignem* itd., iz česar je nastala po metatezi oblika *vzdigniti*, *vzdignem*, ki se je poleg one pisala do Metelka. Metelko pa je najbrže smatral začetni *vz-* za pravi staroslovenski predlog (*vz*) in je zato tudi deblu vstavil *v* in mu dal s tem popolno etimologično, oziroma staroslovensko obliko: *vzdvigniti*, *vzdvignem*, *vzdvigovati* itd.⁴ Izprva je kazalo, da se bo Metelkova oblika sprejela. Neredkokrat so jo pisale Novice, popolnoma pa so se je oklenili ilirski pisatelji, zlasti Majar, Jeriša i. dr., ki so jo pisali posebno v Novicah, v Slovenski Bčeli in v Ljubljanskem Časniku. Toda ko je bila premašana ilirska struja, se je opustila tudi ta oblika. Bila je že popolnoma pozabljena; kar se je leta 1890. nenadoma pojavila v Ljubljanskem Zvonu, kjer se je skoro vse leto redno pisala;⁵ toda poslej je nismo nikjer več srečali.

Z a g o z d a, *zagozditi* itd. Že l. 1856. je zahteval B. Raič¹ za splošno pisavo *zagvozda*, *zagvozdti* itd., kar se je zlasti na vzhodnem Štajerskem ohranilo. Do l. 1890. ni menda nikomur na misel prišlo, da bi bil pisal to po etimologiji, tedaj pa je začel Ljubljanski Zvon zabijati *zagvozde* v slovensko pisavo in jo je dve leti gvozdit, toda *zagvozdit* je ni.² Pleteršnik je sicer pisal poleg *zagozda*, *zagozdti* tudi *zagvozda*, *zagvozdti* itd., ali pisava etimologičnih oblik ne pozna, zato je Levec prav storil, da je pisal le splošno sprejete oblike *zagozda*, *zagozdti* itd.

Le napol pa je zmaгал etimologični *v* pri besedah: *obezati*, *obeznica*, *obeza* ali *obvezati*, *obveznica*, *obveza* itd. Proti B. Raiču, ki je silil v vse oblike etimologijo, je že leta 1859. Miklošič naglašal,³ da se je *v* v takih zvezah že v stari slovenščini izgubljal, zato je bil on za oboje oblike. In pri tem je v pisavi tudi ostalo. V rabi so bile vedno oboje oblike, le za čisto nove izraze so se sprejele etimologične oblike, n. pr. *obveznice-obligacije* itd.⁴ Oboje oblike je pustil tudi Pleteršnik, Levec pa daje brez vse potrebe prednost etimologičnim; v slovarju namreč piše le *obveza*, *obvezati* itd., toda v knjigi sami (str. 94) piše sam še: *obezati*.

Sprejeti se tudi ni mogel prvotnejši *v* za *u* v besedah *bruno*, *skruniti*, *duri* itd., dasi se *v* govori še danes zlasti na vzhodu. B. Raič je že leta 1856. zahteval za skupno pisavo le *brvno*, *skvrniti*,⁵ česar pa izmed zahodnih pisateljev menda ni nobeden pisal. Le besedo *dveri*, pri *dverih* itd. je nekaj časa pisal Ljubljanski Zvon,⁶ toda opustil jo je kmalu, in s tem ji je menda za vedno odklenkalo.

Nadalje so propadle prvotnejše oblike kakor: *ključanica*, *ključaničar* itd., ki so se rabile namesto sedaj navadnih kranjskih oblik *ključav-*

¹ Nov. 1856, 130.

² Ljubljanski Zvon, X.: *zagvozda* (101, 626 itd), XI: *zagvozdena* (38), *zagvozda* (39), XII: *zagvozdti* (42) itd.

³ Glas. 3. zv. 161.

⁴ Pregled neetimologičnih oblik: Pavliha, 1870: *obeže* mu rane (23), Ljubljanski Zvon: *obezana* glava, (8. 279) s trakovi *obežejo* (10. 149), *rano obeži* (13. 149), *rano obezati* (14. 68) itd.

⁵ Nov. 1856, 127.

⁶ N. pr. 7. 231; 9. 214 itd.

¹ Levstik: Pesmi, 92: *vlasca*; Rokopis kraljedv., 24: *vlasci*. Jeriša: Glas. sl. slov. 1854, 5, 6: *vlas* itd.

² Ta oblika je že dolgo v rabi, n. pr. Nov. 1860, 91: (*vlasulja*).

³ Levčev Pravopis, str. 34: *pustni vtorek*.

⁴ Metelko, str. 149.

⁵ Počenši s str. 325, dalje: 328, 346, 389, 390, 400, 401, 462, 518, 618, 650 — toda od str. 710 dalje zopet: *vzdigniti*; str. 722 itd.

nica, ključavničar. Štajerski pisatelji te dobe so stalno pisali prvotnejšo obliko ključanica,¹ kakor jo nahajamo še pri starih kranjskih pisateljih. To obliko je pisal stalno tudi Levstik in za njim Ljubljanski Zvon,² ki jo je pogosto rabil. Toda zmagati ta oblika ni mogla, dasi jo je sprejel tudi Pleteršnik in za njim Levec. Poleg ključanica pa pišeta Pleteršnik in Levec popolnoma neutemeljeno obliko ključalnica, ključalničar itd., kar je nekje že Škrabec grajal. Toda sprejela se v sedanji pisavi tudi ta oblika (ključalnica) ni; notiral sem si mnogo primerov iz moderne pisave, a reči smem z mirno vestjo, da se piše le oblika ključavnica, ključavničar itd., kar se mora v prihodnji Pravopis sprejeti.

Preglavice je delal slovenski pisavi tudi etimologični *i*. Tako se ni mogla sprejeti prvotnejša oblika zgoli za zgolj. Cegnar³ je začel pisati v Glasniku: zgoli, in Navratil je v Glasniku kmalu priobčil mali članek, v katerem je pobijal pisavo zgolj. »Po krivem (pišejo): alj, dolj, zgolj, namesto: ali, doli, zgoli.«⁴ Ali etimologična pisava se ni priljubila. Pisali so vsi le: zgolj.⁵ Vzporedno s temi primeri so izkušali nekateri pisati tudi prvotnejšo obliko zališi, zališa, zališe⁶ nam. zaljši, zaljša, zaljše. V novejšem času se poteguje za etimologične oblike (zališi, zališati itd.) zopet pater Škrabec, a v pisavi se niso udomačile.

Podobne težave je imela pisava z *j*: v nekaterih primerih, kjer ni upravičen, se je udomačil; v drugih se pa ni hotel, dasi ga etimologija zahteva.

V začetku naše dobe (kakor seveda že tudi prej) se je še pisala prav po etimologiji beseda lanjski, lanjska itd., lanjščina za sedanje lansk i. Novice so pisale tako še nekako šest let (do 1848) in ž njimi vred tudi drugi tedanji listi: Vedež, Slovenija i. dr. Pozneje pa se je etimologična pisava pozabila (pisala jo je semtertja le mariborska Zora) in je prišla v kljub vsem etimologom in pravopiscem v navado pisava lansk i itd. Pleteršnik je pisavo lansk i itd. popolnoma zavrzel in sprejel le etimologične oblike (n. pr. lanjski, lanj-

ščak, lanjščina, lanjšnji); takisto je storil Levec, a ni vse nič pomagalo. Etimologična oblika se ni sprejela in se ni.

Nasprotno pa se je sprejela pisava —nj— v trp. delež. pri glagolih druge vrste (stisnjen, podveznjen itd.), v peti vrsti (začenjati, vzpenjati itd. in v besedah trpljenje, življenje kjer *j* ni upravičen po etimologiji. Prvi je zavrzel ta *j* B. Raič l. 1856. v Novicah in 1858. v Glasniku,¹ kjer je zahteval pisavo, kakor navdahren, zmrznjen, pogreznjen in preklinati itd. Miklošič se je takim oblikam ustavil,² češ, da se v sedanji slovenščini govori nj, čeprav se v stari slovenščini ni. »Prav po naše je ... počinjati ali počenjati itd. (tudi v cod. supr.). Tudi vzdignjen, zmerznjen (pod črto: celó zmerznjen pravijo nekoč po Štaj(erskem) Pis.) ... je zdaj prav — ravno tako, kakor je prav terpljenje (strsl. trpénije), življenje itd. Po železnih pravilih bi bilo tedaj tudi po naše terpen(i)je, živlen(i)je ... Ker se pa ne deržimo železnih pravil pri teh in veliko drugih glagolih itd., zakaj ne bi pisali tako, kakor se zdaj govori, tudi vzdignjen, zmerznjen ...?« Raiču se je proti Miklošiču pridružil Levstik. L. 1863. je začel pisati v Napreju življenje, trpenje ter natisnen, sklenen, povzdignjen, ganen itd.³ Tem oblikam so se pridružile pozneje še oblike pete glagolske vrste: preklinati, spominati itd.

Skozi življenja zmede so te oblike šle vendar vsaka zase.

Obliki trpenje in življenje sta kmalu shirali, dasi nista bili tako stari. 'Živenje' so pisali namreč še pisatelji 17. stoletja, v pomenu 'živež' pa se nahaja beseda še danes med Goričani, kar je pisal še V. Stanič.⁴ Za Levstikom je rabil te dve obliki najprej Valjavec, a se jih je hitro naveličal.⁵ Razen tistih pisateljev, ki so Levstika v vsem posnemali, t. j. Podgoričan-L. Gorenjec i. dr.,⁶ pa teh oblik ni nihče rabil. Danes jih piše še monsignor Tomo Zupan.

Oblike vzdignjen, natisnen, obrnen itd. so prišle do velike veljave. Precej časa jih je pisal

¹ Trstenjak: Nov, 1858, 21: z ključanico itd. Slovenska bčela 1851, 16: ključanca (toda na Koroškem ta oblika najbrže ni navadna, ker piše Gutschmann le klučenica, klučeničar, klučeničarsku itd).

² Levstik: Dunajski Zvon I. 325 itd. — Ljubljanski Zvon: 1887. 71, 722; 1890. 71, 195, 626, 364 (ključanična luknja) 1891. 71, 603; 1894. 671 itd.

³ Glas. 2. zv. 137, 138.

⁴ Glas. 3. zv. 190. Slovnice drobtine; šifra: trikotnik je Navratilova (zato beri na str. 266 lanskega letnika pri odstavku o »prijatelju« nam. »Janežič je napisal v prilog novi obliki« itd.: Navratil je napisal ...).

⁵ N. pr. Glas. 3. zv. 157: Erjavec; Gl. 6. zv. 99 itd.

⁶ Glas. 5. zv. 50: nar zališi fant; Glas. 8. 216: najzališa.

¹ Nov. 1856, 127, kjer je grajal navdehnjen, zmerznjen; začinjaj; Glas. 2. zv. 168, kjer je grajal zmrznjeni, pogreznjeni; preklinjajo, počinja, začinja.

² Glas. 3. zv. 129.

³ Naprej: življenje (1, 17, 60 itd.), natisnen (61, 63), povzdignena (37), skleneno (99), ganenega (92), trpenje (127) itd.

⁴ Pesme za Kmete ino mlade ljudi. 1822, 21: »On (= Bog) dà življenje — On da rastvo in blagò — On da vino in življenje — De mi tak' veseli smo.« Enako v 2. izd. 1838, 34.

⁵ Zora in Solnca, Glas. 1863: In je v življenja cvetnem maji (131), trpenja jej ne vzame (133). V samostojni izdaji iz leta 1867. je oboje popravil: življenja (str. 35), trpljenja (str. 41).

⁶ Nov. 1869, 61: živjenje itd.

Levstik še sam.¹ Ker pa je bil »vsega sveta Pilatuž« in je mnogim pisavo popravljaj, so se začele kmalu razširjati. Stalno so jih pisali že dunajski Zvon, mariborska Zora in Ljubljanski Zvon. Urednika Lj. Zvona ni motilo, da se je proti njim izrekel dr. K. Štrekelj l. 1885. v oceni Šumanove slovnice, ki je tudi priporočala etimologične oblike. »Ne vem,« je pisal Štrekelj, »ali kje drugde tako govorijo (sc. dvignen itd.), nego tam, kjer sploh izgovarjajo za *nj*. Miklošič je v svojo slovnico sprejel obliko dignjen. Ako pa hočemo biti dosledni v izganjanji analogijskih tvoritev, spremeniti nam je sploh vso pisavo.«² Levec je pri oblikah vztrajal, dokler ga ni l. 1890. odvrnil od njih dr. J. Sket. V odgovoru na Lendovšekove opazke se je Sket potegnil za oblike vzdignjen, sklenjen itd. »G. presojevatelju (t. j. Lendovšku) bi bolj prijala oblika: vzdignen, sklenen.«³ Na to odgovorjam s Cigaletom (Terminologija, str. XI.), da kdor glagolom 2. vrste daje v nedoločniku obliko 4. vrste, ta ne more z razlogom ugovarjati proti oblikam vzdignjen, sklenjen. Na dalje se pa na Štajerskem (in morda tudi po drugod) razločno govori o me h č a n i nj: vzdignjen, sklenjen in tudi naši pisatelji pišejo večinoma zadnje oblike, kolikor morem povzeti iz raznih rokopisov, ktere sem kot urednik nekdanjega »Kresa« in kot odbornik družbe sv. Mohorja prebiral do sedaj... Želeti bi torej bilo, da se začno izključno rabiti le oblike z omehčanim nj, na pr.: sklenjenega, pa ne: sklenenega, kar je prav nenaravno v sedanjem našem govoru.«⁴ Levec je pristavil k tem besedam: »Tudi podpisani urednik se strinja v tem vprašanji z g. dr. Sketom. Oblike, kakor vzdignjen opravičuje národna govorica na Štajerskem in Dolenjskem in vzgled Miklošičev (Vergl. Gram. III, pg. 168 in 169)... Morebiti so č. gg. bralci »Ljubljanskega Zvona« zapazili, da se oblike, kakor vzdignjen zadnje čase v našem listu množijo. Urednik.«⁵ Z desetim letnikom so one oblike v Zvonu popolnoma prenehale.

Posrečilo pa se je Štreklju⁶ prepričati Zvonove pisatelje, da so nepotrebne etimologične

¹ V lastnih spisih: Nov. 1864: poŕrneno (69) povezen (70) obrnena (102) itd. Nauk o telovadbi, 1867: stegnjeni (2, 4 itd.) vzdigneno (4) itd. — V tujih spisih: Cegnarjev - Valenštajnov ostrog', 1864: povzdignenim (48) itd. Pesmi Fr. Prešerna, 1866: natisnene (7) itd. Mladika, 1868: obrnjeni (31) pogreznena (58) preŕnjen (138) itd.

² Ljubljanski Zvon, 1885. 300.

³ V oceni Janežič-Sketove slovnice, Ljubljanski Zvon, 1889. 440.

⁴ Lj. Zvon, 1890, 183—184: Odgovor na J. Lendovšekove opazke.

⁵ Lj. Zvon ibid. 184 pod črto.

⁶ Lj. Zvon, 1885, 301.

oblike pri peti vrsti. »V novejšem času so nekateri naši pisatelji začeli pisati proklinati, spominati... mesto preklinjati, spominjati. Mislim, da tega ni treba. Kjer Slovenci izgovarjajo čist nj (= n), mislim, da vedno le preklinjajo in se spominjajo. Stara slovenščina ima res proklinati itd., ali naj nji na ljubo zavržemo svojo pisavo in svoj izgovor?... saj se tudi Srbi zaklinjajo in spominjajo!« Poslej so izključno tako pisali tudi Slovenci.

Kakor pisava dvignen, obrnen itd., tako se je opustila tudi nedoločniška oblika — oti pri tej vrsti, n. pr. dvignoti, obrniti za sedanje dvigniti, obrniti.

Ko je nedoločniška oblika dvignuti, mahnuti, obrnuti itd., katero so uvajali poleg Koseskega L. Svetec, Cegnar, Navratil itd., že skoro preminula, je Valjavec leta 1853. uvedel pravo etimologično končnico — oti, ki se govori na vzhodnem Štajerskem in med oŕskimi Slovenci.¹ Izmed zahodnih pisateljev se jih je za to končnico le malo navdušilo (Levstik in Cegnar, ki pa sta jo začela kmalu opuščati, kakor Valjavec sam)², tem trdneje pa so se je oklenili, kar je naravno, vzhodni pisatelji razen Miklošiča. Miklošič je imel ozir na večino, zato je »vzel v berila rajši končnico — niti«, ker govori — notí le še peščica Slovencev,³ t. j. oŕski Slovenci in Štajerci okoli Ljutomera.⁴ Drugi vzhodni pisatelji pa niso bili te misli. B. Raič, Jos. Šuman i. dr. so pisali redno — oti.⁵ Nemoteno je pa zagospodovala ta končnica, ko so dobili vzhodni pisatelji nekako svoje glasilo, Zoro v Mariboru. Tedaj sta jo rabila celo Dav. Trstenjak in Jan. Pajk, ki si je v zapadnih listih nikoli nista upala pisati. Iz Zore je prešla tudi v Kres, kjer se je redno pisala. Danes so jo pozabili tudi vzhodni pisatelji.

Vzporedno s končnico — oti se je bil boj za o namesto u v primerih kakor m u k a, s u ŕ e n j itd. Ko so si začeli izposojati iz hrvaščine in drugih slovanskih jezikov besede kakor so-

¹ Slov. bč. 1853: Je uŕasnola (145) vtihnoli so (169) prekanol (170) zdrznola (178) vrnol se (170) dvignol (178) obrnól se, odnágnolo (178) toda dotaknít' (naglas mu je bil najbrže zoprñ: dotaknòt) 178.

² Valjavec je v Pesmih, 1855 pisal v istih pesmih že vse primere na — niti; toda pozneje se je večkrat povrnil k tej končnici: Glasnik 2. zv.: je švignola (77) strnol je (77) itd. Levstik je začel l. 1862. v Novicah: zavrñol (256) utegnola (283) klepnoli, klenoli (283) natisnola (399) itd. Pozneje je skupno s Cegnarjem tako pisal: Valenštajnov ostrog', 1864: izginol (23) pokñol (30) itd.

³ Kakor pravi sam po Navratilu, Glas. 3. zv. 146.

⁴ Kakor pravi Navratil, ozir. Miklošič, Glas. 3. zv. 191.

⁵ B. Raič: Nov. 1856, 127; Glas. 1858, 2. zv., 150 sl.; itd. Šuman: Gl. 1865, 258: se vrñoli, 261: se dotekñol' itd.

pruga, luka, tisuč itd., je nastalo vprašanje, ali naj se tuji *u* pridrži, ali naj se nadomesti z domačim *o*. Enotno se skraja ni ravnalo. Novice so pisale l. 1844. sopruža, a Vedež je pisal l. 1850. loka za hrv. luka.¹ Prevladovale so oblike z *u*. B. Raič je zahteval, da se piše *o* ne samo pri naštetih primerih, temveč tudi v besedah muka, mučiti, sužnost, minul in sploh povsod, kjer je v strsl. *u*.² Miklošič (po Navratilu) pa je bil mnenja, da se morajo poslednji primeri pisati z *u*, ker se v slov. res tako govore. »Po železnih pravilih (bi bilo treba) pisati namesto mučno, mučivec, mučiti, sužnost, minul... tako le: močno, močivec, močiti, sožnost...; ali g. M.(iklošič) ni slišal nikdar nikjer in ni mogel z nami vred (t. j. z Navratilom) nikakor zvedeti, da govore kje res tako (*o*); to pa vemo dobro, da pravijo n. pr. pri nas doma (t. j. v Beli Krajini) muka, mučiti, mučno, tuža, tužen, sužen, sužna, sužnica, sužnost, čeravno nadomeščujemo strsl. *u*... v vseh drugih besedah z *o* (*ó*).³ Nekoliko strani naprej pravi Navratil v posebnem članku: »Tisuč — soprug — sopruža — te književne besede bi trebalo pisati in izgovarjati po naše tisoč(a), soprog, sproga... srb.(sko) je prav tisuč, soprug-a. Vendar pravijo Slovenci (po različnih krajih): minul -a -o, muka, mučiti, suženj, čeravno bi se morale glasiti te besede po zakonu glasoznanskem

¹ Nov. 1844, 29: sopruža, rabil A. P. (= Andr. Praprotnik) Vedež. 1850, 121. 122: Merzejl je mesto z loka, kjer ladije nakladajo.

² Nov. 1856, 127.

³ Glas. 3. zv. 146.

minol, moka, močiti... Minul, muka, mučiti, suženj pravijo namreč tudi po takih krajih, kodar govore namesto strsl. *u* drugači vedno le *o* (ne *u*)... Besede *tisuč* in druge so pa le književne, — torej tudi le književne spake, ki so jih upejlali nekteri, preden so se počeli učiti glasoznanstva. Tako smo se bili tudi prenačljili, ko smo počeli pisati: ziniti, vzdignuti, zinul, vzdignul itd. Tudi jaz (t. j. Navratil) sem bil vmes; pa sem okrenil berž, ko sem polukal v staroslovenščino, in vidil, da smo zagazili.«¹ Precej tako kakor sta Miklošič in Navratil razsodila, se je v pisavo sprejelo — vendar ne vse in tudi tako kmalu še ne! Na eni strani nahajamo še do 1870. z *u* besede, kakor soprug. sopruža, tisuč itd., na drugi strani pa se je vedno iznova poskušalo uvesti *o* v besedah kakor loka, tožno, toga, moka, močiti, soženj, sožnost itd. za luka, tužno, tuža itd.² Poslej je zmagal princip, da se besede, ki si jih je narod izposodil, pišejo z *u*: mučiti, muka, suženj, tuža, tužen itd., književne izposojenke naj bi pa imele *o*: tisoč, soprog, sproga itd., vendar so se proti pravilu vteple besede kakor luka, krut, grudi itd.

(Dalje.)

¹ Glas. ibid. 190, 191.

² Oblike z *u*: tisuč (Sl. bč. 1853, 185, Valjavec); Glas. 5. zv. 73, Cegnar; Nov. 1866, 183, Cimperman; sopruža: Nov. 1860, 292, Gr. Krek; Glas. 1867, 129, Cestin; Glas. 1868, 164; soprug Glas. 5. zv. 99. 131, Mencinger; Glas. 1865, 262, 263 Jos. Šuman. Oblike z *o*: v loki, Zora 1873 (2) večkrat; v tožnem premišljevanju, Zvon 1876, 58; razženi toge, bolečine (Cegnar, Glas. 6. 97) Valjavec: pritiska toge žrd (Glasnik 9. 99) v sožnosti (ibid. 102) med sožnje (101) to je moka (= muka) neprenosna (129) v moki večni (132). Glas. 1864, 282: toga.

IVAN CANKAR: ČRTICE.

Najbolj nemaren, najbolj zavržen človek na svetu je novelist. Grešil je, storil je hudodelstvo, nizkotno in zahrbtno, tako vsakdanje hudodelstvo namreč, da je naskrivoma zabodel in umoril človeka z buciko, namesto da bi ga bil v poštenem boju mahnil z mečem. Nato ne gre ne k spovedniku, ne k sodniku, ne posuje si temena s pepelom, ne obleče meniške halje, temveč séde v miru božjem ter napiše novelo. Po svetu hodi, pljuje poštenim ljudem strup na srce ter pravi, da »išče snovi«. Zveste, sinje oči, ki gledajo nanj, izdajalca, tako čisto in zaupljivo, kakor dvoje nebeških angelov — snov! Vdane ust-

nice, toplote in ljubezni polne, ki jih je cmokaje poljubil, ko je gledal izpod tihih vék v drugo stran — snov! Beseda, ki jo je bil nalašč tako uganil in postavil, da bi videl, kolikšna in kakšna bo ta bolečina v očeh in na licih — snov! Nič drugače ni: oče vseh novelistov je bil Judež Iškarijot.

Taka spoved je zelo prijetna, vedrí dušo in boža srce ter poravná razmere; kesanje se izlije na papir ter odleti s papirjem — list z veje.

Kadar se zgodi po naključju, da se zabode bucika v njegov mezinec ter se prikaže kaplja krvi, prav drobcena kaplja krvi, stopi bled pred

ogledalo. Tam stoji, ogleduje svoj nos in svoj mezinec, razmišlja svojo bolečino od vseh plati in se bridko cmeri. To se pravi, da študira svojo dušo. In ko to delo dodobrega opravi, se zaklene v svojo kajbico ter napiše novelo. —

Tako je bilo:

Okno sem imel tesno zastrto, v izbi je bil polumrak, pa vendar je bilo zatohlo in vroče, kakor more biti samo v tistih dunajskih predmestnih izbah, ki so nalašč ustvarjene za popotnike in za jetične ljudi. Vzduh, ta težki, mirni, je poln bolezni, poln žalosti, grenke nezadovoljnosti, nizkotnega, na srce bijočega sovraštva do vsega in vseh. Zunaj je solnce, tisto strašno solnce, ki se nikoli ne smeje, zato ker ne vidi zelenih poljan, ne veselih obrazov, ne čuje žvrgolenja škrjancev, ne petja otrok.

Papir je ležal pred menoj. Roka mi je bila potna in težka, duša mrtva. Že takrat nisem poznal več ne veselega fantovskega potrpljenja, ne tihe moške vdanosti; skrb je grizla z rumenimi zobmi, brez nehanja in brez usmiljenja. In življenje mi je bilo kakor to solnce zunaj, zavito v prah in v črni dim trpljenja. Vzdihi ob večerni zarji preteklosti, trpek gnus ob sedanjosti, nizkoten obup ob misli na prihodnost. Skovikale so mi sove, sivi kragulji so mi bili drugovi, moja želja pa je bila, da bi lovil pisane metulje ter jih natikal na bel papir.

Potrkal je na duri. Prikazal se je človek, tako visok in postaven, da je moral na pragu upogniti hrbet. Nekoliko starejši in sila močnejši je bil od mene, ali v pogledu svojih zvestih oči je bil mlajši, bolj otroški in bolj zaupljiv. In v vsej tej otroški zaupljivosti je bila tiha, brezdanja resnoba, kakor da bi pogledal človek iz čolna v jezero ter se prestrašil sam svoje podobe, v globočino izgubljene. Kozav je bil v lica, nosil je tenko brado, ki je bila takrat kuštrava in kocinasta, ter dolge, povešene brke.

Sedel je na zofo, sključil in sklonil mogočna pleča, uprl težke roke ob kolena.

»Daj, ti, posodi mi eno krono!«

Zasmejal sem se široko!

»Ene krone nimam. Pač pa ... zares, tam doli v kleti imam polne skrinje cekinov. Zajemam jih kar s korcem, kadar mi zmanjka drobiža. Skrinje so velike. Zadnjič sem se bil pripognil pregloboko čez rob in toliko da nisem utonil v cekinih. Kaj misliš, da bi se gnal v tako nevarnost zaradi ene krone?«

Nasmehnil se je komaj z očmi.

»Pa mi daj vsaj eno cigareto!«

»Pravkar sem iskal po vseh štirih, da bi našel

kaj ostankov pod mizo, pod zofo, pod skrinjo, pa ni bilo nobenega. Išči še ti, da bo družčina! Zaukazal bom Štefki, da ne smé tako natanko pometati!«

Vstal je počasi, kakor je bil velik in silen. Takrat sem zapazil, da je bil oblečen kakor otrok, ki raste prehitro iz svojih obnošenih cunj. Suknjič mu je bil preozek in prekratek, močna zapestja so mu štrlela daleč iz rokavov, hlače so mu segale komaj do gležnjev.

»Če je tako, pa nikar nič ne zameri!«

Ko se je nerodno in tiho nasmehnil, sem zapazil še nekaj posebnega. Imel je čudno ploščate ustnice, brezkrvne in počez razpokane. Take ustnice so verno znamenje, da človek že dalj časa ni jedel, tri dni morda, kakor je pač natura in humor.

»Ali si lačen?«

»Ne rečem, da ne!«

»Koliko časa pa se postiš?«

»Ne vem natanko. Tri dni, mislim, če ni kaj dalj!«

Zbolelo me je v glavi, kakor da je bila tuja bolečina, vsa bledejša in strašnejša, potrkala na duri moje skrbi.

»Potrpi! Še zdajle, čez pol ure, bova jedla obadva, bova pila in kadila!«

Pogledal me je žalosten.

»Odkod?«

»Saj sem rekel, da imam v kleti skrinje cekinov!«

Šel sem v kuhinjo. Tam je stala Štefka, moja prava nevesta; pozdravila me je s čistimi očmi, tako vdanimi in dobrotnimi, kakor so bile zmirom in kakor so, Bog vedi, še nocoj ta večer.

»Glej, Štefka, tukaj imaš nekaj odveč!«

Stisnil sem ji uhan; lepi zlati uhani so bili.

»Nesi to hitro, kamor veš, nikar se nikjer ne mudi! Spotoma kupi mrzle pečenke, steklenico vina in cigaret! Če ti kaj ostane, prinesi še tisto!«

Pogledal sem jo prav od blizu, da bi videl, če je solza v očesu; ni je bilo. Šla je in še nasmehnila se je na pragu.

Ko se je vrnila, je nama pogrnila mizo. Prav narahlo so ji bila zardela lica; v očeh in na ustnicah je bil smehljaj; čist in jasen je sijal iz globoke radosti.

Nekaj ogabnega se je zgenilo v meni.

»Čemu ta cukreni smehljaj? Ali se ji kar zdi, da bi uganjala plemenitost, razkazovala vdanost?«

»Ná, zdaj jéj in pij!« sem osorno ukazal tovarišu.

Ko sva si segla v roko, sem se zasmel na-
glas.

»Pojedla in popila sva par uhanov, Štefkinih
zlatih uhanov! Njeno poslednje bogastvo so bili.
Ali so ti teknili?«

Videl sem, da je brizgnila beseda naravnost
na srce.

In ko je šel, sem stopil k Štefki, ki mi je
prišla naproti, tiha in topla. Ogabnost, ki je bila
v meni, mi je segla do grla. Besede so bruhtle,
da sam nisem vedel, kdaj in kam.

»Was soll dies blöde Lächeln? Ich mag deine
Gnade nicht, mag deine Güte nicht! ... Mag deine
Liebe nicht!«

Stala je pred menoj okamenela; tudi oči, te
lepe, so strmele mrtve. —

Mučenec, največji med vsemi, kar jih je kdaj
trpelo in umrlo zaradi lepote svojega srca, Ivan
Grohar, ti spiš dolgo spanje. Dal bi skrinjo ce-
kinov, da bi ti mogel reči le še eno samo zvesto
besedo!

Štefka, kje si ti? Ali nič ne slišiš? —

Kako dobro je, da je človek novelist! —

□ □

□ □ □

□ □

FRAGMENTI IZ »TRENTARSKEGA ŠTUDENTA«.

V PLANINE.

(Potem, ko je zapustil Tolminski grad.)

Otrok sem bil in v svet zahrepenel.
Hrepenenje
me je vrglo v svet in življenje.
Svet in življenje sem stokrat proklel.

Še zadnjo kletev: Proklete ceste,
ki greste,
večnovabljive,
v daljave sive!

Moja noga se vas več ne dotakne.
V svoje goré scholar se umakne:
pastir
v naših goráh bom užival mir.

Mir? Beseda besed, delež otrók,
ko v dušah čistih živi Bog.

A jaz? Zabil sem nanj:
v omotici mladih sanj
sem dušo prodal — mir mi je vzet,
ne vrne ga planinski svet.
Nemiren trpel bom do zadnjega dne:
pokora — materine solzé,
pokora — očetov obraz,
pokora — moj lastni jaz — —

Ena želja, ena sama želja je moja:
Ko bo konec nemira, ko bo konec boja,
mi reci vest:
Dovolj si trpel za grehe z mladih cest! —
To dušo mi vteši in naj je ne reši,
vdan pozdravim svoje smrti dan!

Jos. Lovrenčič.

ČEZ VRT TRI SVETLE ZVEZDICE ...

Čez vrt tri svetle zvezdice
se svetijo in utrinjajo,
sred rož tri lučke — kresničice
zdaj vstajajo, zdaj izginjajo —

In kadar za lučkami zakoprnim,
krog mene noč začrni,
in kadar stegnem roke, sred rož
me trn do krvi zaskeli ...

Jože Plot.

ŠTUDIJA.

Priobčuje dr. Avgust Žigon.

I. HERRAD VON LANSPERG, OPATINJA HOHENBURŠKA.

»Hortus deliciarum«, delo opatinje nunskega samostana Hohenburg na Elzaškem, Herrad von Landsperg, manuskript z risbami, iz druge polovice 12. stoletja! Kakor pravi sama Herrad v neki opombi svojega rokopisa, je bila kot opatinja naslednica opatinje Relindis istega samostana, umrle 22. avgusta leta 1167.: »Herrat hohenburgensis abbatissa per Relindam ordinata ac monitis et exemplis suis instituta«, ter je potem vladala in vodila v duhu Relindinem svojo sveto četo 28 let, do svoje smrti 25. julija 1195. S tem je »Hortus deliciarum« kronološko datiran, postanek manuskripta jasno določen — pred leto 1195.¹

In zakaj nas ta kronološki datum, in sploh ta manuskript zanima? Ilustrirana zbirka latinskih ekscerptov v prozi: o zgodbah sv. pisma in teološki vedi tistih dni, vmes odlomkov o astronomiji, geografiji, filozofiji, o stari posvetni zgodovini v odnosu njenem do cerkvene, in odlomkov celó o umetnosti in znanosti, vse za pouk nunam samostana Hohenburg o dobi, ko knjig sploh še ni bilo. A v zbirki so tudi latinske pesmi, originalne pesmi opatinje Herrad same, ki jih je spesnila, ilustrirala in vglasbila — po njeni lastni izjavi v proémiju — svoji sveti četi hohenburški za vedrilo in boдрilo:

Salve cohors virginum
Hohenburgiensium,
Albens quasi lilium
Amans dei filium.

Herrat devotissima,
Tua fidelissima
Mater et ancillula,
Cantat tibi cantica.²

In med to poezijo hohenburške opatinje Herrad von Landsperg so štiri pesmi, ki nas radi njih, bolj ko radi vsega družega, zanima to nemško delo srednjega veka danes na Slovenskem v naši moderni dobi.

¹ Herrad von Landsperg, Aebtissin zu Hohenburg, oder St. Odilien im Elsaß, im zwölften Jahrhundert; und ihr Werk: Hortus deliciarum. Ein Beytrag zur Geschichte der Wissenschaften, Literatur, Kunst, Kleidung, Waffen und Sitten des Mittelalters. Von Christian Moritz Engelhardt. (Mit 12 Kupfertafeln in Folio.) Stuttgart und Tübingen, in der J. G. Cotta'schen Buchhandlung. 1818. [Dun. U.-B., sign. I 199671].

² L. c., pg. 121. Za tem proemijem v 25 strofah je pripisala še ogovor v prozi o svojem delu ter njega namenu:

Herrat gratia Dei Hohenburgensis ecclesiae abbatissa licet indigna; Dulcissimis Christi virginibus in eadem ecclesia quasi in vinea domini fideliter laborantibus, gratiam et gloriam, quam dabit Deus. Sanctitati vestrae insinuo, quod hunc librum qui intitulatur hortus deliciarum ex diversis sacrae et philosophicae scripturae floribus quasi apicula deo inspirante comportavi et ad laudem et honorem Christi et ecclesiae, causaque dilectionis vestrae quasi in unum mellifluum favum compaginavi. Quapropter in ipso libro oportet vos sedulo gratum quaerere partum et mellitis stillicidiis animum reficere lassum, ut sponsi blandiciis semper occupatae et

Te štiri pesmi so: 1. Rhythmus de Monte Hohenburg (10 strof); 2. Item Rhythmus de Monte Hohenburg (6 strof); 3. Spev o Evinem jabolku (5 strof); 4. Pesem gospodu in kralju Jezusu Kristu (8 strof).

1. Rhythmus de Monte Hohenburg.¹

Hoc in monte
Vivo fonte
Potantur oviculae;
Esum vitae
Sine lite
Congestant apiculae.

Nectar clarum
Scripturarum
Potant liberaliter;
Bibant, bibant,
vivant, vivant,
Omnes aeternaliter.

Vultus harum
Lumen clarum
Habent datum coelitus;
Reginarum
Has sanctarum,
Credas esse penitus.

Genus tale
Speciale
Genus Christo proximum;
Est commune
Tibi une
Fructum portans maximum.

Naevum nescit
Nam ignescit
Celibatus gloria;
Semper mentem
Gemiscentem
Dat sponsi memoria.

Illum spectat
Vix expectat
Ut remoto speculo;
Bonae spei
Faciei,
Contempletur oculo.

Coetus iste
Nihil triste
Nihil laevum doleat;
Rectitudo,
Sanctitudo
Semper hinc redoleat.

spiritualibus deliciis saginatae transitoria secure percurratis et externa felici jucunditate possideatis, meque per varias maris semitas periculose gradientem fructuosis orationibus vestris a terrenis affectibus mitigatam una vobiscum in amorem dilecti (Christi) vestri sursum trahatis. Amen. (L. c., 125.)

¹ L. c., pg. 128—130.

Aula dei
Virginei
Chori sunt et thalamus;
Dictat namque
Sic utrumque
Cito scribens calamus.

Verus sponsus
Nunc absconsus,
In coeli palatio;
Servet, regat,
Has protegat
Saeculorum spatio.

Ut sodales
Virginales
Vivant sine crimine;
Sub Messia
Cum Maria
Virgines cum virgine.

2. Item Rhythmus de Monte Hohenburc.¹

Hunc ad montem,
Vitae fontem,
Derivavit gratia;
Ubertatis,
Castitatis,
Irrorans solatia.

Gaude laeta
Canta sueta
Cohors virginum;
Ordo cujus
Ornat hujus
Seculi domicilium.

Sacer cultus
Simplex vultus
Casta mens et humilis,
Amatori,
Servatori
Christo est amabilis.

Cantus suavis,
Gestus gravis,
Motus pudicitiae;
Aeternalis
Absque malis
Signa sunt laetitiae.

Regis natae
Sic ornatae
Sunt abintus singulae;
Dant fimbrias
Tunc aureas
Nunc absconsae gemmulae.

O spes certa,
Quae operta
Licet sit in speculo;
Sponsum deum,
Regem verum,
Videbitis oculo.

3. Rhythmus de eo quod Adam de vetito pomo comedit.¹

Die quadam
Dum stat Adam
Domo delectabili;
Venit ater
Necis pater
Vultu cum terribili:
Et ad Evam
Stans ad levam
Inquit voce debili:
Audi me mulier, quae dicam facito,
De fructu comede tibi prohibito;
Sic eris ut dominus, non hoc ambigito.

Dominus eris
Si frueris
Hujus ligni fructibus;
Cuncta nosces
Quicquid posces
Fiit in coelestibus.
Nam moneris
Et juberis
Hos ne tangas dentibus.
Ne tu similis deo fias per omnia,
Ideo vetuit vobis invidia;
Comede, dabitur tibi scientia.

Eva credit
Et obedit
Fallacibus monitis;
Monet virum
Quod est mirum
Ut fruatur vetitis;
Ille favit
Et donavit
Mortem post se genitis.
Cadit, qui steterat, qui vixit moritur,
In iram gaudium, pro dolor vertitur,
Nunc fletus subeunt, risus deponitur.

Sed creator
Vitae dator
Facturae condoluit;
Ad delendam
Mortem flendam
Mundo nasci voluit.
Atque crucem
Nimis trucem
Pati non obhorruit;
Hominis perditum sanatque vulnera,
Reportans humeris sursum in aethera,
Quem fera depulit ad imum vipera.

Nunc dicatur
Et legatur
Leta voce lectio.
Jacet stratus
Et damnatus
Hostis in exilio.
Hostis latet;
Nobis patet
Clara coeli regio.
Ergo fidelium laeta sit concio,
Psallat vox omnium pro tanto gaudio
Regi coelestium divino filio.

¹ L. c., pg. 131/32.

¹ L. c., pg. 139—141.

4. *Rhythmus de Domino nostro Jesu Christo*.¹

O rex pie,	Tu solamen
O dux viae,	Et levamen
Jesu Christe optime,	Pro te tribulantibus
Nostrum chorum	Onus leve,
Laudes morum	Hujus suave
Doce tibi promere.	Bene laborantibus.

Ut concordēs	Flos virtutis,
Mentis sordes	Spes salutis,
Tua ope celica	Honor ineffabilis,
Expurgemus	Pulchritudo,
Et mundemus	Sanctitudo
Cordis nostris intima.	Est inestimabilis.

Ut psallamus	Te sitire
Et solvamus	Et te scire
Vota nostra plenitus,	Fac nos in hac nebula!
Spe sincera	Sic curramus
Vita vera	Ut spernamus
Te colentes jugitus.	Mundi hujus flamina.

Tu fons vitae	Ut secure
Manans rite	Viae durae
In purgata pectora	Linquamus pericula,
Rigas mentem	Et mox lete
Sitientem	Ac quiete
Sancta per carismata.	Coeli dones praemia.

Vnanji formi, tisti znameniti strofi Prešernove proëmiálke »Lúna síje«, sem s tem določil en mejnik njene zgodovine: mejnik tam v daljni davnini. Dokazal sem s tem eksistenco te forme — že pred letom 1195., za več ko šest stoletij, skorajda za sedem tja v preteklost, preden jo je v naši poeziji udomačil Prešeren, — z istim rimanjem: a a b', c c b', z moško rimo v tretjem in šestem verzu, ki jo sicer Herrad pogostoma nadomešča s tekočo, kar pa principa o moški ne krši! Herrad je svoje »ritme« vstvarjala takoj z napevi, torej za petje; a veljá naglasiti, da izmed gorenjih četvero le tiste, ki imajo gorenjo strofo popolnoma čisto, brez drugih pritvorb: in takó ne n. pr. tretje, ki je le legenda (»lectio«), ter v njej naša strofa med obklepi po troje verzov.

Kulturnohistorična dragocenost nam je dandanes »Hortus deliciarum«, — srečno ohranjen dokument davnine.² Žal da ni v njem vestí, ki bi nas tu zeló zanimala, odkod je Herrad prejela tisto strofo svojih gorenjih »ritmov«. Ali jo je morda izumila sama? Ali pa je tudi njej bila ta strofa — že tradicija iz prejšnjih dni?

¹ L. c., pg. 147/48.

² Original manuskripta, ki je srečno prebil, nepokvarjen, prej vse sile, vse požare in divje poboje srednjega veka, je sicer uničilo leta 1870 nemško obleganje Strassburga. A ohranil nam je tekste, posebej poezijo, prej imenovani vir: Engelhardtova knjiga. Ilustracije je izdalo leta 1879—1898 v heliografskih reprodukcijah društvo za obvarovanje zgodovinskih spomenikov v Strassburgu, po — prej, pred letom 1870. nastalih faksimilih. (Herrade de Landsperg, Hortus deliciarum. Reproduction héliographique d'une série de mi-

Sodobnik opatinje hohenburške Herrad von Landsperg — je bil Walther von der Vogelweide. Nista sicer ne kraj ne letnica njegovega rojstva znana, in tudi ne letnica smrti. Vendar določajo njegovo starost na 60 let, ter imenujejo leto 1228 za smrtno leto njegovo.¹ In ta sodobnik opatinje Herrad ter njene latinske poezije ima v svojem pesniškem delu isto strofo, z istim rimanjem, dasi z drugim, rastočim ritmom!

In dürestet sêre
nach der lêre
als er von Rôme was gewon.
der im die schancte
und in dâ trancte
als ê, dâ wurd er varnde von.²

In ni ta primera pri njem edina; toda tu zadoščaj ta sama. Daljše pesmi z več enakimi strofami te forme pa Walther nima, kakor jih ima Herrad; le posamne stojé med drugimi poedine strofe tega obrazca. Tudi je ni cenil za stalno formo kakor Herrad, ampak jo je variral po svoje v rimah in metru, ter iz takih variant zlágal tudi daljše pesmi; lep vzgled o tem dejstvu je n. pr. njegova četverostrofna »Under der linden«.³

Herrad in Walther sta dva sodobna, a samostojna, neodvisna vira za eno ter isto formo. Kaj sledi iz tega? Da nista izumila onadva te oblike, ampak da sta morala imeti nekje pred sabo v davnini še starejšo matico, še davnejši vir, ki sta iz njega privzela v svojo poezijo to strofo. A jaz za to pramatico nimam podatka! In takó so tu nadaljnjemu raziskovanju odprta zdaj vrata, — s trdno in jasno zgodovinsko perspektivo.

niatures, calquées sur l'original de ce manuscrit du douzième siècle. Texte explicatif par A. Straub. Ed. par société pour la conservation des monuments historiques d'Alsace. Livr. I.—IV. gr. Fol. Strassburg 1879—1898. Livr. V.—X. [Supplément; par G. Keller]. gr. Fol. Strassburg 1893—1898. K. J. Trübner. Vsaki snopič po 10 reprodukcij.) Poleg Engelhardtovega vira prim. sicer o opatinji Herrad še: Schmidt Charles, Herrade de Landsberg. (2. éd.) Strassburg 1897. J. H. E. Heitz.

¹ A. E. Schönbach (Walther v. d. Vogelweide, Dresden 1890) sodi na str. 40: »Nach Angaben, welche der Dichter in einem seiner späteren Lieder über die vierzig Jahre macht, die er nun schon gesungen habe, kann er nicht lange vor 1170 geboren sein—«. In na str. 198 določa leto 1228 za njegovo smrtno leto: »Nach dem Jahre 1228 erfahren wir nichts mehr von Walther. Kein Lied, kein Spruch ist vorhanden, die später anzusetzen wären, und wenn wir uns den Inhalt jenes letzten Gedichtes (S. 190: »Ein Meister lehrte«) recht überlegen, so werden wir nicht zweifeln, daß Walther das schwere Siechtum, dessen er dort gedenkt, nicht überstanden hat und noch 1228 gestorben ist. Er hat somit ungefähr 60 Jahre erreicht, was man ein hohes Alter nennen darf —«. Potemtakem: Herrad je bila opatinja hohenburška 1167—1195, Walther pa je živel, približno do 30. leta svojega njen sodobnik, nekako 1170—1228.

² Die Gedichte Walthers von der Vogelweide. Hrsgb. von Karl Lachmann. Berlin 1827. Str. 6.

³ Lachmannova izdaja, str. 39. V lepem prevodu jo ima Schönbach (»Unter der Linde«): l. c., 128.

II. AVGUST WILHELM SCHLEGEL.

Več ko šest stoletij za Waltherjem von der Vogelweide ter hohenburško opatinjo Herrad von Landsperg je v krogu nemške romantike obnovil to formo, v skrajni popolnosti njeni, A. W. Schlegel;

Lob der Thränen.

Laue Lüfte,
Blumendüfte,
Alle Lenz- und Jugendlust;
Frischer Lippen
Küsse nippen,
Sanft gewiegt an zarter Brust;
Dann der Trauben
Nektar rauben;
Reihentanz und Spiel und Scherz:
Was die Sinnen
Nur gewinnen:
Ach! erfüllt es je das Herz?

*

Wenn die feuchten
Augen leuchten
Von der Wehmuth lindem Thau,
Dann entsiegelt,
Drin gespiegelt,
Sich dem Blick die Himmels-Au.
Wie erquicklich
Augenblicklich
Löscht es jede wilde Glut!
Wie vom Regen
Blumen pflegen,
Hebet sich der matte Muth.

*

Nicht mit süßen
Wasserflüssen
Zwang Prometheus unsern Leim:
Nein, mit Thränen;
Drum im Sehnen
Und im Schmerz sind wir daheim.
Bitter schwellen
Diese Quellen
Für den Erd' umfangnen Sinn,
Doch sie drängen
Aus den Engen
In das Meer der Liebe hin.

*

Ew'ges Sehnen
Floß in Thränen,
Und umgab die starre Welt,
Die in Armen
Sein Erbarmen
Immerdar umflutend hält.
Soll dein Wesen
Denn genesen
Von dem Erdenstaube los,
Mußt im Weinen
Dich vereinen
Jener Wasser heil'gem Schooß.¹

¹ August Wilhelm Schlegel's poetische Werke. I. T. — Heidelberg 1811. S. 242/4.

Ni A. W. Schlegel izmed romantikov edini, ki je to starodavno strofo vsprejel ter prenesel v novodobno nemško literaturo: gojili so jo še mnogi drugi. A dva sta mi razloga, da izmed vse romantike naglasim tu prav ta vzgled: 1. ker je bil A. W. Schlegel romantik, po strogi teoriji, zavesten zastopnik tendenc romantike in njenega zistema, v praksi svojega dela prav načeloma udeleženec posebej tiste maksime, da treba moderni predvsem iz vseh davnin dvigniti ter spojiti v eno žarišče, v eno samo fundamentalno točko zbrati vse forme, od najpreprostejše do najtežavnejše, kar jih je (pa bodi v katerikoli govorici) rodil človeški duh v svetu poezije; in 2. ker je teorijo in prakso njegovega dela natančno ter do podrobnosti poznal naš Prešeren.

Dvakrat priča naš poet sam o svojih stikih s pesniškim delom A. W. Schlegla.

Leta 1832 je poslal iz Celovca Čopu zaradi soneta »Apel in čevljar«, ki ga je bil Prešeren zložil zoper Kopitarja in ki mu ga je Čop v rokopisu Zhbelize III. črtal, oster epigram po tem-le, ravno tiste dni v Wendtovem almanahu za l. 1832 objavljenem distihu A. W. Schlegla (»Auf Veranlassung des Briefwechsels zwischen Goethe und Schiller«):

Der erste Eintritt.

Viel kratzfüßelnde Bücklinge macht dem gewaltigen Goethe
Schiller; dem schwächlichen nickt Goethes olympisches
[Haupt.¹

In naslednjega leta 1833 je skončal Čopovo »abecedno pravdo« (ABC-Krieg) z duhovitim ciklom zoper dunajskega cenzorja in slavista Kopitarja: | Literärische Scherze | in August Wilhelm v. Schlegel's Manner. | Vom | »Doctor-Dichter P.« | ²

Nista pa tadva izpričana vpliva A. W. Schlegla na Prešernovo umetniško oblikovanje edina. Dolgo in težavno delo bo, preden jih bomo spoznali vse! Enega pa mi je naglasiti tu, ob vnanji formi, ob strofi Prešernove prozimiške »Luna sije«.

Bil je v naši literaturi sami že pred to Prešernovo ustvaritvijo sicer en vzgled tiste znamenite strofe. V drugih bukvicah Zhbelize je bil priobčil urednik Miha Kastelic l. 1831 ljublj. teologa Emanuela Jožefa Kovačiča prevod Fellingnerjeve napitnice »Trinklied«. ³ In v tej odpeva k or solistu to-le stalno strofo:

Natozhite,	Brüder, füllet!
Bratje, pite	Seht, es quillet
Zhišto kapljo ko slató!	Rebensaft, wie Gold so rein!
Natozhite,	Füllt und stürztet!
Ilprasnite	Glaubt, es würzet
Drage, kupizo polnó.	Alles nur der Wein! ⁴

¹ Prešeren Čopu 13. feb. 1832. (Lj. Zv. 1888, 579). Prešernov epigram gl.: Dr. Franz Prešeren, Deutsche Gedichte. Hrsgb. von L. Pintar. Laibach 1902. S. 41.

² Illyrisches Blatt 1833, Außerordentliche Beilage zu Nro. 30 vom 27. Juli.

³ »Modri piviz. Po Fellingnerjovi pelmi.« (Na str. 17/19.)

⁴ Johann Georg Fellingner's poetische Schriften. Hrsgb. von J. G. Kumpf. Klagenfurt. Erster Bd. 1819. Zweiter Bd. 1821. — In na str. 93. zvezka I.: »Trinklied. 1808«, J. G.

A da ni ta vzgled, ampak da je bil A. W. Schlegel Prešernu formalni vzorec za njegovo Podoknico, in sicer da je prav zgorenja pesem Schleglova bila tu Prešernu pred očmi, ko je vstvarjal svojo proëmiálko »Lúna síje«, — o tem mi govori, vsaj meni, notranja forma Prešernove umetninice! Preberiva jo, seveda — po svoje, s pravimi odmori!

Podoknam.

- 1 Lúna síje, I. del. a)
 Kládvo bíje
 Trúдне, pôzne úre žé;
 Préd neznáne
 Sèrčne ráne
 Mèni spáti ne pusté.

- 2 Tí sí kríva b)
 Ljubezníva
 Déklica nevsmíljena!
 Tí me rániš,
 Tí mi brániš,
 De ne mórem spát' domà.

- 3 Obraz míli
 Tvój posíli
 Mi je védno pred očmí;
 Zdihujóče
 Sèrce | vróče
 Védno k tèbi hrepení.

- 4 K ôknu prídi, c)
 Drúg ne vídi,
 Ko nebéške zvézdice;
 Se perkáži,
 Al sovráži
 Me sercé, povéj, al ne?

- 5 Up mi vzdígni, II. del:
 Z rôko mígni, vrh in prepas.
 Ak bojíš se govorít'! —
 Ura bíje,
 K ôknu ní je,
 Kaj sirôta čem storít'!

- 6 V hrám pogléjte, III. del.
 Mi povéjte,
 Zvézde, al rés ôna spí;
 Al poslúša,
 Me le skúša,
 Al za drúziga gorí.

- 7 Ako spáva,
 Náj bo zdráva,
 Ak me skúša, nič ne dé;
 Po nje zgúbí,
 Ako ljúbi
 Drúz'ga, || pôčlo bó sercé.

Poezije 1847, 8/9.

Štiri formalne komplekse ima že na okó Schleglova pesem. In Prešernova? Na prvi videz, kaj ne, ne kaže nikake formalne skupnosti — o vsebinski ni govora tu! — s Schleglovo. Trije, samo trije deli, in sicer trije mejsebojno zeló neenakomerni deli — proti štirim, strogo enakoličnim kompleksom!

A vzemimo si zadnjega, tretjega v Prešernovi pesmi, — zase! Kaj vidiva? Dve strofi — en sam kompleks, kakor v Schleglovi — dosledno štirikrat! In oglejva si potem prvi Prešernove: štiri strofe so ena celota, ena sama vsebinska celota, le da deljena takó, da ne razpada na dve dvojici ($2 + 2$) — kakor pri Schleglu, ampak da v četvorici obklepa prva in četrta strofa kakor okvir — neko osrednjo dvojico ($1 + 2 + 1$). A eno je navzlic temu neoporečno dejstvo: da je ves I. del v primeri s III. delom celote v gotovem sorazmerju, in sicer da je I. del dvakratno tolik kakor III. del sam zase ($2/3 : 1/3$). Dvojica strof je v Prešernovi pesmi potemtakem vendarle tisti temeljni kvantum, tista formalna enotka, ki meri in določa sorazmerja delov v celoti, — prav kakor v Schleglovi pesmi!

Štiri dvojice šteje nemška, tri pa torej slovenska. A slovenska Prešernova šteje poleg treh dvojic — še nekaj: še eno samko zase! In kje? Med I. delom, ki šteje dve, in med III. delom, ki šteje eno dvojico. Schlegel ima na tem mestu normalno, kakor sicer, kompleks iz dveh strof; in misli si pri Prešernu na mestu tiste izjemne samke — skupino iz dveh, kakršno ima n. pr. v III. delu, pa imava tudi v Prešernovi pesmi tisto dolgočasno enakomernost Schleglove: štirikrat po dve, torej osem strof pravzaprav. A zakaj je Prešeren tu izpodmaknil eno strofo ter odlikoval to mesto — z izjemo, z — varianto, z — ozko samko? Ali slutíš visoko razdaljo med obema pesnikoma tu že sam? Ali ne slutíš, ko si prebral pesmico, tu velike samotvorne umetnosti v Prešernovi umetnini?

Prešeren je privzel formalne elemente Schleglove kompozicije, a zamislil svojo umetnino kot celoto že v zametku povsem samostojno in samobitno, povsem drugače kakor Schlegel. Malenkost le se zdi da je izpremenil; a ta malenkostna izprememba izvira in poteka iz globoke umetniške ideje, ki je mnogo mnogo globlja kakor Schleglova.

Prešeren je zamislil svojo umetnino na tretjinska sorazmerja: na dva kompleksa, en večji in en manjši, ki sta si pa mejsebojno v proporcionalnem odnosu $2/3 + 1/3$, ker $(1 + 2 + 1) : 2$. V prvem, večjem kompleksu raste notranja napetost zdržema višje in višje ter se pristopnjuje do svojega vrha, do krize — prav v tisti samki med I. in III. delom, v tisti zagózdi, ki jo je umetnik zasadil med večji in med manjši kompleks, med prvi dve in med tretjo tretjino — kot vsebinski vrh, in kot arhitektonski prepas. Prav to zagozdo pa, ki je formalno arhitektonski prepas, ker motiv, ki je umetnik z njim naglasil in materialno-nazorno utvarinil tisto zarezo med drugo in tretjo tretjino ter takó zmaknil prvi dve dvojici tudi formalno, kakor ju spaja že vsebina, v tesno mejsebojnost enega samega kompleksa, zadnjo dvojico pa odkrojil samostojno zase; — prav ta zarinek je Prešeren umetniški izkoristil, da v njem dvigne na očivid ter s tem posebno krepko poudari vsebinski vrh: vrh no-

Fellinger je bil avstrijski častnik, porojen 3. I. 1781 (Peckau na Štajerskem), u. 4. 27. XI. 1816 v Postojni, kjer je služboval kot konskripcijski revizor od jeseni l. 1815. In prav ta dogodek je najbrže bil vzrok, da je prišla Fellingerjeva, sama na sebi zeló neznatna pesem v Kranjsko Zibelizo. —

tranje duševne drame, ki jo razvija drobna »popevka« Pod ôknom; tiste drame, ki se obrne že koj v sami samki navzdol ter prične, ko je v njej dosegla svoj vrh, koj tik za tistim avtentično Prešernovim pomišljajem, ki je arhitektonsko znamenje, strmó padati — v katastrofo: »pôč'lo bó sercé«.

Sklepam: Da ima proëmiálka »Lúna síje« to táko notranjo formo, formo slonečo na dvojici strof kot temeljni arhitektonski enotki, — je vpliv gorenje Schleglove pesmi z isto strofo, z isto skupino iz dveh strof kot enotko kompozicije. Da pa ima Prešernova spesnitev kot celota še formo na sorazmerje $2/3 : 1/3$, s povdarkom arhitektonske zareze v tisti peti strofisamki, — je posledica samostojnega umetniškega akta, samobitne umetniške ideje Prešernove, ki je ž njo samotvorno prežél in preosnoval iz Schlegla prejeti vpliv; ideje, ki je ž njo tudi v tej pesmici svoji udeležil tisto vseobčo tendenco svoje umetnosti Prešeren: spoj umetniških principov grške antike z umetniškimi principi moderne v umetniški praksi sadanjosti. »Minerva« + »Apolon« = principi moderne + principi antike! Schlegel je v svoji pesmi pripojil le neko starodavno tradicijo daljnih davnin neskaljeno — v moderni »centrum« romantike ter s tem realiziral en princip njen, — po maksími: »der Bildung [= vtelešanja in formiranja] Strahlen all' in Eins zu fassen«, kakor je rekel njegov brat Friedrich; Prešeren pa je v svoji ustvaritvi zadostil sicer tudi isti zahtevi kakor Schlegel, a poleg ega tudi še oni drugi, mnogo težavnejši, — in sicer

zadostil jej ravno s tisto sedmerodelno, po principu tretjinsko arhitektoniko, ki jo je vstvaril s takó malenkostno, navidez takó neznatno izpremembo Schleglove kompozicije v svojem spevu. In kaj je posledica? Dolgovezno enakomerni, dolgočasni dih Schleglove kompozicije je prav vsled te umetniške ideje — izginil v Prešernovi umetnini, ki v njej valoví krepko, dramatično, umetniški napeto življenje!

*

Podal sem s tem drugi mejnik v zgodovini tiste posebne strofe, ki je strofa Prešernove, daleč takraj Julijine dobe in Čopove smrti nekako l. 1842 ob prirejanju »Poezij« nastale, za uvod, za proëmiálko »Julijini« dobi vstvarjene Podoknice; tisti mejnik, ki je direktno vplival na Prešerna samega. Stoletja so med obema mejama, med »ritmi« nemške opatinje Herrad in pa to Schleglovo pesmico; in ta stoletja krijejo za celo biblioteko dokumentov o literarnem življenju te strofe med raznimi narodi, v nemški, italijanski, francoski literaturi. Leta dela bodo potrebna, da bo vse to sistematično zbrano in dovršeno pred nami! Majhno in kratko je življenje človeka-posamnika, dolgo in težavno je delo raziskovanja. Dobrodošli torej — resnični prispevki, odkoderkoli, ter tudi najmanjši! Rezultat pa bo zaobsegel vso zapadno Evropo, velik kos svetovne literature, ter ga presadil v našo ozko literaturico — ob Prešernu!

Ljubljana, 20. julija 1914.

KNJIŽEVNOST.

Engelbert Gangl: **Moje obzorje**. Učiteljska Tiskarna. Ljubljana 1914. Knjiga stane 3 K, po pošti 20 vinarjev več.

Moje obzorje je zbirka pesmi. Zbirka obsega 153 strani, ki so velike in zelo ekonomično izrabljene. Tehnična stran govori potemtakem za veliko obzorje. A drugače? Drugače je to obzorje majhno, ozko.

Nič ne dam »prsta na čelo«, ko pišem te vrste, in vnaprej povem, da »kar je pod solncem, vse mi je po misli, ne lovim se za vejice in pike, in kjer so te, ne bom robantil in svetoval« (cf. Kritikom, str. 71) — samo kar mislim, povem.

Leta 1914. človek težko prebere to zbirko od začetka pa do zadnje strani, in če jo — potem gotovo zmučen vzdihne: Kaj pa je vas treba bilo — v tej množini!

Ljubezenska lirika je naivna in povrhu še pogreta. Citiral bi lahko za primer »Iz veselih mladih dni« 1., 3., 5., in še to in ono tu in tam in zraven postavil Prešerna, Ketteja, Aleksandrova in še druge — a ne maram biti dolg, še manj žaliti Prešerna, Ketteja in Aleksandrova.

Sonate in soneti so, recimo, dobri, dasi ni posebne globokosti v njih. In prožnosti tudi ne.

Zadnji — VI. — oddelek je epičen. Povečini je verzificirana proza in obdeluje socialna vprašanja. »Prvi pozdrav« bo, kakor je kratek, najboljši:

Marko Šaš spe v domovino —
ves izmučen, ves izžet;
kar imel je sil najjačjih,
vse mu vzel je tuji svet.

»Zdrava zemljica domača!«
pesem v duši zaigra,
dvigne se ... Že zagluši jo
bron mrtvaškega zvoná.

Tudi »Rodovinska sreča« (str. 145) zasluži klicaj. »Dogodek na vasi« (str. 101) in »Soror Alma« (str. 133) sta motiva, ki sta znana tudi narodni pesmi — le da ju je narodni pevec bogve kdaj že podal vse lepše ko Gangl. »Krvavi krst« (str. 147) ponavlja sonato o življenju.

Summa summarum: 1. Manj bi ne škodilo; 2. dikcija je okorna od kraja do konca; 3. dobra stran: pesmi so umljive od prve do zadnje po vseh pravilih, tako da bo Pavel in Peter zadovoljen ž njimi. In to je danes, ko kličemo »Več luči!«, že dosti. Jos. Lovrenčič.

Izobraževalna knjižnica, I. zvezek. Kranj 1914. Cena 40 vin. — »Tiskovno društvo« v Kranju je dosedaj izdalo 20 zvezkov »Gorenjske knjižnice«, ki je obsegala večidel leposlovne sestavke iz »Gorenjca«, sedaj pa se je to podjetje izpremenilo v »Izobraževalno knjižnico«. Prvi zvezek obsega šest zgodovinskih spisov kranjskega dekana A. Koblarja, prinaša njegovo

sliko in seznam vseh njegovih zgodovinskih spisov, ki ga je sestavil Peter Bohinjec, tako je ta zvezek obenem majhen spomin na šestdesetletnico A. Koblarja, katerega delovanje je za preiskavanje naše ožje zgodovine velike važnosti. — Spisi, ki jih prinaša 1. zvezek, so z malo izjemo vsi lokalnokranjskega značaja, opirajoči se na gradivo, ki ga hrani župnijski arhiv v Kranju. Najvažnejši in najzanimivejši je spis o luteraninih v Kranju, ki nam zanimivo riše boje in posledice bojev med luteranstvom in katoličanstvom v malem kranjskem mestu. Pogosto se spomnimo na analogne dogodke v političnem in idejnem življenju sedanjega časa. Važna in zanimiva sta tudi spisa »Slikarji v Kranju« in »Kostniška kapela (Karner) v Kranju«. — Hvalevredno je, da se te knjižice prodajajo za malenkostno ceno 40 vinarjev. *Fr. Stelè.*

Spomin na Gosposvetsko polje. — Ob petstoletnici zadnjega slovenskega umeščenja koroških vojvod poklanja prijateljem koroških Slovencev dr. Valentin Rožič. Celovec 1914. Natisnila Družba sv. Mohorja. (Posamezni izvod stane 50 vinarjev.) — Brošura ima na 24 straneh razen osem lepih ilustracij zbrana v glavnih potezah najvažnejša data o početku slovenske vojvodine in njenih vladarjih. Staroslovanska zadruga, župe in župani so bili prvi važnejši državni organizmi, ki so s tem, da so se vedno bolj združevali v enoto vsled pritiska zunanjih sovražnikov, povzročili postanek slovenske vojvodske oblasti in slovenskih vojvod. Po majhni zgodovinski skici, kjer se omenjajo najvažnejši slovenski vojvode in pokristjanjenje Slovencev, prehaja pisatelj na obred ustoličenja, ki ga obširno opisuje in tudi razloži pomen posameznih delov obreda. Ob tej priliki izvemo natančno razliko med knežjim kamnom pri Krnskem gradu, na katerem se je vršilo državnopravno tako važno ustoličenje — in vojvodskim prestolom na Gosposvetskem polju, kjer je knez prvič javno vršil svojo državno oblast. Nadalje dobimo tudi zanimive podatke o rodbini Edlingerjev, ki so imeli pravico vojvode umeščati, in o par drugih dvorjanskih službah onega časa. — V dodatku nam pisatelj opisuje znamenitosti Gospe Svete, Celovca in njegove okolice. Knjižica je sestavljena zelo vestno in jo prav toplo priporočamo vsakemu izobražencu. Služila bo dobro tudi profesorjem pri slovenski razlagi; zato bo tudi seznam virov posebno dobrodošel. *I. Mazovec.*

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 199. Razredi historičko-filološki i filozofično-juridički. 8°. U Zagrebu 1913. Knjižara jugoslav. akademije (Dioničke tiskare), Gjuro Trpinac. 236 str.

Med tremi razpravami tega zvezka stoji na prvem mestu (str. 1—66) V. Klaićeva »Plemići Svetaki ili Nobiles de Zempche« (997—1719). Klaić govori v njej o plemiškem rodu, ki izhaja iz Štajerskega (Pfannberg) in ki je izginil med mohamedanci v Bosni. Ena veja se je namreč leta 1540. poturčila in odšla po osvobojenju Slavonije izpod Turkov v Bosno in se omenja zadnjič leta 1719., dočim je kršćanska veja izumrla že 1601. Zadnji potomci begov Svetakih so morda člani mohamedanske rodbine Evlijićev (turški evlija = svetec), ki se je po aneksiji Bosne preselila v okolico Soluna.

Drugo razpravo je napisal Rudolf Strohal: *Dijalekat grada Vrbnika na otoku Krku u prošlim vijekovima upoređen sa današnjim* (str. 67—152). Viri za to razpravo so

mu bili v prvi vrsti povečini že izdani, nekaj pa tudi še nepriobčeni juridični spisi starih časov (Acta croatica, vrbanski zakon in razne notarske knjige), v drugi vrsti (za živi jezik) pa Ivana Žica folkloristična razprava »Vrbnik« v »Zborniku za nar. život i običaje Južnih Slavena«, in I. Milčetićeva razprava »Čakavština Kvarnerskih otoka« (Rad knj. 121). — Metoda je pri Strohalu že znana, zastarela: avtor namreč primerja narečje povsem mehanično s štokavščino, temelj mu je narečje. (N. pr. »Samoglasno a [ozir. e, i, o, u] dolazi drukčije no u današnjem štokavskom narječju u ovim slučajevima« [str. 72 sl.] ali »Ove se imenice razlikuju u sklonidbi od istovrsnih imenica u štokavskom narječju u ovim padežima« [str. 103].) To postopanje se mi zdi preveč rokodelsko, premalo znanstveno. Avtor naj bi bil po zgodovinsko-primerjalni metodi pokazal, kako se je narečje razvilo iz najstarejših, torej skupno slovanskih glasov in oblik, kako daleč je hodilo skupno z ostalimi najbolj sorodnimi dialektičnimi skupinami (tukaj torej s čakavščino) in kaj ima posebnega, svojega nasproti tem (tukaj torej nasproti čakavščini, ne pa štokavščini) in v koliko se v tem oziru naslanja morda na kaka prehodna narečja (istrsko-hrvaška in slovenska). A tudi zahtev moderne fonetične šole ne vpoštevava Strohal nikjer; povsod samo mehanično registrira, nikjer ne razlaga, niti tam, kjer je razlaga fonetično zelo lahka. V koliko je avtor dosegel v svoji razpravi praktični namen, da bi dal »kasnijim proučavateljima hrvatske glagolske knjige pripomočno djelo« (str. 68), o tem zdaj še ne moremo soditi. Prav pa je, da je avtor dodal na koncu razprave kot zgled jezika in sloga »Tištament Andrija Tolanića« (str. 151—152), ki ga je vzel iz notarske knjige vrbniškega notarja Ivana Stašića.

»Utjecaj grčkih i rimskih pjesnika na dubrovačku liričku poesiju« je naslov razprave, katere je izšel zaenkrat prvi del (str. 153 do 236); v njem dokazuje dr. Ivan Kasumović vpliv antičnih lirikov na Šiška Menčetića in Dore Držića. Dokazi za ta vpliv so zelo različne vrednosti. Samo uporaba antične mitologije in imen zgodovinskih osebnosti za pesniške trope, stalni izrazi o rani, o ognju ljubezni, o njenih bolečinah, mrežah in sponah ter druge podobne metafore ne dokazujejo čisto ničesar, ker se lahko razlože brez neposrednega stika po vplivu trubadurske poezije, ki ima vse to tudi. Pa tudi primerjanje motivov čestokrat nima dosti dokazilne vrednosti. Pesmi, o kateri Menčetić (V. 27, 265—276) toži, da ga zjutraj zarja (solnce) loči od ljube (str. 192), ni treba primerjati s podobno situacijo pri Meleagru, Ovidiju ali Properciju, ker je to vsesplošno znan motiv srednjeveške trubadurske lirike (provansalska l'alba, nem. tageliet). Pač pa brezdvomno drži primerjanje Držićeve 51. pesmi z Ovidijevo heroïdo Sappho Phaonu (str. 205—207). Žal, da maloštevilni brezdvomno trdni dokazi skoro izginejo med takimi paralelami, ki ne dokazujejo ničesar. Epitete plavi lasje, belo lice, čelo, grlo, vrat, prsi in roke, rdeča usta, vroče in mrzlo, oziroma trdo srce, sladki poljubi itd., itd. se nahajajo v ljubavni literaturi vseh časov in narodov. Da so taki dokazi zelo nedostatni, kaže Kasumović sam, ko na zelo mnogih mestih navaja kot dokaz odvisnosti kar po več citatov iz različnih antičnih pesnikov (str. 174, 175, 177, 185 itd., itd.). Ali so

pa ti antični pesniki jemali svoje misli tudi kar drug od drugega? Menda pač ne, ampak iz življenja in življenjske filozofije svoje. In ta ne, ki je v večini slučajev pravilen, je popoln dokaz zoper tehtnost Kasumovičevega argumentiranja. Take čisto splošne paralele bi držale le, če bi bil t o n vse Menčetičeve in Držičeve lirike enak antični, kar pa ni, ker se v tem oziru popolnoma naslanja na trubadursko liriko v Italiji. To napako v svojem dokazovanju je čutil avtor sam, ker se na str. 228. nekako opravičuje, da je porabil zanje tudi analogijo v erotični topiki in terminologiji in podobno. A to opravičilo napake ne odpravi. Bolje bi bilo, da bi bil Kasumovič

vič že v razpravi sami ločil prave dokaze od dvomljivih in te od samih analogij, in razprava bi imela veliko več vrednosti, nego je ima zdaj, kar je spričo velike avtorjeve načitanosti v stari liriki gotovo škoda.

Rezultat pa, mislim, je pravilen, da sta namreč Menčetič in Držič poznala antično liriko, čeprav ne v takem obsegu, kot se zdi Kasumoviću. Popolnoma dokazan se mi zdi stik le z Ovidijem, bolj ali manj verjeten je tudi stik s kakim drugim rimskim lirikom. O neposrednem grškem vplivu pa Kasumović sam dvomi (str. 182), in to po pravici.

Ivan Grafenauer.

TO IN ONO.

Taras Ševčenko.

(Ob stoletnici rojstva. — Spisal Jos. Abram.)

(Konec.)

Ako se hoče narod res dvigniti, prosvetiti, morajo vsi sloji sodelovati: ljudstvo in izobraženci; le-ti se morajo ponižati do ljudstva, čigar sinovi, bratje so.

To zahteva od svojih rojakov tudi Ševčenko. Omenili smo, da je bilo domače, ukrajinsko plemstvo narodu in ljudstvu odtujeno in ga je izžemalo kot tujci. Izobraženci se niso brigali za ljudsko prosveto prav nič, pač pa so narod z besedo in zgledom kvarili. Njihova vzgoja je bila večinoma nemška, njihovo mišljenje in življenje nemško in še to prekvašeno z nemškim vsestranskim liberalizmom, gospodarskim, političnim in verskim. Ponašali so se kaj radi z nemško filozofijo, zlasti s hegeljanskim idealizmom. Zato jim Ševčenko poklada v usta besede:

Ko bi se učili, kakor treba,
modrost bi prava bila v vas;
a vi se dvigate do neba:
»In mi ne mi, in jaz — ne jaz!
In vse sem videl, vse spoznavam:
ni niti pekla, niti raja,
in ni Boga, le jaz in Nemec,
on kratkorepi in vozlati,
sicér nikočar...¹ (Poslanica.)

Od izobražencev sploh zahteva pesnik, naj skrbé za pristno, domačo, ukrajinsko prosveto. Tuji nauki niso za nas, oni pogubé naš narod ukrajinski! Nemška brezbožna kultura, ki ste jo tako vzljubili, ni za nas! Ostanite ž njo rajši med Nemci, kjer ste (v šolah) zrastli!

Oh, ko bi nikdar se vi več ne vrnili,
da tam bi umrli, kjer rastli ste kdaj!
Ne plakala bi deca, mati ne tarnala,
brezbožnosti vaših ne čuli bi zdaj;
bi solnce smrdečega gnoja ne žgalo
na čisti, široki in prosti zemlji;
ne vedel bi svet, kaki orli ste vi,
in ljudstvo bi s prstom na vas ne kazálo...

¹ Kratkorepi Nemec, ker nosi frak; vozlati, ker je navadno nizke rasti. Oba naziva pomenjata tudi nemško prekanjenost.

Dejanj treba, ljubezni treba!

Zaglavje (moto) poslanice se glasi:

»Ašče kto rečet, jako ljublju Boga,
a brata svojega nenavidit, lož jest.«

In na to jih posebno opozarja:

Le ogledajte si dobro,
preberite vnovo
to zaglavje, in berite
za slóvom slóvo:
niti vejice, ne pike
v njem ne premenite,
vse berite: »Kak je z nami?«
se nato vprašajte!

* * *

Ševčenkovo literarno delovanje in osebni zgled ter priigovarjanje je obrodilo nepričakovanih uspehov. Kakor solnce prežene temo, mrak in mraz ter vdahne s svojo svetlobo in gorkoto naravi novo življenje, so tudi pesnikove besede prevzemale, pretresale in prestvarjale srca Ukrajincev k novemu življenju.

Bile so pač besede ljubezni, besede, ki so žgale, ki so prišle iz dna ljubečega in užaljenega srca ter našle pot naravnost v srca.

Večkrat je jel že obupavati. Težke, obupne misli so mu hotele dušo zapaliti in srce izrvati, pa je vzkliknil:

O ne rujte, ne palite!
Morda vrnem vnovo
svojo pravdo tuže polno,
svoje tiho slovo.

In ni obupal, nikdar ni obupal pesnik.

Mati božja!
In molim vzdihujoč: Pošljí,
podaj ubogi duši silo,
da bo ognjeno govorila,
da slovo kakor plam vzplamtí,
srce ljudem bo raztopilo,
po Ukrajini se razlilo
kot blagovónjavo kadilo
in rodne duše posvetilo!... (Neofiti.)

Zato pa zakliče v daljnji Sibiriji, v najhujših stiskah in dneh brez vsake nade:

In se hoče mi, o Bože,
hoče se živeti
in ljubiti Tvojo pravdo
in ves svet objeti!

(Poet 30.)

In zopet:

...tu in tam se mi dogaja,
da tudi solz mi nedostaja,
da smrti prosil bi Bogá —
tóda Ukrajina ta,
Dnjepr kruto - bregoviti
in ti, družé - brate,
ne pustite mi Bogá
smrti poprositi!

(Kožačkovskemu.)

In v daljnem pregnanstvu mu vstaja nada na sveto božično noč:

Treba b vmerti, tak nadija,
brate, ne vmiraje!

(Na Božič.)

In res, Ševčenko ni nikdar obupal. Ko se je po mučnem desetletnem pregnanstvu vrnil domov, so se vsi čudili njegovi vztrajnosti in močni duši. Na smrt bolan si je želel še dolgega življenja, da bi mogel čim več storiti za ljubljeno domovino. In umrl je sredi dela. Vstal je s postelje in šel v spremstvu vojaka-sluge v svoj kabinet (v slikarski akademiji); na zadnji stopnici je padel in umrl.

V Rusiji se je tedaj pripravljaj preobrat. Par mesecev po pesnikovi smrti je car »O s v o b o d i t e l j«

Aleksander II. objavil manifest, da je kruta panščina odpravljena. Največ zaslug sta si pridobila za to prav Ševčenko in Turgenjev.

Ševčenko je razoral ledino mrtvih src s plugom svojih besedi, pesmi in idej ter vsejal vanje svoje solze-ljubezen. Iz teh solzâ - ljubezni so »vzklili noži, ki so izločili iz src gnilo kri«: noži spoznanja in ljubezni do naroda so odstranili iz src prevzetnost, samovoljnost, tuji vpliv, malomarnost, preziranje ljudstva i. t. d. ter jih napolnili s čisto, sveto, pravo kozaško krvjo, ki je sto- in stoletja navduševala in vodila stare hetmane in kozaški ukrajinski narod v boj v obrambo domovine. Ševčenkov vpliv je bil orjaški in čudovit. Pod vodstvom njegovih idej se je od dne do dne bolj probujala Ukrajina in ž njo vred tudi, zlasti od leta 1861. Galicija in Bukovina. Napredek je naravnost velikanski.

Nič ni moglo in ne more več ovreti narodnega ukrajinskega preporoda. In naj se, zlasti peterburška vlada še toliko trudi, da ovré in zatré gibanje nanovo oživele Ukrajine, duh Ševčenkov zmaguje in bo zmagal, zakaj

živa pravda u Gospoda Boga!

Pri Bogu je živa pravica, a mi:

verujemo v Tvojo silo
in besedo živo:
vstane pravda in svoboda
in Tebi edino
pokloné se vsi jeziki
na veke in veke.
A dotlej — valile bodo
se krvave reke!...

(Kavkaz.)

DROBIŽ.

Naši dopisi. Prvi: »Vidim, da 'Laibacher Zeitung' dosledno ne prinaša več vsebine Dom in Sveta. Ali je g. Funtek tako malenkostno osvetljiv?... Po deželi, kolikor čujem, se Dom in Svet ne razume, je malo jeze. Bo Vam pač treba nekaj potrpljenja. Pravzaprav je v nas zdaj sama štenkarija in lenoba, da se ne potrudimo, da bi umeli. Ali pa smo tako vajeni na slovesni patos naših politikov, da literatov res več ne umemo. Glejte, jaz sam včasih začuden gledam mladost, ki raste iz nas!« —

Drugi: »Dom in Svet ne ugaja, a) ker je preveč novostrojarski. Preveč nejasnosti. Futurizem je neumnost. b) List se norčuje iz slovensko-hrvatskega zbližanja. To nas žali.«

Tretji: »Cleveland. Zelo sem bil vesel Dom in Sveta, ko mi je došel v novi obleki in z nekako novo dušo. Zdelo se mi je, kot da Dom in Svet ni več tisti, ki je bil, a sedaj je zopet dobil novega duha in izvodi tega leta so res krasni po vsebini in po obliki, tako da ga je veselje brati in pregledovati. Ako Vam tedaj čestitke enega ameriškega Slovenca kaj pripomorejo k nadaljnjemu izvrstnemu delu, tu jih imate in to iz srca. Vem pa, da nisem sam, ampak čestitali Vam bodo vsi Vaši prav misleči naročniki.«

Četrty: »Zakaj nam pošiljate pod zavitkom Dom in Sveta reči, kakor spis Povestice 'v vlaku', katera nima konca! Sanje ali kaj bi rekel štirim vrstam

z naslovom 'Slutnja'. Pod naslovom 'Tragika' je tudi nekaj, kar menda nihče ne razume. Spis 'Izpoved' nima konca, zato se ne more razumeti. Edino kar je v št. 7. Dom in Sveta, da se dá razumeti, je opis 'Kontrolorja škrobarja'. Prav hvaležen Vam bom, ako bode Dom in Svet manjši, pa tisto vsaj razumljivo, kajti sanj sem svojih sit, zato ne maram plačevati in brati še sanje drugih.«

Peti: »...Kdo ne vidi, da je n. pr. Velikonja ('Izpoved.« Op. ur.) kalen mož, ves hipen in neutrt, kdo uživa Lovrenčičeva dva ekstrakta v zadnji številki ('Slutnja« in »Tragika.« Op. ur.) tako, kakor bi užival n. pr. celo, naturno, nezindustrializirano jed? Za to ni treba bralca starega kalibra, da to vidi. Kdo ne ugane, da je n. pr. V vlaku načrtana samo miselna krivulja, plod možgan, brez 'žlahtnega' krvnega napoja? Poleg vseh teh več ali manj izpodletelih poizkusov pa stoje v Dom in Svetu — in to je moja neomajna vera — stvari, take, da tistemu, ki jih je čital, ne hodi na misel, izgovarjati se na slabe.«

Šesti: »...Ne jamraj! Po 400 letih slovenskega pisanja smo vendar enkrat prišli do lista, ki zasluži pridevek umetniški. Kaj to pomeni, bodo prav umeli pozneje, ko bodo pod zaglavji stoletij registrirali posamezne faze našega literarnega razvoja. Sedanjí rod je vaje grpastih kolovozov, in za ovinke ne ve, tudi misli ne, kaj bo za njimi. In umetnost je moral biti voz

na tej poti. Voz je šel počasi in škripajoče naprej, ustaviti se ni smel, ker narodni bič — ponos bi zažvižgal. Tako je bila rodoljubivna vožnja veselje in dopadajenje vseh.

Iz zgodovine našega oranja vemo tudi, da je še vsak zadel na odpor, kdor je zasadil plug globoko. Desetletja so morala mimo naše zakrknjenosti, da je bila sodba enoglasna: Dobro je oral! Za Dom in Svet velja isto sedaj. On je zdrav in močan in dokler je na tem, mu ne išči receptov!»

Klopotec. Slovenski klopotec je lahko ponosen. Prvi je, ki je pri Bartschu stopil med nemško prozo v romanu »Das deutsche Leid«. Počrmanil se je seveda in porenegatil v nemških ustih in postal »Klapotez«. Odprla se mu je pot tudi v nemško poezijo in v njej se je zopet izpremenil. Moderni mladi poet Julius Franz Schütz ga je v zbirki »Erbe, Eigen und Liebe« (Im Xenien-Verlag zu Leipzig 1914) vpeljal v nemško literaturo str. 47. takole:

Becher du vom Heimatsegen,
Hast mich selig schon betört,
Wenn wir durch den Sommerregen
Die Klapoteza gehört. (In der Fremde.)

Str. 50. v pesmi Weinlese je pa prišel do te časti:

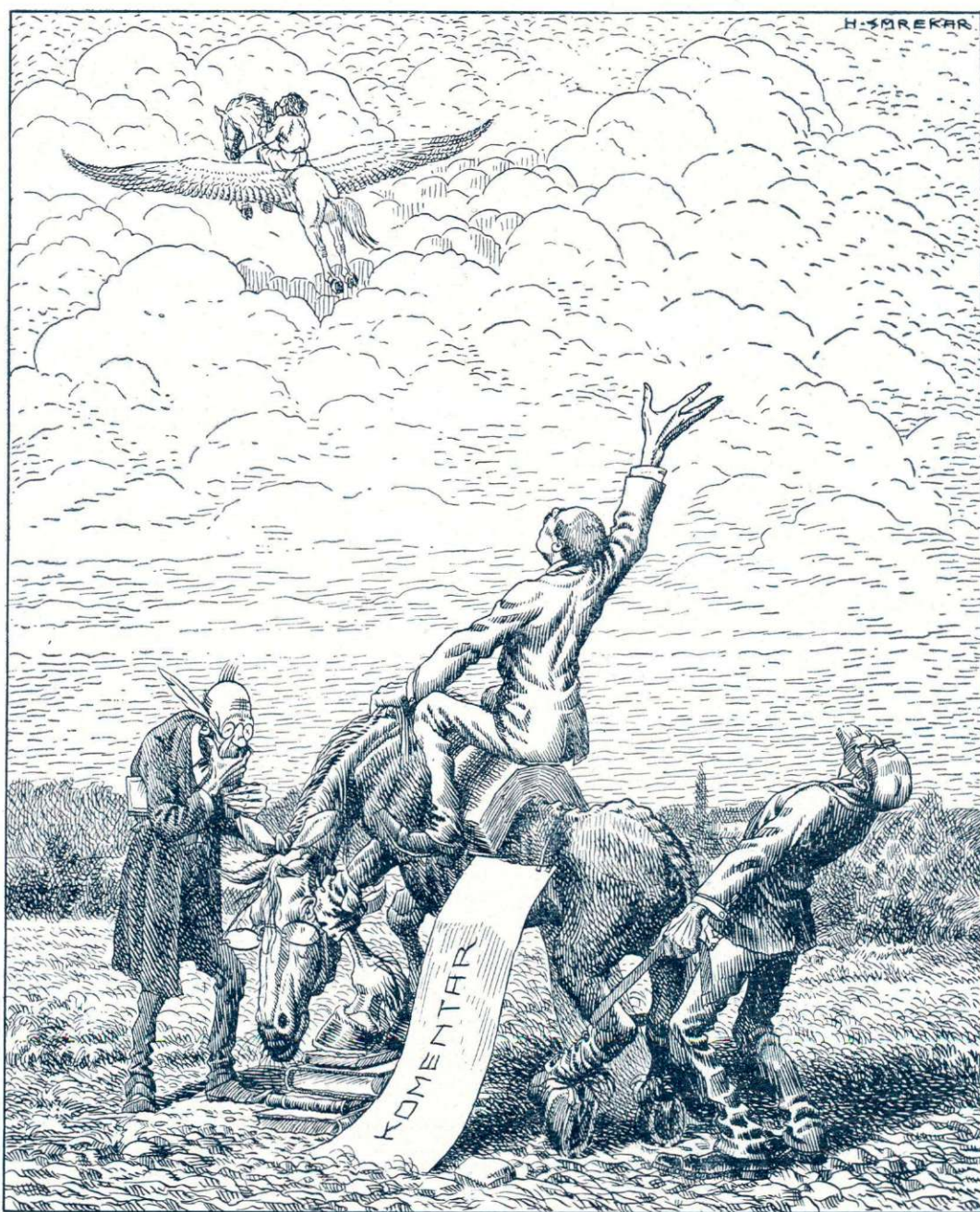
Klinge, Klapoteza, Klinge,
Funkle, du goldiger Wein,
Windisches Mädel und singe
in deine Sonne hinein!

Dežela Wastianov, Dobernigov in drugih nemških kulturnobojnih pionirjev se ti klanja v poetu, klopotec! Ti pa brezčuten klepaš, klepaš v vetru, v solncu, v temi, kakor v dnevih davnih naših dedov. In si in ostaneš klopotec. Ali si simbol vsega, kar se potujči ne da?
L R.

Nekaj iz časnikov. Slovenec: »Domača pravilno kletarjena vina se dajo meriti z najbolj renomiranimi vini dežel, ki so na glasu vinskih proizvodov.«

Slov. Narod: »Treba se je podvreči kuro osamljenja.« — »Izvrševati moram kuro v vsi njeni strogosti.« — »Razmerje se presoja po policijskih merah s strani ogrskih organov.« — »Policijske mere na meji škodujejo v gospodarskem oziru.«

Dan: »Klerikalci zaspavajo narod.« — »Pijanci so za državo molzni koštruni, da jih z davki na pijačo laže dere.«
D.

Fr. Tratnik : Risba.

Vzajemno podporno društvo v Ljubljani

Društveno lastno premoženje znaša čez 600.000 K. Deležnikov je bilo koncem leta 1912. 2906 z 18.167 deleži, ki reprezentujejo jamstvene glavnice za 7.085.130 K.

registrovana zadruga z omejenim jamstvom

5%

sprejema in obreštuje hranilne vloge po

5%

Rentni davek plačuje iz svojega. Zunanjim vlagateljem so za pošiljanje denarja na razpolago brezplačno položnice poštne hranilnice.

Daje tudi svojim članom predujme na osebni kredit, vračljive v 7½ leta (90 mesecih) v tedenskih oziroma mesečnih obrokih, kakor tudi posojila na zadolžnice in menice.

Načelstvo: Predsednik: Andrej Kalan, prelat in stolni kanonik v Ljubljani.

I. podpredsednik: Ivan Sušnik, stolni kanonik v Ljubljani.

II. podpredsednik: Karol Pollak ml., tovarnar v Ljubljani.

Ustanovljena leta 1893.

Ustanovljena leta 1893.

Leposlovna knjižnica

prinaša prevode prvovrstnih leposlovnih del svetovnega slovstva kakor tudi najlepša originalna slovenska leposlovna dela. Ta zbirka je namenjena predvsem slovenskemu izobraženstvu. — Doslej so izšli naslednji zvezki:

- I. zvezek: Bourget, **Razporoka**. Roman. K 2.—, vez. K 3.—.
- II. zvezek: Turgenjev, **Stepni kralj Lear**. Povest. — **Stepnjak, Hiša ob Volgi**. K 1'20, vez. 2'20.
- III. zvezek: Prus (Aleks. Glowacki), **Straža**. Povest. K 2'40, vez. K 3'40.
- IV. zvezek: Dostojevskij, **Ponižani in razžaljeni**. Roman. K 3.—, vez. K 4'20.
- V. zvezek: Sevčenko, **Kobzar**. K 2'40, vez. K 3'60.
- VI. zvezek: Champol, **Mož Simone**. Roman. K 1'90, vez. K 3.—.
- VII. zvezek: Sevčenko, **Hajdamaki** (Kobzar II. del). K 1'50. (VI. in VII. zvezek skupno K 3'40, vez. K 4'50.)
- VIII. zvezek: Sheehan, **Dolina krvi**. Povest iz irskega življenja. K 4'20, vez. 5'80.
- IX. zvezek: Charles Dickens, **Povest o dveh mestih**. K 5'50, vez. K 6'50.
- X. zvezek: Finžgar Fr., **Pod svobodnim solncem**. I. knjiga K 3.—, vez. K 4.—.
- XI. zvezek: Finžgar Fr., **Pod svobodnim solncem**. II. knjiga K 3'80, vez. K 4'80.

Poleg te izhaja v zalogi „**Katol. Bukvarne**“

Zbirka slovenskih povesti ki prinaša najlepše pripovedne spise izključno samo naših slovenskih pripovednikov. Posamezni zvezek te zbirke, ki jo urejuje profesor Ivan Grafenauer, stane K —'60. — Dosedaj sta izšla dva zvezka.

- I. Ogrinec, **Vojnimir ali poganstvo in krst**. K —'60.
- II. Erjavec, **Hudo brezdno ali gozdarjev rejenec**. — **Ni vse zlato, kar se sveti**. — **Izgubljen mož itd.** K —'60.

V tisku: III. **Vesele povesti**: Fr. Jaklič, **Za možem**. — **V pustiv je šla**. — Jos. Jurčič, **Pravda med bratoma**.

Ta zbirka bo kakor nobena druga budila in gojila v našem ljudstvu veselje do dobrega berila.

Katoliška Bukvarna v Ljubljani.

TEODOR KORN

pokrivalec streh in klepar ter vpeljavec

Ljubljana vodovodov

Poljanska cesta št. 8, v lastni hiši

se priporoča p. n. občinstvu za izvrševanje vsakovrstnih kleparskih del ter pokrivanje streh z angleškim, francoskim in tuzemskim škrljem, z asbest-cementnim škrljem ETERNIT, patent Hatschek, dalje z izbočeno in ploščnato opeko, lesnocementno in strešno lepenko. Vsa stavbinska in galanterijska kleparska dela v priznani solidni izvršitvi. - Poprave točno in ceno. - Proračuni brezplačno in poštnine prosto.

Stavbno in pohištveno mizarstvo

Alozij Trink

Ljubljana, Linhartova ulica št. 8

se priporoča cenj. občinstvu v Ljubljani in na deželi za izvršitev vsakovrstnih v njegovo stroko spadajočih del po primerno zmernih cenah in v solidni izvršitvi.

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica št. 3

največja slovenska hranilnica!

Denarnega prometa do konca leta 1913	K 700,000.000.—
Obstojećih vlog	„ 43,500.000.—
Rezervnega zaklada	„ 1,330.000.—

Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje po

4 1/2 %

brez odbitka. Hranilnica stoji pod kontrolo

c. kr. deželne vlade,

ki nadzoruje po svojem komisarju dovoljevanje posojil in vrši večkrat na leto nepričakovano revizije vsega poslovanja, zlasti blagajne in vrednostnih papirjev. Vsled te izredne varnosti vlagajo v to hranilnico sodišča in jerobi denar mladoletnih otrok in varovancev in župnišča cerkven denar.

Za varčevanje ima vpeljane lične domače hranilnike.

Prodajalna Katol. tiskovnega društva v Ljubljani

— prej H. Ničman —

priporoča poleg raznih devocijonačij, šolskih in pisarniških potrebščin različne molitvenike, kakor: Dušni vodnik, Razlaga sv. maše, Jezus dobri pastir, Večna molitev, Getzemani in Golgota, Pot v nebesa, Molite bratje, Šolski molitvenik, Večno življenje, Lepo življenje in srečna smrt, Marija Kraljica src, Sv. Anton, Tolažba dušam v vica, Družbenik Marijin, Vodilo Marijine družbe, razne brošurice in podobice.

Papirna trgovina Ivan Gajšek

Jerneja Bahovec naslednik

Ljubljana, Sv. Petra cesta 2 (palača Assicur. Generali)

priporoča svojo veliko zalogo vseh pisarniških in šolskih potrebščin. — Najboljši pomnoževalni aparat ŠAPIROGRAF vedno v zalogi. — Vsi predmeti za veselice, kakor: zavitki z vlogami za srečolov, razglednice za šaljivo pošto, različni balončki, papirni servieti itd. v veliki izbiri. — Umetniške in druge razglednice.

Tovarniška zaloga papirja in šolskih zvezkov.

Solidna postrežba in zmerne cene. — Trgovci popusti!